Juuret 3/2003

Ylistarossa, Isossa- ja Vähässäkyrössä
Vanhassa Ilmajoen pitäjässä
Laihialla ja Jurvassa

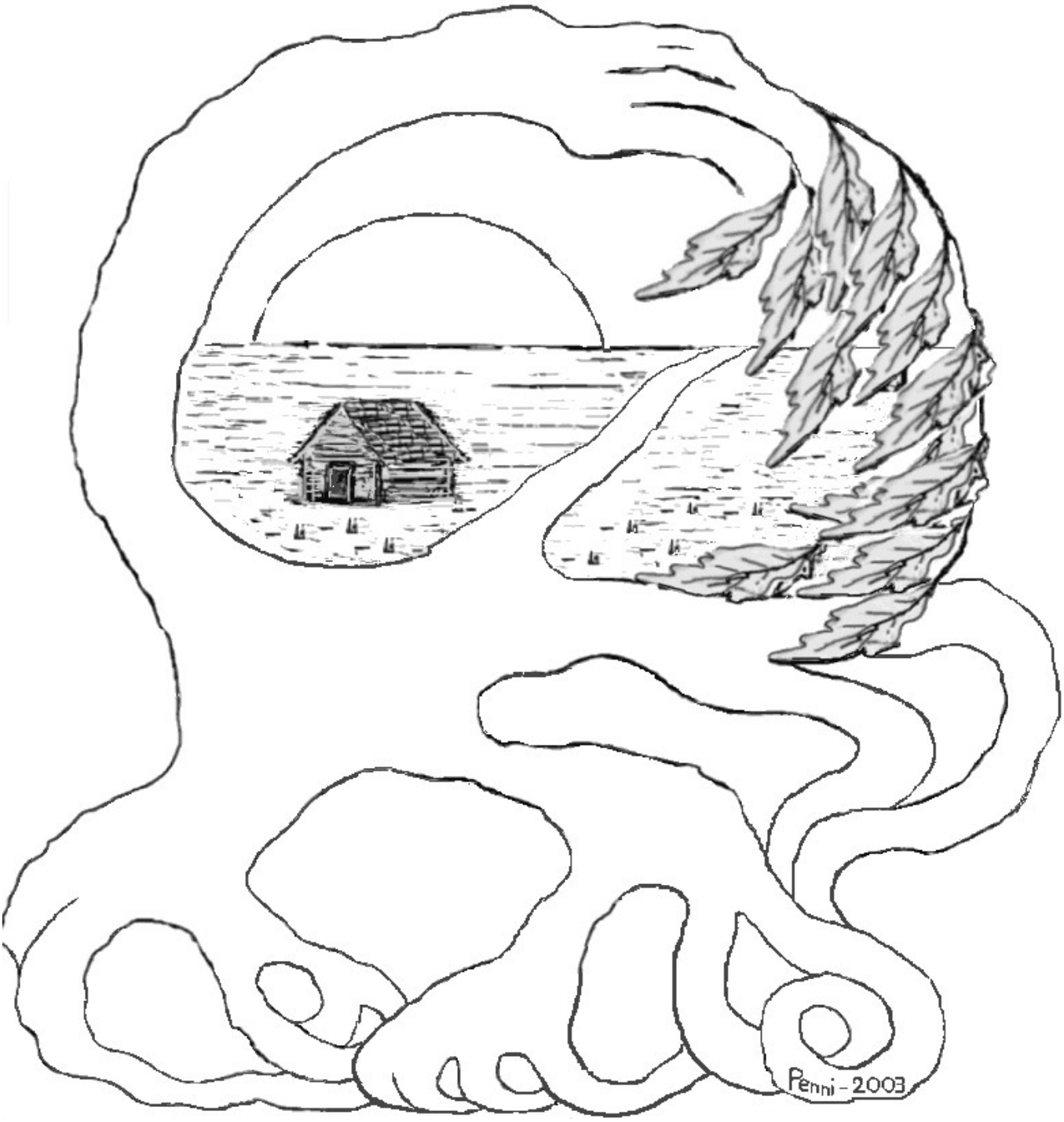

Julkaisija: Juuret-toimikunta/PHS
Yhteyshenkilöt:
Pj, sihteeri ja ”päätoimittaja”: Matti Lehtiö, Vanha Korventie 67 66440 Tervajoki matti.lehtio@iittala.com
Rahastonhoitaja, jäsenrekisteri: Pirjo Hirvelä Palonkyläntie 2 61500 Isokyrö pirjoh.hirvela@jippii.fi
Lisätilaukset: Tapani Pihlajainen Vainiontie 1C7 61500 Isokyrö tapani.pihlajainen@nic.fi
Ilmajoki yht.henkilö: Tapio Piirto, Rommelinmäentie 17 61330 Koskenkorva, rommelinmaki@yahoo.com
Toimiston avaimet ja mikrokorttien katseluvaraukset: Tarja Ollila 050-5650509, tarja.ollila@pp.qnet.fi
Internet-sivut:

Toimitus ottaa vastaan jäsenten artikkeleita, kysymyksiä ja pieniä uusia havaintoja. Artikkeleiden asiasisällöstä vastaa kirjoittaja, mutta toimitus varaa itselleen mahdollisuuden esittää toivomuksia artikkelin sisällön ja esitystavan suhteen. Koska julkaisu ei sovi hitaan ilmestymistiheyden vuoksi useamman julkaisun mittaiseksi keskusteluareenaksi, siirretään tällaisissa tapauksissa keskustelu suoraan henkilöiden väliseksi, joista julkaisu esittää tiivistelmän. Artikkeleissa olevien tietojen lainaus on sallittua, lähde mainiten. Kokonaisten artikkeleiden lainaus luvallista artikkelin kirjoittajan luvalla

Tekstin oikoluvussa avustaneet: Liinu Tamminen, Penni Airas
Taitto: Matti Lehtiö Kansikuva: ©Penni Airas Paino: Ylistaron Painopalvelu

Juuret-toimikunta:
Puheenjohtaja Matti Lehtiö, rahastonhoitaja Pirjo Hirvelä, muut jäsenet: Raija Konttas, Allan Valtari, Ilmari Karhu, Pentti Jokela ja Antti Reini

Lehtityöryhmä:
Penni Airas, Tapio Piirto, Markku Pihlajaniemi, Matti Lund ja Matti Lehtiö.
Internetsivut: http://sukujutut.fi/suvut/juuret/index.htm

V-vuosikerta

Kuulutko sukuuni tapahtuma 11-12.10.2003

Perinteellisesti Vantaalla järjestettävä, ehkä koko Suomen laajin ja monipuolisin sukututkimustapahtuma avaa jälleen ovensa lauantaina 11.10. Viimevuonna Juuret-toimikunta osallistui tapahtumaan pienellä ”iskujoukolla”. Toimikunnalle tapahtuma oli menestyksellinen ja jo silloin tehtiin päätös osallistumisesta tänä vuonna.
Kiinnostaako sinua lähteä mukaan? Haluaisiko perheenjäsenesi käydä samalla kertaa Helsingissä? Entä olisiko joku Juuret-julkaisun lukijakunnan ulkopuolinen sukututkija kiinnostunut lähtemään Vantaan ”Kuulutko sukuuni” tapahtumaan?
Järjestämme kaikille kiinnostuneille yhteismatkan lauantaipäivänä, mikäli saamme tarpeeksi lähtijöitä mukaan.

Matkan hinnat:

Juuret-julkaisun lukijat.	**12 Eur**
Juuret-julkeisun lukijoiden perheenjäsenet	**15 Eur**
Ulkopuoliset	**20 Eur**

Sitovat ilmoittautumiset 3/11 mennessä: Matti Lehtiö puh.4785565 matti.lehtiö@iittala.com
Alustava matkareitti: Vähäkyrö-Isokyrö-Seinäjoki-Kurikka-Jalasjärvi-Vantaa-Helsinki
Lähtöaika Vähästäkyröstä noin klo 4.30 aamulla. Lähtöaika Vantaalta kotiin klo 17.00

Kuka päättää historiasta?

Pääkirjoitukseksi valittu teema ei tällä kertaa kumpua mistään ajankohtaisesta aiheesta. Kysymyksessä on pitkällisten ja laajalta alueelta tehtyjen havaintojen yhteenveto.

Mutta kuka tosiaan päättää historiasta erityisesti paikallistasolla? Kuka päättää millaista tietoa esitetään kunnan esitteissä, museoissa, erilaisissa historiallisissa näyttelyissä tai matkailijoille oppaiden toimesta? Entä kuka päättää uuden historiatiedon päivittämistä korvaamaan vanhan tiedon tai kokonaan uuden tiedon edelleen jakamisen tavallisille historiaan itse perehtymättömille henkilöille?

Ymmärtääkseni päätöksiä tekevät pääasiassa henkilöt, jotka eivät itse tutki kovinkaan aktiivisesti alkuperäisaineistoa. Tämä huomioiden on myös helppo ymmärtää päätöksenteon vaikeus. Tämä tilanne tuskin muuttuu, mutta pohtia kuitenkin kannattaa miksi historiaa ei päivitetä uusilla tiedoilla? Syitä on varmasti useita. Huomioni pitkältä ajalta on se, että päättäjien takaa löytyy monesti erilaisia vaikuttajia. Heidän mahdollista poikkeavaa historiakäsitystä ei uskalla vastustaa. Tällainen tilanne on ymmärrettävä. Huomiota on vain vuosien mittaan herättänyt se, että uuden historiatiedon esittäjä ei välttämättä saa tutkimuksilleen hyväksyntää, vaikka tutkimuksen julkistamisen yhteydessä esitetään vedenpitävät historialliset dokumentit väitteen tueksi. Paikallinen vaikuttaja pystyy halutessaan mitätöimään asian arvovallallaan. Ainoa mahdollisuus uuden tutkimustuloksen hyväksynnälle näyttää siis olevan se, että esittelijällä on itsellään myös tarpeellista arvovaltaa.

Toinen hankala tilanne syntyy silloin, kun uusi tutkimus poikkeaa vaikuttajan aikaisemmin julkaisemasta omasta tutkimuksesta. Mikäli tässäkin tapauksessa tutkimustuloksen esittäjän henkilökohtainen arvostus on paikallista vaikuttajaa alempi, tutkimustuloksen julkistus onkin todellisuudessa lyhyellä tähtäimellä ajan haaskausta.

Tilanne on aika surkuhupaisa, jos historiantutkimuksessa katsotaan kaiken oleellisen olevan jo tutkittu ja kaikenlisäksi vielä oikein. Uusi entisestä poikkeava tutkimus on silloin sitten aina väärin tutkittu. Mutta jos vastustus lähtee siitä, että uuden entisestä poikkeavan tutkimustuloksen katsotaan halventavan toista tutkijaa, ollaan kyllä pahasti hakoteillä. Silloinhan hyväksymme tietoisesti virheelliset tutkimukset ja pimitämme uuden.

Henkilökohtaisesti yritän näissä pienemmissä ympyröissä valmistautua siihen, että ajanoloon joku saattaa reaalisiin dokumentteihin nojaten löytää uutta omista ajatuksistani poikkeavaa historiatietoa. Toivon, että ymmärrän silloin, että tällöin historian tutkimus on mennyt jälleen kerran eteenpäin ja ymmärrän olla hyvilläni tapahtuneesta. Tällöin ainakin pitäisi osata ajatella, että ehkä oma virheelliseksikin todistettu tutkimus on ollut kuitenkin uuden tutkimuksen käynnistäjänä ja moottorina.

Liekö näihin ylöskirjattuihin mietteisiin ollut syynä heinäkuun helteen, jolloin sukututkimuskammiossa ei juurikaan pystynyt oleilemaan ennen ilta kymmentä.

Nyt on kuitenkin on kesä takana ja ilmojen viilenemisen myötä ihmiset aktivoituneet jälleen historia- ja sukututkimusharrastuksessa. Ja mikä onkaan mukavampaa kun istua lukulampun valossa ja uppoutua jälleen uuden Juuret-julkaisun artikkeleiden syövereihin. Lehden sisällön pitäisi olla tälläkin kertaa monipuolinen ja runsaasti uutta entuudestaan julkaisematonta sukututkimus- ja historiatietoa sisältävä. Lehdessä on mm. kolme toisiinsa tiukasti nivoutuvaa artikkelia, joiden avulla arvelen monen kymmenen henkilön löytävän itselleen niin pitkän uuden sukupolvimäärän, että ”piisaakohan edes paperi”.

Näissä mietteissä

Matti Lehtiö
Puheenjohtaja

Hiiripelto, hiiren vai hiiden kylä?

Matti Lehtiö

Taustaa artikkelille

Tämän artikkelin tarkoitus on selvittää asiakirjaesimerkkien avulla Hiiripellon nimen kirjoitusmuotoja vanhoissa asiakirjoissa ja pohtia niiden avulla Hiiripelto-nimen historiaa. Mielenkiintoiseksi nimen historian tekee se, että monissa yhteyksissä on esitetty, että paikannimen määriteosa *hiiri-* olisi ollut alun perin *hiisi-*. Hiiripelto olisi siten ollut alun perin Hiisipelto ja saman periaatteen mukaisesti kylän kohdalla oleva Hiirikoski, olisi ollut Hiisikoski. Kuten lukija arvaakin, *hiisi-alkuiset* nimivariantit saavat aikaan pohdintoja, joista jokainen historiaa harrastava on kiinnostunut.

Kylän lyhyt esittely

Hiiripellon kylä sijaitsee Vähänkyrön pitäjän läpi virtaavan Kyrönjoen yläjuoksun ensimmäisenä kylänä joen pohjois-itärannalla. Kyrönjoki, jonka rannalla kylä sijaitsee, tekee kylän kohdalla 90º:n mutkan ja itse Kyrönjoessa kylän kohdalla sijaitsee Hiirikoski. Jo 1500-luvulla pienellä joenrannan kumpareella oli taloja vierivieressä. Itse asiassa Hiiripelto ja sen lähialue joen molemmat puolet huomioiden, muodosti asutuskeskittymän, jossa 1550-luvulla sijaitsi 1 km:n säteellä noin 40 taloa. Asutuskeskittymä oli yksi Kyrönjokilaakson runsastaloisimpia. Huomio antaa vahvaa tukea alueen asutuksen vanhuudelle ja samalla nostaa alueen yhdeksi ensimmäisistä Kyrönjoen rantamien asutuspaikoista.

Hiiri vai Hiisi?

Se, että Hiiripellon ja -kosken nimi olisi ollut alun perin Hiisi-alkuinen, perustuu ensisijaisesti erittäin vahvaan paikalliseen uskomukseen, kuten niin monessa vastaavassa tapauksessa on laita. Paperille tämä käsitys on kirjattu parhaiten *Vähänkyrön esihistoria – Rautakautinen Kyrönjokisuisto* -kirjassa, josta ohessa suora lainaus sivulta 154–55[1)]:

”*Mielestäni mielenkiintoisin paikannimen todistusvoima on kuitenkin Hiisikoski-nimen muuttuminen Hiirikoskeksi. Ranta-alueet kohoavat tänään kosken yläpuolella 13–15 metrin korkeus-käyrälle. Hiiripellon rintakylä sijaitsee metrin pari korkeammalla kuin ympärillä oleva peltolakeus. Voidaan laskea, että noihin aikoihin (400–600 jKr) tai lopullisesti merovinkiaikana (600–800 jKr), syntyi itse koski. Kosken voima oli pelottava. Kosken paha henki hiisi, piti lepyttää. Vesiliikenteen esteeksi Hiirikoski tuli vasta historiallisen kauden alussa, 1000–1200-luvuilla. Silloin elettiin ristiretkiaikaa ja katolinen kirkko teki tuloaan. Tältä kaudelta on peräisin Hiiripellon nykyinen asutus. Kristinuskon opit levisivät ja pakanalliset kultit kitkettiin.*

Miten *hiisi*-sana tuli seudun asukkaiden käyttöön rautakauden lopulla? Sana kuuluu vanhaan suomalaiseen pakanalliseen mytologiaan. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran vuonna 1951 julkaisema ”Nykysuomen sanakirja” kertoo hiisi-sanasta seuraavaa. ”Erityisesti hiisi on pakanuudenajan pyhä metsikkö, uhrilehto, kalmisto. Myöhemmin se tunnetaan pahana paikkana, hornana. Toinen hiisi-sanan merkitys liittyy metsän, veden ja muun pahan haltijaan”. Teos kehottaa vertaamaan sanaa esimerkiksi sanontoihin ”hiidenväki” tai ”hiiet hirveä rakensi”. Hiisi on ollut runomittainen kookas olento, eräänlainen jättiläinen. Vesihiisi on taas yhdyssana, joka sopii erinomaisesti tuohon Kyrönjoen suurimpaan koskeen. Kielitiellisesti sana on murteessa muuttunut hiisi–hiiden–hiiren. Näin Hiidenkoskesta tuli Hiirikoski ja kylästä Hiiripelto.

Tiivistettynä hiiri-hiisi-yhteys rakentuu sanan murteelliseen taipumiseen: ***hiisi : hiiden : hiiren***.

Kun lähdemme tutkimaan Hiiripelto-nimen kirjoitusasuja vanhimmissa asiakirjoissa, kannattaa heti alkuun mainita, että on enemmän kuin todennäköistä, että vastaavaa tutkimusta ei ole koskaan aikaisemmin tehty. Hiiri-hiisi-yhteys rakentuu yksinomaan sanan murteellisen taipumisen varaan, joka sinänsä on kielitieteellisesti hyväksyttävä tosiasia. Miten sitten Hiiripelto-kylännimi on aikojen saatossa kirjoitettu?

Sakkoluetteloissa, jotka alkavat jo vuodesta 1543 alkaen, Hiiripellon kylänimen kirjoitusasu on varsin samankaltainen kerrasta toiseen:

Kirjausasuja sakkoluetteloissa:

1543	*Hijrepeltt by*
1543	*Hijropeltt by*
1546	*Hirepelto*
1546	*Hirrpelto*

Vuodesta 1546 alkavissa veroluetteloissa toistuu edellisen kaltainen ilmiö:

1546	*Hirpelttio by*
1548	*Hijrpeltt*
1549	*Hiropeltt*
1554	*Hiripelto*
1557	*Hijrpeltby*
1563	*Hiribelto by*
1564	*Hiripeltoby*
1575	*Hijripelto*

Edellä esitetyistä Hiiripellon kylän kirjoitusasuista selviää kaksi merkittävää ja huomionarvoista seikkaa. Ensimmäinen ja samalla tärkein huomio on se, että Hiiripelto-kylänimi ei yhdessäkään tapauksessa esiinny omistusmuodossa *Hiirenpelto,* josta voitaisiin saada yhteys esitettyyn *hiiren – hiiden*-nimen muuttumis-mekanismiin. Vallitseva kirjoitusasu on siis aina sanan perusmuoto *hiiri*. Hiiripelto-koski-nimi taipuu nykyisinkin aina siten, että hiiri-sana pysyy perusmuodossa. Vrt. Hiirikoskella, -

pellossa, Hiirikosken, -pellon, ei Hiiren-koskella, -pellossa tai .Hiirenkosken, -pellon. Toinen huomioitava seikka on se, että kylänimen kirjoitusasu ei juurikaan vaihtele. Hiiripelto kylän-nimenä on siis esiintynyt koko kirjoitetun historiansa aikana samankaltaisena, mikä osoittaa muodon olleen jo 1540-luvulla vakiintunut.

Mauno Koski on tutkimuksessaan löytänyt Etelä-Pohjanmaalta viisi Hiisi-paikannimeä[2)], näistä yksi on Isonkyrön Napuen Hirsimäki eli Hiisimäki. Viiden eteläpohjalaisen Hiisi-paikannimen joukossa ei mainita Hiiripelto nimeä, vaikka tutkija on varmaa tuntenut Hiiripelto- ja Hiirikoski nimet.

Suomalaista nimistöä paljon tutkinut Sirkka Paikkala on myös kommentoinut lyhyesti asiaa, hänelle lähetetyn paikannimen kirjoitusasujen perusteella, todeten: *"Lounaismurteissa tapahtunut ja sieltä Etelä-Pohjanmaallekin levinnyt täryisen d:n jatkaja r on Martti Rapolan mukaan "nuorin [d:n] jatkajista. Siitä on kirjallista tietoa vasta 1600-luvulta." (Martti Rapola 1966 Suomen kielen äännehistorian luennot.) Hiiripelto-nimen esiintymät 1500-luvun asiakirjoissa tukisivat Rapolan tekstin perusteella Hiiri-muodon alkuperäisyyttä."*

Näyttää siis siltä, että Hiiri-Hiisi-yhteys ei siis ole saanut "virallista" tutkimustukea, ja asiaa tutkineet ovat kallistuneet Hiiripelto-koski-nimien olevan alkuperäisessä kirjoitus- ja merkitysasussa. Artikkelin lopuksi kannattaa huomioida myös Hiiripelto-nimen synnystä kertova, yli 100 vuotta sitten muistiinmerkitty perimä-tietotarina. Tarinan mukaan Hiiripelto-nimi syntyi siitä, että hiiri oli syönyt kylän ensimmäisten peltojen raivaajan eväät. On luonnollista, että sen on sepittänyt jokin paikallinen leikinlaskija, mutta sisältää se kuitenkin ilmeisesti yhden totuuden. Näyttää nimittäin siltä, että Hiiripellon kylä on Hiirikoskea vanhempi.

Lähteitä:
1) Reijo Taittonen: Vähänkyrön esihistoria Rautakautinen Kyrönjokisuisto. Vähäkyrö-Seuran julkaisu nro 5 1999, luku: Paikannimien todistusvoima s. 154–155:
2) Mauno Koski: Itämerensuomalaisten kielten hiisi-sanue. Semanttinen tutkimus I, Turun yliopiston julkaisuja C TOM. 5 Turku 1967,
Kyrön pitäjän sakko- ja veroluettelot
Kirjeenvaihto Matti Lehtiö–Sirkka Paikkala 6.11.2000

Mauno Koski: Itämerensuomalaisten kielten hiisi-sanue s.136

Hiisi paikannimet:

Alavus Sydänmaa *Hiirenniämi*, 1758 Hiden Njemi (Maanmittaushallituksen arkisto E49 4/9), 1774 Hidenniemi Nybygge (MHA E49 3/1), matala, kivinen mäki ja talo, niemen kärjessä Hiisikallio, sileä ja loiva kallio, osaksi louhikkoa; niemestä kerrotaan kuuluneen lapsen itkun kaltaista ääntä; arvellaan, että paikalla asuu hiisi; vesihiisi, näkki, vei ihmisen veden alle.

Peräseinäjoen Viitala *Hiittemperä, hiitten on nähty pitänehen kortteeria täs mettäs* (Nimiarkisto)

.Nurmo Alanurmo Hiirenoja, metsästä jokeen laskeva oja; arvellaan, että ojaa on sen omituisen muodon tähden ruvettu sanomaan Hiidenojaksi; hiisi `yliluonnollinen olento` (Nimiarkisto)

Jurva Jurvan kylä *Hiidenoja* (Sanakirjasäätiö), 1752 Hiden oja, Jurvanjärveen lännestä laskeva oja; sen varrella lähellä rantaa on Hiden newa sekä Iso ja Wähä Hiden kiwi; nevan ja ojan pohjoisrannalla on mäntyä ja koivua kasvavaa kivistä maata; paikan erottaa kylästä Iso Newa ja Jurwan Cangas, jonka kohdalla on Hiipakan talo (Maanmittaushall. arkisto E36 1/12).

Isokyrö Napue Hiisimäki ~ Hirsimäki, Hisimäki ~ Hirsimäki 1897 (Maanmittaushallituksen arkisto E28/2, 33, 41), mäki ja metsikkö, jonka laidalla on iso siirtolohkare (nyk. Napuen taistelun muistomerkki) ja n. v. 450-500 käytössä olleen polttohautakalmiston kiviröykkiö; Hiisimäki-nimeä ei enää tunneta (Nimiarkisto; omat muistiinpanot; Kivikoski 1947 11).

Artikkelin kirjoittajan lisäys:

Etelä-Pohjanmaan alueelta on löydetty siis vain viisi Hiisi-määriteosan sisältävää paikannimeä. Näistä vain yksi sijaitsee vähintään 1000-luvun alussa syntyneen asutuksen takamaalla, vanha kalmistoalueen kohdalta, Napuen Hiisimäki. Napuen Hiisimäen paikannimen suhteen lisätutkimukset ovat paikallaan. On mahdollista, että vuoden 1897 kartasta poimittu Hisimäki-muoto on kartanpiirtäjän kirjoitusvirhe. 1700-luvun Isojakokartassa esiintyy samalla alueella paikannimi: *Hirssi ratamäki*, jossa karttatekstin kirjoittaja on tavoitellut *Hirsi*-alkuista paikannimeä.

Kannattaa huomioida, että Kyrönmaan alueelta löytyy useampikin hirteen viittaava paikannimi kylän takamaalta. Tervajoki Vähäkyrö→ Hirsikorpi, Vähäkyrö Järvenkylä → Hirsikorpi, Keskikylä Laihia → Hirsimäki, Jakkula Laihia → Hirstenkorpi, Ojaniemi Vähäkyrö → Hirsta. Nimet viitannevat kylän takamaalla sijaitseviin hyväkasvuisiin metsiköihin, joista saatu rakennushirsiä (Rakennushirsiä oli jo 1600-luvulla suuri pula).

Jos siis Napuen Hirsimäki jätetään pois Kosken Hiisi-sanueesta, jäljelle jäänyt nimistö sijaitsee suhteellisen nuoren asutuksen alueella.

Tervajoen Flaamingin talot

Matti Lehtiö

Tervajoen kylässä, joka sijaitsee Vähänkyrön ensimmäisenä kylänä Isoakyröä vastaan Kyrönjoen etelä- länsirannalla, sijaitsi jo 1500-luvun alussa Isostakyröstä katsottuna kylän ensimmäisinä taloina Flaamingin talopari. Etäisyyttä nykyiseen Isonkyrön pitäjänrajaan taloparilla on noin 400 metriä.

Flaamingin taloparin sijainti on varsin poikkeava Kyrönjokilaakson muusta asutuksesta, sillä se sijaitsee noin 500 metrin päässä Kyrönjoesta, ilman että jokirannassa olisi sijainnut asutusta. Se ei myöskään sijoittunut Tervajoen entisen tai nykyisen virtausuoman varteen. Edelleen voidaan todeta, että vuonna 1739 piirretyn isojakokartan perusteella talopari ei myöskään sijainnut silloisen raivatun peltoalueen takarajalla. Flaamingin talopari sijaitsi siis yksinään erossa alueen muusta asutuksesta omistamiensa peltotilkkujen keskellä. Flaamingien lähimmät naapurit olivat Rullon ja Panulan talot, jotka sijaitsivat Flaamingista noin 300 metrin etäisyydellä.

Jos on Flaamingin asuinpaikka varsin poikkeava, samaa voi sanoa myös talon nimestä. Ei ole syytä epäillä, etteikö nimen varhaisimmat kantajat olisivat olleet vierasmaalaisia – flaamilaisia kauppiaiden jälkeläisiä. On kuitenkin epätodennäköistä, että jokin flaamilainen kauppias olisi lähtenyt kotiseudultaan perustamaan Kyrönmaalle uudistaloa, joten talon perustamishistoria lienee varsin toisenlainen.

Muutamina vuosina Flaamingin talopari mainitaan omana kahden talon kylänä, johtuen lähinnä sen erillään olevasta asemasta, mutta toisaalta vanhimmissa veroluetteloissa niitä ei myöskään mainitaan Tervajoen kylän taloina. Osaksi Tervajoen kylää Flaamingin talopari vakiintui vasta 1570-luvulla oltuaan sitä aikaisemmin kiinteä osa nykyisen Isonkyrön Perälän tai Kylkkälän kylää, jotka olivat Isonkyrön viimeiset kylät Kyrönjoen etelärannalla ennen Vähänkyrön pitäjän rajaa.

Isonkyrön Kylkkälän ja Perälän kylien yhteisessä isojakokartassa kylän tiluksien omistussuhteiden esittelyssä huomio kiinnittyy varsin mielenkiintoiseen seikkaan. Aivan Perälän talojen itäpuolella sijaitsi vierekkäin kaksi pientä peltolohkoa, aivan kuin kaksi vanhaa tontinpaikka, joiden omistajiksi asiakirja mainitsee Flaamingin talot. Mitä tällainen seikka voisi kertoa, voisiko se sisältää ratkaisun Flaamingin taloparin poikkeavaan sijaintipaikkaan? Todennäköisesti kyllä!

Näyttäisi siltä, että Flaamingin kantatalo sijaitsi vielä 1500-luvun alussa kiinteänä osana Perälän taloryhmää, josta jokin tapahtuma oli saanut sen muuttamaan sijaintipaikka, joka ehkä sijaitsi talon viljelyksiin nähden edullisimmassa paikassa. Yksi tällainen syy voisi olla kylän asumukset hävittänyt tulipalo, mutta toki muitakin mahdollisuuksia löytyy. Flaamingin talon sijaitseminen osana Perälän kylää helpottaa myöskin arvelua talon varhaisemmasta historiasta. Luontevaa on otaksua, että yksi Perälän kylän taloista on jossakin historiansa vaiheessa joutunut alun perin flaamilaisperäisen kauppiassuvun haltuun, joka halusi perustaa pysyvän ”kauppatalon” keskelle asiakaskuntaansa. Tämä siirtyminen ei kuitenkaan tapahtunut suoraan suvun lähtöalueelta, vaan väliin mahtuu suvun hidas siirtyminen Ruotsin kautta Turkuun ja sieltä edelleen Pohjanmaalle.

Vähänkyrön Flaaminki ei lisäksi ole ainoa tämän niminen talo. Mustasaaren Anitsorissa sijaitsee toinen Flaaminki. Anitsorin kylä sijaitsee Kyrönjokivarressa heti Merikaarron kylän jälkeen. Lisäksi kannattaa huomioida se, että Flaming-nimi on kovin lähellä talonimeä Fleming, jonka nimisiä taloja löytyy useampikin 1500-luvulla alueeltamme. Vanhimmassa veroluettelossa v.1547 Kylkkälän kylän viimeisimpinä taloina mainitaan Yrjänä Antinpoika ja Jussi Flaaminki. Vuonna 1548 myös Yrjänä mainitaan Flaaminkina. Jussin isännimi esiintyy tutkimuksen mukaan vain muutaman kerran veroluetteloissa, mm. v.1556, jolloin se selviää samaksi, kun Yrjänä Flaamingilla – Antinpoika. Yrjänä ja Jussi olivat siis veljeksiä, jotka olivat jakaneet äskettäin vanhan Flaamingin kantatalon kahdeksi osaksi. Jussi Flaaminki näyttää olleen veljeään Yrjänää pystyvämpi talonhoidossa, sillä ajan mittaan hänen talonsa näyttää kasvavan suuremmaksi ja vauraammaksi. Vuonna 1558 Jussin talossa mainitaan olleen kylvössä siementä 2 punnanalaa, talon navetassa oli 8 lehmää ja pirtissä 9 henkilöä. Vastaavasti Yrjänän talossa oli samanaikaisesti kylvössä 1 punnanala ja 7 karpionalaa, lehmiä 8 ja henkilömäärä 6. Liekö Yrjänä ollut muutenkin voimiltaan veljeään heikompi, sillä hän näyttää kuolevan vuoden 1563 vuoden aikana ja hänen talonsa siirtyy seuraavan sukupolven hallintaan.

Talojen keskinäisestä varallisuudesta antaa vuoden 1571 hopeaveroluettelo selkeän kuvan. Jussin talon veromäärä oli kohtuullisen suuri: 14 markkaa 5 äyriä 6 deninkiä. Vastaavasti veljenpojan Jaakon hallitseman talon veromäärä oli poikkeuksellisen pieni: ainoastaan 5 markkaa 7½ äyriä. Yksi selitys näin suureksi venähtäneeseen varallisuuseroon saattaisi olla talossa Yrjänän kuoleman jälkeen oli toteutettu perinnönjako, joka mahdollisesti oli käynyt raskaaksi talon hallintaan ottaneelle Jaakko Yrjänänpojalle.

Taloille 1500-luvun loppupuolella syntynyt epätasapaino varallisuudessa ja kylvöaloissa vakiintui 1600-luvun alun verouudistuksessa siten, että Jussin talolle määrättiin 1 manttaalin veroarvo ja Yrjänän talolle 2/3 manttaalin verotusarvo. Talojen kokoero antoi taloille myös erilaiset tilanimet. Jussin talo oli Iso-Flaaminki ja Yrjänän talo Vähä-Flaaminki. Kyseiset nimet eivät kuitenkaan vakiintuneet milloinkaan sukunimiksi, kyrönmaalaiseen tapaan.

Jatkossa seuraava Flaamingin talon asukkaiden selvitys on tiivistetty ja se loppuu isonvihan jälkeiseen sukupolveen. Varsinkin artikkelissa esitetyn viimeisen isäntäpolven lapset ovat artikkelin laatijalla tutkimatta ja vanhemmissakin sukupolvissa lienee täydentämisen

mahdollisuus. Artikkelin kirjoittaja ottaakin mieluusti vastaan kaikki täydentävät tiedot.

Flaamingin talojen isännät 1500-luvulla

Koska Flaamingin talon isännyyksistä ei ole tehty täysin kattavaa veroluettelotutkimusta, tyydytään molempien talon isännyydet esittelemään suppeasti, koska sukututkimuksellisesti kummassakaan talossa ei ole ongelmia. Talojen isännyydet periytyivät selkeästi isältä pojalle.

Antti Flaaminki
Yhtenäisen Flaamingin viimeinen isäntä noin 1530-luvulle saakka
Pojat: **Jussi ja Yrjänä**

Iso-Flaaminki

Jussi Antinpoika Tarkka isännyyden loppumisaika selvittämättä. Isäntänä kuitenkin vielä 1575, mutta ei enää vuonna 1602.
Tuomas Jussinpoika, isäntänä viimeistään vuonna 1602. Tuomasta lisää tekstiä myöhemmin.

Vähä-Flaaminki

Yrjänä Antinpoika isäntänä vuoteen 1563.
Jaakko Yrjänänpoika isäntä vuodesta 1564 alkaen, mutta ei enää vuonna 1602.
Yrjänä Jaakonpoika, isäntänä viimeistään vuonna 1602

Iso-Flaaminki

Tuomas Jussinpoika, Isäntänä vuoteen 1615.

Nuijasodan jälkeen taloa siis isännöi Tuomas Jussinpoika. Ilmeisesti Tuomaan kuolinvuosi sattuu vuodelle 1615, sillä tällöin vuotuisveron luettelossa hänen nimensä on vedetty ylitse ja kirjoitettu päälle hänen poikansa Heikin nimi. Tuomaan nimi esiintyy kuitenkin vuotuisveron luetteloissa vuoteen 1620, jonka jälkeen se jää pysyvästi pois. Poikansa Heikin syntymä-ajan peruseella Tuomas oli syntynyt viimeistään vuonna 1550-luvulla.

Heikki Tuomaanpoika

Vuonna 1575 syntynyt Heikki toimi Flaamingin isäntänä vuodesta 1615 alkaen. Hänet mainitaan isäntänä vielä 1620, mutta ei enää 1630-luvun lopulla. Heikin isännyys ei kuitenkaan päättynyt hänen kuolemaansa, sillä hänen tiedetään olleen elossa vielä vuonna 1643, jolloin hän oli 68-vuotias. Ilmeisesti Heikki oli kuollut kuitenkin viimeistään vuonna 1647, koska tällöin Flaamingin talossa suoritettiin perinnönjako[1)] Heikki toimi lautamiehenä käräjillä useita vuosia. Heikki Tuomaanpojan vaimo oli mahdollisesti syntyisin samasta kylästä. Vähänkyrön käräjillä 21.2.1666 (s.22) mainitaan nimittäin eräässä maanlunastuskiistassa Matti Yrjänänpojan (Heikkise-län) siskon olleet Martti Flaamingin äiti. Martin taas tiedetään olevan Heikin poika. Heikin vaimon nimi ei asiakirjasta käy esiin, mutta voimme todeta hänen olleen isännimeltään Yrjänäntytär ja äidin olleen nimeltään Kerttu Erkintytär.

Heikillä oli ainakin kaksi poikaa Paavo ja Martti. Mahdollisesti perheessä oli myös tytär Kirsti. Vähäkyrön käräjillä 11–14.11.1667 todettiin nimittäin, että Kirsti Heikintytär Flaamingista on saanut aviottoman lapsen Yrjänä Hakalan rengin kanssa.

Heikki Tuomaanpoika
pso
N.N Yrjänäntytär Heikkiselä
Lapsia:
Paavo
Martti
Kirsti?

Paavo Heikinpoika

Paavo Heikinpojan mahdollista isännyysaikaa ei ole varmistettu. Mikäli hän isäntänä talossa toimi, täytyy isännyyden ajoittua 1650-luvulle. Kysymyksessä on tällöin kuitenkin vain muutaman vuoden kestävä isännyys, sillä pääasiassa isännyyttä talossa toimitti hänen veljensä Martti. Paavon olemassaolo selviää muutamista käräjäpöytäkirjamaininnoista mm. 28.4.1650 käräjillä (s.153), jolloin Paavolla oli perintökiista veljensä Martin kanssa ja 16.9.1651 (s. 371) käräjillä esiintyy erään niittyasian yhteydessä Paavo Flaaminki. Paavo Heikinpoika oli naimisissa ja hänellä näyttäisi olleen ainakin kaksi poikaa. Erkki nimisestä pojasta tuli Isonkyrön Kylkkälän Tarkkasen isäntä ja toisesta pojasta Jaakosta Vähä-Flaamingin isäntä. Erkki Paavonpojan kuulumisesta Paavo Flaamingin lapsien joukkoon ei ole yksiselitteistä asiakirjaa. Perusteluna isä-poika-suhteelle voidaan kuitenkin pitää sitä, että luovuttuaan Tarkkasen talon isännyydestä mainitaan Erkki asujana Tervajoella Flaamingin alueella itsellisenä. Paavon toiseen poikaan Jaakkoon tutustutaan paremmin Vähä-Flaamingin asukkaiden esittelyssä.

Paavo Heikinpoika
Mainitaan aikuisena miehenä 1650-luvulla.
Lapsia
Erkki Isonkyrön Kylkkälän kylän Tarkkasen isäntä. Asui lopuksi Flaamingin maalla itsellisenä. Jälkeläisiä Tarkkasen suvussa, joita pystytään jäljittämään tähän päivään saakka.
Jaakko Vähän Flaamingin isäntä, hänestä tekstiä myöhemmin Vähä-Flaamingin esittelyn yhteydessä.

Martti Heikinpoika

Paavo Flaamingin veli Martti Heikinpoika oli syntynyt vuoden 1627 ruodutusluettelon mukaan vuonna 1606. Flaamingin isäntänä hän aloitti viimeistään vuonna 1640, mutta ei vielä 1633. Viimeinen maininta Martista löytyy vuoden 1673 veroluettelosta. Martti toimi pitkään lautamiehenä isänsä tavoin.

Jaakko Martinpoika

Flaamingin isäntä vuodesta 1674 vuoteen 1701 saakka. Jaakon puoliso Liisa oli Kyrönjoen toiselta puolelta, Hiiripellon kylän Karpin talosta[2)]. Jaakko Flaaminki toimi jo kolmannessa polvessa lautamiehenä käräjillä. Täysi-ikäiseksi kasvaneita lapsia Jaakolla ja

Liisalla tiedetään olleen varmasti kuusi, mutta todennäköisesti heitä oli seitsemän. Tässä sukupolvessa Flaamingin suku levisi tehokkaasti ympäri pitäjää, Isonkyrön alue mukaan lukien. Moni sukututkija pääseekin tässä kohdin liittymään Flaamingin sukuun.

Perhetaulu:
Jaakko Martinpoika Flaaminki
pso
Liisa Laurintytär Karppi Hiiripelto
Lapsia:
Martti Martin nimeä ei veroluetteloista tapaa, mistä johtuen hän mahdollisesti oli vanhin Jaakon ja Liisan lapsikatraasta. Martin osoittautuminen yhdeksi perheen lapsista perustuu hänen perintövaateeseensa, jota käsiteltiin Vähänkyrön käräjillä[3]. Martti lienee lähtenyt jo varhaisessa nuoruudessaan kaupunkiin, jossa pestautui merimieheksi. Martti nimittäin mainitaan ammattitaitoisena merenkulkijana vuonna 1722, jolloin hän vannoi porvarisvalan Vaasassa[4]. Martin mahdollinen perhe on kokonaan tutkimatta.
Aune? Tervajoen kylän Pelkosen miniäemäntä, vihitty ennen vuotta 1695. Mainitaan mm. Iisakki Flaamingin lapsen kummina vuonna 1703.
Maria Mainitaan kotonaan vuonna 1689. Vähänkyrön Ryöväälän kylän Myntin talon emäntä vuodesta 1690 alkaen. Pso Heikki Martinpoika Myntti[5].
Juho mainitaan vuodesta 1690 alkaen, Flaamingin seuraava isäntä.
Iisakki Mainitaan kotonaan v.1697–1704. Pso Vappu Heikintytär (Iso-)Kukko Merikaarrosta. Iisakki asusteli myös sisarensa Marian luona Myntissä, jonka talonpitoa Maria hoiti muutaman vuoden leskenä. Iisakki ja Vappu muuttavat vuonna 1707 Isonkyrön Kylkkälän kylän Puotun talon isäntäpariskunnaksi. Puotun talo oli vajonnut pahoihin verorästeihin, joista se ei lujien yritystenkään ansiosta päässyt nousemaan ylös. Puotun vanhalle isäntäsuvulle tapaus oli vaikea.
Vappu Mainitaan kotona vuonna 1699. Krekilän kylän Iso-Hakomäen emäntä. Puoliso Juho Jaakonpoika Hakomäki.
Jaakko Mainitaan kotona vuonna 1706 Iso-Röyvärin eli Vanhalan isäntä vuodesta 1707 alkaen vuoteen 1713 saakka. Puoliso Priita Tuomaantytär, Ryövärin vävyisännän Tuomas Nikunpojan ja Aune Pentintyttären tytär.

Juho Jaakonpoika Flaaminki

Juho mainitaan ensimmäisen kerran veroluetteloissa vuonna 1690, minkä perusteella voimme arvioida hänen syntyneen noin vuonna 1674. Vastaavasti isäntänä hänet mainitaan ensimmäisen kerran vuoden 1702 veroluettelossa. Avioliiton Juho solmi ennen vuotta 1695 ja veroluetteloissa puolison nimeksi mainitaan Liisa. Veroluetteloista Liisan patronyymia ei tapaa, mutta toimiessaan vuonna 1706 erään Tervajoella asuneen pariskunnan kummina selviää Liisan isännimeksi Matti.. Vuoden 1734 talvikäräjillä Priitta Yrjänäntytär -niminen leskivaimo ilmoittaa testamentanneensa Juhon pojalle Jaakolle kaikki Antilan talossa olevat saatavansa. Kyseinen leski Priita oli siis Juhon vaimon Liisa Matintyttären äiti. Vähässäkyrössä on kaksikin Antilan taloa, mutta todennäköisesti kysymyksessä on Krekilänkylän Antila. Liisan sukujuuret siis juontavat tähän taloon, mutta ratkaisematta vielä jää missä hän oli syntynyt, sillä Antilassa hänen äitinsä ei asu.. Juho Flaamingin isännyys katkesi Napuen taisteluun, jossa hänen mainitaan kaatuneen. Talon onneksi Juholla oli tällöin jo täysi-ikäinen poika, joka pystyi ottamaan talon ohjakset käsiinsä. Kaiken kaikkiaan Juholla tiedetään olleen ainakin kolme lasta. Liisa Matintyttären tiedetään olleen elossa vielä vuonna 1726.

Juho Jaakonpoika Flaaminki
pso
Liisa Matintytär
Lapsia:
Jaakko s.24.02.1691, Flaamingin seuraava isäntä. Puoliso I Maria, vihitty 29.11.1719. Maria oli syntyisin Laihian Mannilan talosta. Puoliso II Maria Antintytär, syntynyt 4.4.1702. Vihitty 17.12.1727. Jaakon eloonjääneet lapset ovat ilmeisesti kaikki hänen toisesta avioliitosta. Jaakko mainitaan lautamiehenä isonvihan jälkeen.
Maria pso Jaakko Juhonpoika, aviossa vuonna 1726[6].
Matti kuollut ennen vuotta 1726. Ilmeisesti poikamies.

Vähä-Flaaminki

Vähä-Flaamingin sukulaisuussuhteiden kohdalla tutkija joutuu vaikeuksiin 1600-luvun loppupuoliskolla. Jäljempänä esitettävä versio lienee oikea, mutta ilmaan jää kuitenkin joitakin kysymysmerkkejä, jotka vaatisivat alkuperäisen käräjäpöytäkirjamateriaalin uudelleen läpikäyntiä. Ongelmien perimmäisenä syynä lienevät useat avioliitot ja niistä syntyneet lapset, jotka muodostavat tutkijaa hämäävän, sekalaisen lapsijoukon.

Yrjänä Jaakonpoika Flaaminki

Vuoden 1627 sotilasruodutuksen perusteella Yrjänä oli syntynyt vuonna 1562. Tämän perusteella hän oli mm. parhaassa miehuusiässään nuijasodan aikoihin. Isännyyden Yrjänä aloitti viimeistään vuonna 1602, ehkä jo muutamaa vuotta aikaisemminkin. Vastaavasti Yrjänä poistuu veroluetteloista v.1629–33 välisenä aikana. Lapsia Yrjänällä tiedetään tällä hetkellä vain yksi – poika Simuna.

Simuna Yrjänänpoika Flaaminki

Varhaisin maininta Simunasta löytyy vuoden 1627 sotilasruodutuksessa, jolloin hänet mainitaan yhdessä isänsä kanssa. Simuna mainitaan tällöin 27-vuotiaaksi, sen perusteella hän oli syntynyt vuonna 1600.

Isännyyden hän aloittaa Flaamingissa viimeistään vuonna 1633 ja isännyys kestää ainakin vuoteen 1669 saakka, ehkä muutaman vuoden pidempäänkin. Simunaa ei kuitenkaan mainita enää isäntänä vuonna 1673. Simunalla tiedetään varmasti olleen kaksi poika Perttu ja Tuomas, sekä mahdollisesti yksi tytär.

Lapset:
Perttu Flaamingin seuraava isäntä
Tuomas Mainitaan vuonna 1675 Flaamingin isäntä veljensä Pertun jälkeen. Pertun lesken avioiduttua uudelleen muuttaa Tuomas muualle. Flaamingissa Tuomaalla mainitaan vaimo Maria Simunantytär. A. Ala-Potin selvityksen mukaan Tuomas vaikuttaa lopun elämäänsä isäntänä Laihialla Ratikylän Skarvissa vaimonaan talon tytär Johanna Jaakontytär, jonka siten täytyy olla Tuomaan toinen vaimo. Ilmeisesti ainakin jälkimmäisestä avioliitosta jäi perillisiä.
Liisa Vuoden 1664 käräjillä esiintyy Liisa Simunantytär Flaaminkilasta, isännimensä ja ajankohtansa vuoksi hänen täytyy olla Simunan tytär. Asiakirjassa mainitaan hänen testamentanneen poikapuolelleen Martti Tuomaanpojalle omaisuutensa. Liisa oli siis todennäköisesti lapseton, vaikkakin avioitunut[7].

Perttu Simunanpoika

Perttu Simunanpojan isännyys Flaamingissa jäi perin lyhytaikaiseksi. Perttu mainitaan Flaamingin isäntänä viimeistään vuonna 1673 ja viimeinen merkintä hänestä tavataan jo seuraavana vuonna 1674. Vuoden 1675 veroluettelossa hänen vaimonsa mainitaankin jo leskenä. Pertun vaimo Liisa Jaakontytär sitä vastoin avioituu vielä kaksi kertaa. Isännyysajan lyhyydestä huolimatta Perttu ehti olla avioliitossa useita vuosia, mistä voidaan päätellä hänen olleen isännyyden saatuaan jo aikamies. Pertun aviovaimo Liisa Jaakontytär oli syntyjään Vähänkyrön Kalsilan kylän Laurilan talosta. Pertun ja Liisan lasten kohdalla on olemassa yksi epävarmuus. Vuoden 1678 käräjillä[8] piika Maria Pertuntytär Savilahden kylästä vaatii Flaamingin taloa, mainiten Liisan äitipuolekseen. Mikäli tieto on oikea, tarkoittaisi se sitä, että Simuna oli ollut naimisissa jo aikaisemminkin, ja että tästä avioliitosta oli elossa Maria-niminen tytär. Koska Pertulla tiedetään olleen myös poikia, joilla oli suurempi perintöoikeus taloon, tuntuu uskottavalta, että he ovat syntyneet Pertun ja Liisan keskinäisestä avioliitosta.

Perhetaulu:
Perttu Simunanpoika
pso I
NN
Lapsia:
Maria Pertun lapsista Maria avioitui Yrjänä Juhonpoika -nimisen miehen kanssa ja he isännöivät taloa v. 1698–1713. Yrjänän kohtaloksi tuli Vähänkyrön kirkonarkiston tietojen mukaan joutua vangiksi Napuen taistelussa. Marian puolison syntymäkodiksi paljastuu Kalsilan kylän Ritarin talo erään käräjäpöytäkirjamerkinnän avulla.
Marialle syntyi lapsia ainakin seuraavasti:
Aune *06.01.1705*
Yrjänä *09.04.1706*
Marian ja hänen perheensä vaiheet ovat tuntemattomat isonvihan jälkeen.

pso II
Liisa Jaakontytär Laurila Kalsilasta
Lapsia:
Juho Juhon vaiheet ovat tuntemattomat. Hänet mainitaan talonväen joukossa vuonna 1681.
Simuna Erillinen perhetaulu

Liisan muut puolisot:

Tuomas Heikinpoika, mainitaan Liisan puolisona ja Flaamingin isäntänä vuonna 1676, seuraavana vuonna veroluetteloissa mainitaan jälleen Liisa yksinään. Tuomas lienee siten kuollut pian avioliiton solmimisen jälkeen.

Jaakko Paavonpoika, mainitaan Liisan puolisona viimeistään vuonna 1681. Liisan puolisona ja Flaamingin isäntänä Jaakko mainitaan vuoteen 1690 saakka. Vuonna 1691 veroluetteloissa mainitaan Liisa yksinään, joka tarkoittanee sitä, että Jaakko kuolee vuoden 1690 aikana. Syntyjään Jaakko oli Isosta Flaamingista, kuten talon asukkaiden esittelyssä tuli esiin.

Simuna Pertunpoika Flaaminki

Simana aloittaa talon isännöinnin vuonna 1691 ja se jatkuu vuoteen 1698 saakka. Simunan viimeinen isännyysvuosi on samalla hänen kuolinvuotensa, sillä hän kuolee suurina nälkävuosina. Simunan vaimona mainitaan ensiksi Marketta ja myöhemmin Maria, mutta kysymyksessä saattaa olla kuitenkin yksi ja sama henkilö. Vaikka tiedot Simunasta ovat kovasti vajavaiset, hänen asemansa Flaamingin asukkaiden joukossa on kuitenkin merkittävä, sillä hänen pojastaan Heikistä tuli Flaamingin isäntä isonvihan aikana.

Perhetaulu:
Simuna Pertunpoika
pso
Maria
Lapsia:
Heikki s. 01.06.1689
Isäntänä jo isonvihan aikana. Puoliso Kaisa Antintytär
Kaisan syntymäkoti on jäänyt selvittämättä. Heikillä ja Kaisalla oli useampi lapsi, joista suku jatkuu runsaana.
Vappu s.00.00.0000
Mainitaan henkikirjassa v. 1724–27, samoin rippikirjassa. Ei enempää tietoa.

Lähdeviitteet:
1) Ison- ja Vähänkyrön käräjät 19.8.1647, s. 205v/PK
2) Vähänkyrön käräjät 30.9.–3.10.1679, s. 370/PK
3) Vähänkyrön talvikäräjät 8.2.1723, s. 140/PK
4) Vaasan historia osa II, s.93
5) Marian sukulaisuussuhde Flaaminkiin käy ilmi Vähänkyrön syyskäräjillä 24.10.1724, jolloin hänen lapsensa vaativat äitinsä perintöä Flaamingista. Mukana perijöiden joukossa mainitaan mm. silloinen nimismies Bertil Myrell.
6) Vähänkyrön käräjät 12.9.1726, sivu 723
7) Vähänkyrön käräjät 1.–4.2.1664, s.6v
8) Vähänkyrön käräjät 9.–-11.9.1678
Asiakirjaotteiden käännökset: Pauli Kukko

Jalasjärven Vesterbergin kyröläisasukkaiden taustoista

Matti Lehtiö

Selatessani Jalasjärven pitäjänhistorian liitteenä olevaa alueen talonhaltijaluetteloa silmiini sattui Vesterbergin uudistilan isäntien joukossa henkilöitä, joiden syntymäpaikaksi oli merkitty Isokyrö. Saatuani selville henkilöiden syntymäajat päätin selvittää näiden kyröläisten asukkaiden syntyjuuria. Myöhemmin lukuisissa keskusteluissa on lisäksi käynyt ilmi, että hyvin monilla jalasjärveläisiä sukujuuria omaavilla sukututkijoilla löytyy esivanhempina nämä kyröläissyntyiset henkilöt. Syitä henkilöiden taustojen selvittämiseksi löytyi siis monelta suunnalta.

Itse Vesterbergin talo sijaitsee Jalasjärven Luopajärven kylässä, ja sen ensimmäinen uudisasukas oli Tuomas Matinpoika Luopajärvi samasta kylästä. Tuomas mainitaan talon isäntänä v.1789–1818, ja hänen jälkeensä asumista jatkoi isokyröläiseksi mainittu Juho Jaakonpoika v.1820–26.

Alkuun Juho Jaakonpojan ja hänen vaimonsa sukujuuret selviävät yllättävän helposti, mutta sen jälkeen tutkija törmääkin ongelmiin. Tässä selvityksessä keskitytään ainoastaan Juhon äidin sukujuurien tarkempaan selvitykseen.

Juho Jaakonpojan syntymäajaksi paljastuu tutkimuksissa 24.3.1782, minkä perusteella hän oli sotamies Jaakko Juhonpoika Hjerpen (s.3.7.1758) poika. Jaakko Hjerpen taustat ovat selvittämättä. Juhon äiti oli Kaisa Jaakontytär Puotu (s.11.10.1749). Juhon vaimo Maria Juhontytär. (s.22.11.1780) oli korpraali Juho Erkinpoika Röndalin tytär. Juho Röndal oli syntynyt 4.4.1751 Lapualla, ilmeisesti Ala-Koskelassa Erkki Erkinpoika Koskelan ja Liisa Juhontyttären poikana.

Kaisa Puotun sukutausta

Vuonna 1749 syntyneen Kaisan syntymäkoti sijaitsee Isonkyrön Kylkkälän kylässä Puotun talossa. Maarekisteriin merkittynä tilana Puotu on olemassa edelleenkin, mutta sukunimenä se on hävinnyt 1950-luvun vaiheilla.

Kaisan vanhemmat Jaakko Iisakinpoika ja Liisa Eliaksentytär Puotu löytyvät helposti Isonkyrön kastettujen luettelosta ja sitä kautta rippikirjoista, joten siinä suhteessa tutkija ei törmää ongelmiin. Rippikirjasta selviää lisäksi, että isä Jaakko oli syntynyt vuonna 1714 ja äiti Liisa vuonna 1719. Tästä eteenpäin tutkija kuitenkin törmää ongelmaan, sillä vanhimmassa rippikirjassa talon isännäksi on merkitty Matti Antinpoika, eikä talosta löydy ketään Iisakki- tai Elias-nimistä henkilöä, jota voisi sovittaa Jaakon tai Liisan isäksi.

Puotun talon omistussuhteet mutkistuivat Isonvihan seurauksena, mistä johtuen tutkimustyö on hankalaa. Tässä yhteydessä ei ole syytä syventyä näihin yksityiskohtiin, meille riittää nyt tieto Kaisan vanhempien taustoista.

Kaisan vanhemmista Jaakko oli se, joka oli nimenomaan Puotun vanhojen asukkaiden sukua. Hänen vanhempansa olivat Iisakki Martinpoika (Iso-) Flaaminki Vähänkyrön Tervajoen kylästä ja äiti Vappu Heikintytär, omaa sukua (Iso-) Kukko Vähänkyrön Merikaarron kylästä. Puotun tila oli vajonnut suuriin verorästeihin 1700-luvun ensimmäisinä vuosina eikä kyennyt omin voimin niistä selviytymään. Viranomaisten kuuluttaessa tilalle uutta viljelijää ilmoittautuivat Iisakki ja Vappu ottamaan tilan vastaan tilan arvon mukaisen vastuiden määrällä. Puotun tila sai siis uuden vähäkyröläissyntyisen isäntäparin haltijoikseen. Aikai-semmin rippikirjoissa mainittu Puotun isäntä Matti Antinpoika oli Jaakon isäpuoli – isä Iisakin kuoltua isonvihan melskeissä. Tämän artikkelin kirjoittamisen aikana on allekirjoittanut kirjoittanut sattumankaupalla artikkelin Vähänkyrön Flaamingin asukkaista. Tarkoitus on, että se ilmestyisi samanaikaisesti tämän artikkelin kanssa, tällöin Kaisan runsaslukuiset jälkeläiset pystyisivät samanaikaisesti yhdistämään molemmissa artikkeleissa esitetyt tiedot samanaikaisesti itselleen.

Kaisan äiti Liisa Eliaksentyttärelle on merkitty syntymäajaksi pelkkä vuosi 1719, eikä hänen ja Jaakon vihkimerkinnästä käy ilmi Liisan silloista asuinpaikkaa. Isonkyrön syntyneidenluettelosta löytyy vuodelta 1719 yksi sopiva kastemerkintä Liisalle, 29.10 syntyy nimittäin Elias ja Kaisa Kaustiselle Liisa niminen tytär. Liisa ei kuitenkaan esiinny Kaustisen rippikirjoissa.

Tutkimalla Liisan lasten kummeja käy kuitenkin ilmi, että hän käyttää muutaman kerran kummeina Kaustisen asukkaita, Elias Eliaksenpoikaa, hänen vaimoaan ja siskoa Kaisa Eliaksentytärtä. Kun Kaustisen talo sijaitsee monen kilometrin päässä Puotusta ja vielä eri puolella Kyrönjokea, voidaan Liisa Eliaksentytär yhdistää näiden tietojen perusteella riittävän varmasti Elias Kaustisen tyttäreksi. Kannattaa lisäksi mainita, että miehennimi Elias oli tällöin kohtuullisen harvinainen nimi Kyrönmaalla.

Kaustisen talo sijaitsee Isonkyrön Palhojaisten kylässä ja Liisan vanhemmat olivat Elias Matinpoika ja hänen ensimmäinen vaimonsa Kaisa Simunantytär. Heistä Elias oli syntynyt vuonna 1699 ja Kaisa vuonna 1698. Liisan isä Elias Matinpoika oli vanhaa Kaustisen sukua, Matti Knuutinpoika Kaustisen poika. Matti Kaustisen vaimo oli Priita Söyringin- eli Severintytär. Priita lienee syntyisin Tuuralan Korvolasta ja on kurikkalaista sukujuurta.

Alavuden Ala-Härkölän isännästä Laihian Skarvin isäntä

-Millaisesta talosta Kustaa lähti?

Jouko Niemelä

Kustaa Esanpoika pääsi nuorena naimattomana miehenä vuonna 1737 kotitalonsa Ala-Härkölän isännäksi veljensä Erkin jälkeen. Kustaa oli syntynyt Alavudella 10.11.1715, jolloin hänen isänsä Esa Matinpoika oli ollut 12 vuotta Ala-Härkölän isäntänä. Esa Matinpoika oli vanhaa Härkölän sukua ja oli saanut Ala-Härkölän hallintaansa setänsä Niiles Yrjänänpojan jälkeen vuonna 1703, joskin Niiles yritti lunastaa talon itselleen ja hän asuikin Ala-Härkölässä vuoteen 1707, jolloin ryhtyi asumaan Ansioniemen uudistilaa.[1)] Tätä isännän vaihtoa pohjustettiin Ilmajoen vuoden 1702 talvikäräjillä seuraavasti:

"Esa Matinpoika Alavudelta pyysi, että hänen isänsä nuorempi veli Niiles voitaisiin ajaa pois Härkölän talosta, koska hän Esa. 19 a 20 vuotta vanha, aikoo mennä naimisiin ja itse hoitaa taloa. Niiles vastasi ja esitti hoitaneensa taloa yli köyhän ajan ja laittaneensa omia varojaan velkojen ja maksujen suorittamiseen, sekä ostaneensa ruokaa köyhänä aikana 197 kuparitaalarilla 8 äyrillä. Niin väitti Niiles, että hän sitten viime vuoden yhtiön purkamisen on maksanut sotilaalle 40 taalaria, jonka hän oli saanut Tuomas Kristonpojalta. Vielä oli hän lunastanut ½ kattilasta Tuomaalta 10 taalarilla ja maksanut viime vuonna luetettujen miesten palkkaa 13 taalaria 16 äyriä. Minkä hän edelleen antoi merkitä. Ja päätettiin, että koska Esa on nuori ja naimaton, ettei oikeus voi pikaisesti uskoa hänelle taloa, niin olkoot Niiles vielä veljen lapsille ja holhottaville apuna. Niin velvoitettiin Esa pitämään huolta varoista, että hän pystyy mainitun Niileksen tulevaisuudessa maksamaan ulos ennen kuin tämä lähtee talosta. " [2)]

Esan poika Kustaa ei kuitenkaan jäänyt Ala-Härkölään, vaan muutti jo vuonna 1738 Laihialle, jossa avioitui 30.4.1738 Priita Matintytär Skarvin kanssa. Priita oli ainoa silloisia Skarvin lapsia ja siten Kustaa pääsi Skarvin isännäksi. Ala-Härkölän isännäksi tuli uudelleen 1738 Kustaan veli Erkki.

Priita Matintytär kuoli Skarvissa 12.9.1771 ja Kus-taa hankki uuden puolison kotipitäjästään Alavudelta. Kustaa vihittiin 25.3.1774 Alavudella Maria Heikintyt-tären kanssa. Maria kuoli Skarvissa 15.2.1799 ja Kustaa kuoli siellä samana vuonna 27. päivänä heinäkuuta.

Skarvin isännyys siirtyi Kustaan jälkeen vävylle, vähäkyröläiselle Heikki Jaakonpoika Ellilälle, jonka puoliso oli Anna Kustaantytär.[3)]

Kustaa Esanpoika Ala-Härkölän, Skarvin perhetaulu [4)]
Kustaa Esanpoika Ala-Härkölä, Skarvi
s.10.11.1715 Alavus, k.27.07.1799 Laihia
Vanh. Esa Matinpoika Ala-Härkölä, s.1679, k.1749, haud. 12.6.1749 Alavus ja Maria Erkintytär, s.1684, k.5.3.1758 Alavus
1.pso 30.04.1738 Laihia
Priita Matintytär Skarvi
s.30.10.1720 Laihia, k.12.09.1771 Laihia,
Vanh. Matti Matinpoika Klippi, Skarvi, s.5.6.1698, k.n. 1720 Laihia ja Priita Tuomaantytär Skarvi, s.1690, k.19.1.1756
2.pso 25.03.1774 Alavus
Maria Heikintytär, s.4.1.1739, k.15.2.1799 Laihia
Lapsia: syntyneet Laihialla
Tuomas s.03.11.1739 k.25.05.1740 Laihia
Maria s.16.02.1741, myöhemmin Fogel
Jaakko s.00.00.1744 k.30.07.1746 Laihia
Anna s.13.12.1746 k.15.02.1788 Laihia
Kotitalonsa emäntä, 1.pso 15.12.1765 Laihia Juho Juhonpoika Pöyry, s.20.11.1735 Laihia, k.15.12.1765 Laihia, 2.pso 14.12.1766 Laihia Heikki Jaakonpoika Ellilä, s.16.01.1744 Vähäkyrö, vanh. Jaakko Matinpoika Ellilä, s.1708, k.3.1.1764 Vähäkyrö ja Sanna Antintytär, s.1699, k. 16.2.1771 Vähäkyrö
Liisa s.08.05.1749, k. 24.09.1771 Laihia
Tuomas s 28.11.1752, k. 22.10.1765 Laihia
Juho s 27.12.1754, k. 12.06.1756 Laihia
Sanna s 04.01.1757, myöhemmin Laiberg
Mikki s 06.10.1760
Marketta s.17.12.1761

Härkölän talonhaltijat vuoteen 1780 ja talon jako 1701

Härkölän talo on yksi Alavuden neljästä vanhimmasta talosta, jotka on perustettu noin 1556. Muut ovat Kahra, Salmi ja Röyskö. Härkölän talon Alavudenjärven länsirannalle perusti Yrjänä Olavinpoika, joka oli kotoisin Etelä-Pohjanmaan kyröläisalueelta, mahdollisesti Lapuan suunnalta. Yrjänän vaimo oli ainakin Lapualta, Olavi Filpunpoika Talvitien sisar tai tytär.[5)]

Vuonna 1599 Härkölän isännäksi tuli Heikki Härkä eli Härköinen, joka oli ensimmäisen isännän poika tai todennäköisemmin vävy, joka oli kotoisin Savosta.[6)] Tällä suvulla talo pysyi Ala-Härkölän osalta vuoteen 1785 ja Ala-Härkölä I:n osalta vuoteen 1788 ja Yli-Härkölän osalta vuoteen 1759, joskin osa myöhemmistäkin talonhaltijoista oli Härkölän sukua, muttei talonhaltijalinjassa. Härkölä oli jaettu vuonna 1701 Ala-Härköläksi ja Yli-Härköläksi ja nämä talot säilyivät jakamattomina vuoden 1780 paikkeille[7)]

Marraskuun 28 päivänä 1694 laaditulla perinnönjakokirjalla Yrjö Joosepinpoika Härkönen luovutti talonsa kahden poikansa Joosepin ja Matin asuttavaksi. Molemmat olivat koko nuoruutensa ajan tehneet työtä talon hyväksi ja saivat nyt kumpikin puoli taloa omistukseensa. Yrjö Härkösen vanhin poika oli kuitenkin Tuomas, joka niihin aikoihin hankki toimeentulonsa Ilmajoen pitäjänseppänä. Tuomas vaati vanhemman veljen oikeudella Härkölää itselleen, mutta oikeus hylkäsi hänen vaatimuksensa, koska hän oli lapsuudestaan saakka ollut kotoa poissa. Mainitut veljet saivat pitää talonpuolikkaan nimissään . Kumpikin kuoli vuonna 1697.[8)]

Ilmajoen kesäkäräjillä 1698 oli esillä Härkölän jako Matti Yrjänänpojan ja Jooseppi Yrjänänpojan leskien Liisa Tanelintyttärien ja Maria Heikintyttären välillä.[9)]

Näillä käräjillä esitti Yrjänä Sipinpoika Kahmala, että talo kuuluu hänelle isänsä esikoisoikeuden perusteella ennen isänsä nuorempia veljiä Jooseppia ja Mattia. Taloa ei annettu Yrjänä Sipinpoika Kahmalalle, vaan oikeus katsoi, että hän oli hiljaisella myöntymisellä ikään kuin luopunut talosta. 9) Vielä 1723 Matti Sipinpoika Kahmala Ilmajoelta vaati taloa itselleen isänsä esikoisoikeuden perusteella, mutta oikeus ei suostunut vaatimukseen.[10)]

Näillä käräjillä Härkölän jakoa ei saatu lopulliseen päätökseen.[9)]

Ilmajoen talvikäräjillä 1700 leski Maria Heikintyttären asiamies Juho Kahra kertoi, että maaherra oli edellisenä vuonna hyväksynyt Härkölän jaon veljesten Joosepin ja Matin leskien Maria Heikintyttären ja Liisa Tanelintyttären kesken, mutta maaherra oli päättänyt, että he yhdessä asuisivat vanhaa tonttia ja yhdestä savusta suorittaisivat maksut.[11)]

Maria Heikintyttären asiamies esitti oikeudelle tämän yhtiön purkua. Liisa Tanelintyttären asiamies lanko Niiles Yrjänänpoika vastusti jakoa. Maaherran päätöksestä asiamiehillä oli erilainen käsitys, mutta oikeuden päätös oli kuitenkin sellainen, *"että heidän tulisi yhtiön purkaminen suorittaa viime vuoden korkeasti mainitun päätöksen mukaisesti, minkä lisäksi asiaan kuuluvasti muistutettiin, mitä Niiles Härkönen koskien vaatimustaan taloon on esittänyt."11)*

Härkölän talonhaltijat 1556 – n. 1780[12)]

1. Yrjänä Olavinpoika 1556 – 1582
2. Heikki Yrjänänpoika 1583
3. Pentti Yrjänänpoika 1584 – 1598
4. Heikki Härköinen 1599 – 1601
Ed. vävy tai ensimmäisen isännän poika
5. Olavi Heikinpoika 1602 – 1615
6. Ragni, edellisen leski 1616 – 1624
7. Jooseppi Olavinpoika 1625 – 1669
8. Yrjänä Joosepinpoika 1675 – 1686
pso Aune Laurintytär
9. Matti Yrjänänpoika 1688 – 1696
Edellisen poika, k.1697, pso 2.2.1678 Ilmajoki Liisa Tanelintytär
10. Niiles Yrjänänpoika 1697 – 1698
Ed. veli, s.1650, k.4.10.1722 Alavus, pso Liisa Heikintytär, s.1678, k.1755, haud. 9.2.1755 Alavus
11. Maria Heikintytär 1699 - 1700
Ala-Ikkala, Härkölä, leski, s.23.4.1671 Virrat, k.1743, haud. 20.3.1743 Alavus, vanh. Heikki Heikinpoika Ala-Ikkala ja Anna Heikintytär[13)] pso Jooseppi Yrjänänpoi-ka, edellisen veli, k. 1697

Ala-Härkölä

1. Niiles Yrjänänpoika 1701 – 1702
Härkölän isäntä n:o 10, s.1650, k.4.10.1722 Alavus, vanh. Yrjänä Joosepinpoika Härkölä ja Aune Laurinty-tär, pso Liisa Heikintytär, s.1678, k.1755. haud. 9.2.1755 Alavus
2. Esa Matinpoika 1703 - 1729
Ed. veljenpoika, isäntä n:o 9:n poika, s.1679, k.1749, haud. 12.6.1749 Alavus, vanh. Matti Yrjänänpoika Härkölä ja Liisa Tanelintytär, pso Maria Erkintytär, s.1684, k. 05.03.1758 Alavus
3. *Erkki Esanpoika* 1735 - 1736
Ed. poika, s.6.4.1710 Alavus, k.10.04.1792 Alavus, 1.pso 1.12.1728 Alavus Priita Yrjänäntytär Tusa, s.-.5.1708 Alavus, k.12.5.1751 Alavus, vanh. Yrjänä Matinpoika Tusa, s.1662, k.13.3.1743 Alavus ja Maria Laurintytär Tusa, s. 1665, k. 17.2.1745 Alavus, 2. pso Kaisa Kallentytär, s. 1727, k. 8.11.1761 Alavus, 3. pso 20.06.1762 Alavus Sanna Eliaksentytär Hiiro, Latvala, Kuhalampi, Ala-Härkölä, s.02.02.1704 Kuortane, k. 17.2.1782 Alavus, vanh. Elias Ollinpoika Hiiro ja Anna Erkintytär
4. *Kustaa Esanpoika* 1737
Ala-Härkölä, Skarvi. Ed. veli, s.10.11.1715 Alavus, k. 27.7.1799 Laihia, 1.pso 30.4.1738 Laihia Priita Matintytär Skarvi, s. 30.10.1720 Laihia, k.12.9.1771 Laihia, vanh. Matti Matinpoika Klippi, Skarvi, s.5.6.1698, k.n.1720 Laihia ja Priita Tuomaantytär Skarvi, s.1690, k. 19.1.1756 Laihia, 2. pso 25.3.1774 Alavus Maria Heikintytär, s. 4.1.1739, k.15.2.1799 Laihia
Erkki Esanpoika uudelleen 1739 – 1740
5. Juho Matinpoika 1741 - 1750
Vävy, s.3.8.1719, k.1770, haud, 11.3.1770 Alavus, pso 7.9.1740 Alavus Valpuri Esantytär, isäntä n:o 2:n tytär, s. 6.4.1713 Alavus, k. 1788, haud. 17.2.1788 Alavus
Erkki Esanpoika uudelleen 1753 – 1762
6. Matti Heikinpoika 1764 – 1770
Hiiro, Latvala, Kuhalampi, Ala-Härkölä, s.21.2.1724 Kuortane, k. 30.12.1797 Alavus, vanh. Heikki Jaakonpoika Heikkilä, Hiiro ja Sanna Eliaksentytär Hiiro,Latvala, Kuhalampi, Ala-Härkölä, 1.pso Marketta Antintytär Haavisto, 2.pso 7.6.1756 Kuortane Marketta Juhontytär Kuhalampi, s. 2.9.1733 Kuortane, k. 19.12.1799 Alavus, vanh. Juho Matinpoika Louko, Kuhalampi, s. 27.1.1701 Nurmo, k.2.12.1770 Kuortane ja Sanna Iisakintytär Kuhalampi
Erkki Esanpoika uudelleen 1771 – n. 1782
7. Jaakko Erkinpoika n. 1783 – 1785
Ed. poika, s.1753, kast. 25.7.1753 Alavus, k. 1786, haud. 23.7.1786 Alavus

Yli-Härkölä

1. Maria Heikintytär 1701
Kok. Härkölän viimeinen talonhaltija, s.23.4.1671 Virrat, k. 1743, haud. 20.03.1743 Alavus, vanh. Heikki Heikinpoika Ala-Ikkala ja Anna Heikintytär
2. Tuomas Ristonpoika 1702 – 1709
Ed. toinen puoliso, k. 1709
Maria Heikintytär 1710 – 1713
Uudelleen, edellisen leski
3. Simo Joosepinpoika 1719, 1724 – 1736
Ed. poika, s. n. 1694, k. 1736, haud. 02.05.1736 Alavus, pso Sofia Matintytär, s. 26.02.1699, k. 1766, haud. 12.01.1766 Lapua
4. Heikki Tuomaanpoika 1737 – 1749
s.19.1.1699, k.1768, haud. 9.8.1768 Lapua, pso 24.4.1737 Alavus Sofia Matintytär, edellisen leski
5. Kaappo Simonpoika 1749 – 1759
Isäntä n:o 3:n poika, s.8.12.1724 Alavus, k.6.2.1810 Lapua, pso 8.12.1745 Alavus Kaisa Mikintytär Saarijärvi, s. 28.1.1723 Alavus, k. 1761, haud. 10.1.1761 Lapua, vanh. Mikki Erkinpoika Saarijärvi, s. 11.2.1681 Alavus, k. 19.5.1770 Alavus ja Vendla Heikintytär, s.1683, k. 14.9.1776 Alavus
6. Tuomas Tuomaanpoika 1760 – n. 1777
Asunmaa, Yli-Härkölä, s.15.11.1730 Alavus, k.16.2.1783 Alavus, vanh. Tuomas Juhonpoika Kahra, Asunmaa, s.

11.1.1696 Alavus, k. 13.5.1739 Alavus ja Marketta Matintytär Asunmaa, s. 7.1.1701 Alavus, k. 14.10.1759 Alavus, 1. pso 13.10.1754 Alavus Kaisa Matintytär, s. 1732, k. 13.09.1761 Alavus, 2. pso 24.6.1762 Ilmajoki Liisa Matintytär Uppa, s.5.8.1731 Ilmajoki (Seinäjoki), k. 29.11.1798 Alavus, vanh. Matti Jaakonpoika Uppa, s. 18.2.1705 Ilmajoki (Seinäjoki), k.11.4.1768 Nurmo (Seinäjoki) ja Kaisa Kallentytär Hannuksela, s. 19.4.1706 Ilmajoki, k. 26.08.1758 Ilmajoki (Seinäjoki)

Härkölöistä Härkösiksi, talon jaot ja talonhaltijat vuodesta noin 1780 vuoteen 1810[14]

Vuonna 1786 Ala-Härkölä jaettiin kahtia. Ala-Härkönen I:stä tuli vuonna 1789 osa Iso-Härköstä. Ala-Härkölä II:sta tuli vuoden 1786:n jälkeen Latva-Härkönen. Noin vuonna 1778 Yli-Härkölä jaettiin kahtia. Yli-Härkölä I:stä muodostui Rinta-Härkönen. Yli-Härkölä II:sta tuli vuonna 1789 osa Iso-Härköstä. Vuoden 1790 paikkeilla oli Härkölän numerossa kolme taloa: Iso-Härkönen, Latva-Härkönen ja Rinta-Härkönen.

Ala-Härkölä I, myöhemmin Iso-Härkönen, johon kuului myös Yli-Härkölä II

8. Erkki Mikinpoika Saukko 1786 – 1788

Ala-Härkölä, Koivula, vävy, s.26.4.1752 Alavus, k. 28.6.1820 Alavus, vanh. Mikki Erkinpoika Saukko, s. -.1.1720 Alavus, k. 25.2.1801 Alavus ja Sanna Ollintytär, 1. pso 11.10.1772 Alavus Valpuri Erkintytär Ala-Härkölä, edellisen sisar, s. 22.5.1752 Alavus, k. 16.9.1792 Alavus, 2. pso 1793 Kuortane Aune Matintytär Kokkila, s.1750 Kuortane, k. 4.8.1841 Alavus, vanh, Matti Juhonpoika Kokkila, Ala-Kokkila, s. n. 1722 Kuortane ja Sofia Iisakintytär Hallila, s. 02.06.1725 Kuortane, k. 30.09.1804 Kuortane

Juho Heikinpoika 1789 – 1805

Yli-Härkölä II:sta hallitsee tilaa

9. Juho Heikinpoika Salmi 1806 – 1814

Yli-Härkölä, Ala-Härkölä, Iso-Härkönen, Yli-Härkölä II:sta, s. 4.4.1753 Alavus, k. 23.8.1815 Alavus, vanh. Heikki Joosepinpoika Viinikka, Tusa, Haapajärvi, Salmi, s. 1.6.1725 Alavus, k. 24.01.1805 Alavus ja Maria Erkintytär Härkölä, isäntä n:o 3:n tytär, s.12.06.1734 Alavus, k. 19.4.1809 Ähtäri, pso 13.10.1776 Alavus Sofia Tuomaantytär Asunmaa, s. 7.9.1758 Alavus, k.2.2.1843 Alavus, vanh. Tuomas Tuomaanpoika Asunmaa, s.16.11.1730 Alavus, k. 16.2.1783 Alavus ja Kaisa Matintytär Härkölä, s. 13.12.1731, k. 13.9.1761 Alavus

Ala-Härkölä II, myöhemmin Latva-Härkönen

1. Jaakko Jaakonpoika 1786

Viinikka, Ala-Härkölä, Ala-Pernaa, s. 29.9.1758 Alavus, k. 29.08.1807 Lapua, vanh. Jaakko Joosepinpoika Viinikka, s. 1719, k. 6.12.1789 Alavus ja Marketta Esantytär Ala-Härkölä, s. 1721, k. 22.5.1808 Alavus, pso 30.9.1787 Lapua Anna Marketta Martintytär Holm, s.11.6.1765 Lapua, vanh. nimismies Martti Holm, s.1736, k.28.4.1785 Lapua ja Kristiina Israelintytär Holstia, s.1736, kast. 4.6.1736 Lapua, k. 22.9.1815 Lapua

2. Elias Erkinpoika 1787 – 1794

Viinikka, Ala-Härkölä, Latva-Härkönen, s.1.2.1751, k. 18.9.1795 Alavus, tapettu Karsinakosken myllyllä Jokivarrella, pso 12.12.1773 Alavus Valpuri Jaakontytär Viinikka, Ala-Härkölä, Latva-Härkönen, edellisen sisar, s. 14.4.1751 Alavus, k. 12.3.1809 Alavus

3. Valpuri Jaakontytär 1795 - 1801

Edellisen leski

4. Erkki Eliaanpoika 1802 – 1807

Ed. poika, s.31.10.1774 Alavus, pso Marketta Heikintytär, s. 1775, k. 11.10.1808 Alavus

5. Matti Eliaanpoika 1808 – 1809

Latva-Härkönen, ed. veli, s.1784 Alavus, k.5.4.1851 Alavus, pso 26.3.1808 Alavus Kaisa Salomonintytär Rinta-Härkönen, s.2.6.1784 Alavus, k.21.11.1840, vanh. Salomon Heikinpoika Tusa, Yli-Härkölä, s.3.7.1762 Alavus, k.1791, haud. 25.3.1791 Alavus ja Maria Tuomaantytär Yli-Härkölä, s. 31.12.1755 Alavus, k. 21.11.1834 Alavus

Yli-Härkölä I, myöhemmin Rinta-Härkönen

7. Salomon Heikinpoika n. 1778 – 1790

Tusa, vävy, s. 1756, kast. 14.3.1756 Alavus, k. 1791, haud. 25.3.1791 Alavus, vanh. Heikki Tuomaanpoika Tusa, s. 3.1.1723 Alavus ja Maria Tuomaantytär Salmi, s. 15.3.1723 Alavus, k. 24.1.1805 Alavus, pso Maria Tuomaantytär, edellisen tytär, s. 30.12.1755 Alavus, k. 21.11.1834 Alavus

8. Maria Tuomaantytär 1791 – 1793

Edellisen leski

9. Erkki Simonpoika 1794 – 1797

Kurssi, s.14.5.1767 Kuortane, k. 16.12.1798 Alavus, vanh. Simo Juhonpoika Sippola, Ojanperä, Kurssi, s.n. 1724 Kuortane, k. 11.1.1779 Kuortane ja Vappu Erkintytär, s. n. 1712, k. 9.12.1796 Seinäjoki, pso 23.12.1792 Maria Tuomaantytär, edellinen talonhaltija

Maria Tuomaantytär 1798 – 1824

Uudelleen, ed. leski, 3. pso 2.8.1805 Alavus Jaakko Jaakonpoika Kakkuri s. 22.4.1778 Kurikka, vanh. Jaakko Heikinpoika Kakkuri ja Helena Jaakontytär

Yli-Härkölä II, myöhemmin osa Iso-Härköstä

1. Juho Heikinpoika n.1778 – 1805

Salmi, Yli-Härkölä, Ala -Härkölä, Iso-Härkönen, vävy, s. 4.4.1753 Alavus, k.23.8.1815 Alavus, vanh. Heikki Joosepinpoika Viinikka, Tusa, Haapajärvi, Salmi, s. 1.6.1725 Alavus, k. 24.01.1805 Alavus ja Maria Erkintytär Härkölä, isäntä n:o 3:n tytär, s. 12.6.1734 Alavus, k. 19.4.1809 Ähtäri, pso 13.10.1776 Alavus Sofia Tuomaantytär Asunmaa, Yli-Härkölä, Ala-Härkölä, Iso-Härkönen, s. 7.9.1758 Alavus, k. 2.2.1843 Alavus, Yli-Härkölän isäntä n:o 6:n tytär

Juho Heikinpoika muutti Ala-Härkölä I:een, mutta Yli-Härkölä II jäi Juhon hallintaan. Ala-Härkölä I:stä ja Yli-Härkölä II:sta muodostui Iso-Härkönen

Lähdeviitteet:
1) Kojonen , Eero, Alavuden historia I, Jyväskylä 1963, s, 103 2)Ilmajoen talvikäräjät 1702 mf ES 2089, pöytäkirja ja sen käännös Markku Phlajaniemi
3) Matti Lehtiö 4) Matti Lehtiö, A. Alapotin arkisto ja Alavuden, Laihian ja Vähäkyrön kirkonkirjat 5) Kojonen mt, s. 68 6) Kojonen mt, s. 68
7) Alavuden henkikirjat ja kirkonkirjat 8) Kojonen mt, s. 85 9) Ilmajoen kesäkäräjät 1698 mf ES 2087, pöytäkirja ja käännös Markku Pihlajaniemi
10) Kojonen mt, s. 110 11) Ilmajoen talvikäräjät 1700 mf ES 2088, pöytäkirja ja käännös Markku Pihlajaniemi
12) Kojonen mt, Suomen asutuksen yleisluettelo, Alavuden henkikirjat, eri seurakuntien kirkonkirjat ja Ilmajoen tuomiokirjat
13) Raili Maaranen, Anto Taipalus, Ilmajoen kesäkäräjät 1701 mf ES 2089, pöytäkirja ja käännös Markku Pihlajaniemi
14) Alavuden henkikirjat ja eri seurakuntien kirkonkirjat
Henkilötietojen haussa on ollut apuna Kuurtanes-seuran sukulehdet

Kohtalokas myrkkykeiso

Markku Pihlajaniemi

Suomessa kasvaa useita luonnonvaraisia kasveja, joiden parantava vaikutus on ollut tunnettua jo ammoisista ajoista. Niitä on nautittu eri muodoissa sisäisesti ja ulkoisesti mitä moninaisimpiin vaivoihin, sekä myöskin lisäämään elinvoimaa. Erilaisista putki- ja juurikasveista ehkä eniten käytetty on kasvi, jolle Lönnrot vasta 1860-luvulla antoi nimeksi Väinönputki, ja joka pohjolassa kasvaa villinä jokien ja purojen varsilla. Aiemmin kasvin eri osia ja eri ikäisiä yksilöitä nimitettiin eri nimillä. Väinönputkea on käytetty ruuan lisukkeena ja rohtona. Kansanlääkinnässä sitä on käytetty hyvinkin moneen vaivaan, jopa liittyen erilaisiin juhannustaikoihin. Sisätaudeissa Väinönputkella hoidettiin vatsa- ja suolistovaivoja. Toinen rohtona käytetty putkikasvi oli Karhunputki. Siitä voitiin käyttää juuria ja lehtiä edistämään ruuansulatusta, laukaisemaan kouristuksia ja ehkäisemään ilmavaivoja.

Ilmajoen kesäkäräjillä vuonna 1665 oli esillä tapaus, jossa erään piian vatsavaivoja oli hoidettu suon reunasta saadulla putkikasvin juurella. Tarkoituksena oli varmaankin hyödyntää putkikasvin parantavaa vaikutusta, mutta tapahtui jokin erehdys, ja seuraukset olivat piialle kohtalokkaat.

Käräjät

Kirkkoherra oppinut herra Henrik Peldan ilmian-toi, että Kerttu Niileksentyttärellä Peuralasta olisi epäilyksiä Priita Eskontytärtä Kurikasta kohtaan siitä, että Priita olisi lyönyt Kertun tyttären Priita Yrjänäntyttären kuoliaaksi, joka oli Priita Eskontyttärellä palvellut 8 viikkoa, kysyen tämän vuoksi Kertulta myöntääkö hän tämän syytöksen ja kuinka hän sen voi osoittaa?

*Mutta Kerttu kysyy ainoastaan tyttärensä kuolemasta, koska tämä niin nopeasti maailmasta on erotettu, eikä halua Priita Eskontyttäreen liittää muuta, kuin että tytär oli valittanut 8 päivää, että hänellä oli vatsa kipeänä ja oli tämän vuoksi kysynyt eräältä samassa talossa olevalta sotilaan vaimolta Priita Klemetintyttäreltä, tietäisikö tämä jotain parannusta. Tällöin oli sotilaan vaimo antanut hänelle erästä juurta, joka kasvaa suon reunassa, Koisonputkijuuri nimeltään tai ”oört” niin kuin he sitä kutsuivat. Heti kun hän oli tätä syönyt oli hän alkanut valittaa enemmän ja mennyt saunatuvan taakse paneutunut makuulle siellä olevan tukkikasan päälle, purrut hampaat yhteen niin, että ne jouduttiin murtamaan auki hänen suussaan ja hän enää pystynyt puhumaan, oli vain sanonut **”woj minua waiwasta”**. He olivat heti kantaneet hänet saunatupaan, missä he olivat lusikalla antaneet hänelle maitoa ja vettä suuhun, sekä kääntäneet häntä välillä toiselle kyljelle, välillä toiselle. Mutta se ei kuitenkaan ollut auttanut, vaan hän oli kuten aiemminkin purrut hampaat yhteen ja vaahtoa oli tullut suusta ja nenästä. Sieltä muut piiat kantoivat hänet tupaan ja asettivat penkille makuulle, missä hän heti kuoli.*

Äiti Kerttu arveli hänen tulleen lyödyksi kuoliaaksi, koska hänen niskansa ja kaulansa todettiin niin taipuisaksi, viitaten nimismies Valentin Hannunpoikaan, Tuomas Yrjänänpoikaan, sekä Heikki Matinpoikaan Röyskölästä, jotka tämän oltua muutaman päivän kuolleena olivat tutkineet. Heidät saatiin nyt esiin ja annettuaan valansa todistivat, että kuolleen jäsenet, niin kädet, kuin jalatkin ja kaula olivat olleet niin pehmeät ja taipuisat, niin kuin elävän ihmisen jäsenet. Muutoin kertoivat he kuolleen olleen vähän sinisen toisen korvan vierestä, mutta oliko se lyöty, sitä he eivät suinkaan pysty sanomaan, koska Priita Yrjänäntytär oli jo joitakin päiviä aiemmin kuollut.

Kertulla kysyttäessä ei ollut muuta todistetta, kuin mitä edellä on puhuttu, eikä hän enää halua syyttää Priita Eskontytärtä autuaan tyttärensä Priita Yrjänäntyttären kuolemasta, vaan kuten mainittu on tyttärestään on halunnut kysyä.

Sotilaan vaimo ei ollut nyt paikalla, vaan makasi sairaana, kuten kaikki naapurit todistivat.

Kysyttiin kirkkoherralta, sekä lautakunnalta oliko Priita Eskontytär heti ilmoittanut Priita Yrjänäntyttären poismenosta, mihin kirkkoherra vastasi: kyllä ja tunnusti tämän autuuden, että he silloin heti olivat tunnustaneet mainitun juuren tai ”oörtin” olleen hänen kuolemakseen.

Lautakunta, sekä kirkkoherra ja kappalainen herra Eskil Stutaeus todistivat tämän Koisonputkijuuren tai ”oörtin” olevan niin myrkyllisen, että jos kotieläimet sattuvat löytämään sen ja syövät sen lehtiä lähtee niiltä henki.

Koko pitäjä todisti, ettei tämä Priita Eskontytär Kurikasta ole koskaan tätä tai aiempaa palvelusväkeä lyönyt tai kohdellut huonosti, vaan aina ollut sovitteleva, hiljainen ja rauhallinen ihminen niin naapureiden kanssa kuin muutenkin kotona talossaan, niin ettei kukaan hänestä muuta kuin hyvää ja kunniallista tiedä.

Tämän annoin minä lautakunnalle, joka tätä tutki ja tarkan neuvonpidon ja harkinnan jälkeen Priita Eskontytär vapautettiin kokonaan Priita Yrjänäntyttä-ren kuolemasta, koska kuolleen äiti Kerttu Niileksentytär ei häntä halua teosta syyttää, vaan on ainoastaan kysynyt tyttärensä nopeasta poismenosta. Hän ei ollut myöskään millään todisteella Priita Eskontytärtä liittänyt asiaan, koska Priita Eskontyttärestä ei voida esittää yhtään todistetta, että hän olisi kuollutta silloin tai aiemmin lyönyt, vaan hän on väkensä kanssa aina tullut hyvin toimeen ja ollut heidän kanssaan sovitteleva. Mainittu Eskontytär oli kykyjensä mukaan yrittänyt auttaa Priita Yrjänäntytärtä, mikä kuitenkin kuolemaan johti, josta tarkemmin tutkinnassa ilmoitetaan.

Edellä mainituista syistä, lautakunnan tutkinnan, todistuksen ja valan jälkeen tunnustetaan Priita Eskontytär Priita Yrjänäntyttären kuolemasta vapaaksi kunnes sotilaan vaimo tulee paikalle ja kuolleen äidillä Kertulla on edelleen vapaus ajaa asiaa asiassa parhaan kykynsä

mukaan sotilaan vaimoa Priita Klemetintytärtä vastaan, joka nyt ei ole paikalla ja joka oli hänen tyttärelle "oörtin" antanut, kuitenkin tämä kaikki asetetaan nöyrimmästi Korkean Kuninkaallisen Hovioikeuden armolliseen pääteäntävaltaan.

Inhimillinen erehdys?

Piian kuolema johtui todennäköisesti inhimillisestä erehdyksestä tai tiedon puutteesta luonnonkasvien lääkekäytössä. Harkittu myrkyttäminen tuntuu liian nykyaikaiselta ja sopii paremmin Agatha Christien salapoliisiromaanien maailmaan.

On olemassa eräs toinenkin järvien ja jokien rannoilla kasvava erittäin myrkyllinen kasvi, **Myrkkykeiso**. Edellä kerrotussa tapauksessa on todennäköistä, että vahingossa käytettiinkin tätä kasvia lääkitykseen. Tuolloin turman aiheuttamasta kasvista käytettiin nimeä Koisonputkijuuri tai ruotsinkielisellä sanalla "oört", minkä voisi suomentaa yrtin tai rohdon vastakohdaksi myrkyksi. Toisaalta melkein yhtä myrkyllisen Myrkkykatkon ruotsinkielinen nimi on "odört". Oireet viittaavat kuitenkin enemmän Myrkkykeisoon, josta sanotaan, että aikuisille kuolettava annos on yksi juuri ja että oireet kehittyvät 20 minuutissa tai viimeistään tunnissa, Kasvista aiheutuu muun muassa nielemisvaikeuksia ja vatsakipuja ja ennen kuolemaa seuraa kaatumatautia muistuttavia kouristuksia, selkälihasten jännittymistä, hampaiden kiristystä ja suusta tulee vaahtoa. Myös karjalle myrkytykset ovat tappavia.
Käräjillä olleesta tapauksessa voidaan pitää mahdollisena, että piika Priita Yrjänäntytär kuoli syötyään lääkkeeksi tappavaa Myrkkykeisoa.

Lähteet:
Ilmajoen kesäkäräjät 1665 ES 2079 www.yrttitarha.com/kanta/vainonputki/kansanperinne.html
www.saunalahti.fi/~corander/flora/myrkkykeiso.htm www.yrttitarha.com/kanta/karhunputki/
Henkilöitä ei voi varmuudella tunnistaa, mutta Priita Eskontr. on todennäköisesti Kurikan Saaresta Simo Klemetinp. veljen vaimo

Lisävarmennusta Kiltilän sukujohtoon Isonvihan yli

Matti Lehtiö

Juuret 1/2002 julkaistussa artikkelissa "Kiltilän ja Kontsaan asukkaiden sukuyhteys" (ss.8-10) kerrottiin, miten otsikossa mainittujen talojen asukkaiden sukuyhteys todellisuudessa rakentui, liikkeellä olevaan vanhaan tutkimukseen poiketen. Isonkyrön käräjäpöytäkirjoja tutkimalla voidaan asiaa vielä varmentaa. Vuoden 1722 syyskäräjillä syyskuun 18. p:nä anottiin Kiltilän talolle verovapautusta vihollisaikaisten tuhojen vuoksi (s.637). Anoja ei kuitenkaan esiintynyt Lauri Yrjänänpoika Kiltilä , kuten saattaisi olettaa varhaisimpien rippikirjojen perusteella, vaan Mikki Yrjänänpojan alaikäisten lapset holhoojiensa (mm. Matti Turppa Laurolasta) välityksellä. Vaikka asiakirjassa ei mainita Mikin lasten nimiä, asiakirja kuitenkin varmentaa heitä olleen ja elossa käräjävuotena. Asiakirja todistaa myös sen, että Lauri Yrjänänpoika ei omistanut Kiltilän tilaa.

Todennäköisesti syntyperältään aikaisemmin väärin tulkittu Matti Mikinpoika kuitenkin mainitaan jo 1720-luvulla käräjäpöytäkirjoissa, sillä Isonkyrön talvikäräjillä 15. joulukuuta 1725 (s.780) eräässä tapauksessa maini-taan Matti Mikinpoika nimisen lapsen holhoojana edellä mainittu Matti Turppa.
Tässä samassa yhteydessä on hyvä esittää yksi artikkelin kirjoittajaa askarruttava kysymys, kuka oli Kiltilän talossa 1720-luvun alussa asunut Samuel Kiltilä?

Tiedotus

Markku Pihlajaniemi

Nimismies Gabriel Öberg kertoi, että lautamiehet Matti Salmi Alavudelta ja Sipi Knuutinpoika Seinäjoelta saivat viime käräjillä eron oikeudesta ikänsä vuoksi ja että heidän tilalleen on valittu Juho Kahra Alavudelta ja Jaakko Kristonpoika Peltoniemestä, jotka nyt tulivat oikeuden eteen antaen lautamiehen valansa sormet kirjalla, minkä jälkeen käräjäkuntaa kehotettiin tottelevaisuudella ja kuuliaisuudella olemaan heille apuna kaikenlaisissa pyydetyissä ja määrätyissä toimissa.
Ilmajoen kesäkäräjät 1706

Ilkivaltaa

Koska nimismies ja hänen osaveljensä vesimyllyssä ovat aiemmin täällä oikeuden edessä valittaneet, että joku on valuttanut tervaa myllynsilmään, on Tuomas Juhonpoika Rahnastoa, joka on jauhanut viimeksi myllyssä, epäilty ja hänet on tämän vuoksi määrätty antamaan valansa, kuten aiempi pöytäkirja osoittaa.

Niin kerrottiin hänelle nyt valan merkityksestä, mutta hän vannoi käsi kirjalla Jumalan ja Hänen Pyhän Evankeliumin kautta, ettei hän ole kaatanut tervaa myllyn silmään. Kun hän on näin itsensä asiassa valallaan vapauttanut, niin tuomitaan hänet enemmistä epäilyksistä vapaaksi Käräjäkaaren 19. luvun mukaisesti.
Lähde: Ilmajoen käräjät 2-4. syyskuuta 1711 s.527 / ES 2094 / Markku Pihlajaniemi

Alavuden Sydänmaankylän kantatilojen perustamisajat ja perustajat

Jouko Niemelä

Sydänmaankylään perustettiin vuosina 1575–1754 10 kantatilaa, suuressa asutusaallossa vuosina 1774–97 18 kantatilaa ja yksi vuonna 1844. Yhteensä tuli perustetuksi 29 kantatilaa. Perustajista 14 oli Alavudelta eli 48 prosenttia, seitsemän oli muualta Etelä-Pohjanmaalta eli 28 prosenttia, kolme oli Savosta eli 10 prosenttia ja yksi oli Hämeestä eli kolme prosenttia. Neljän perustajan kotipaikasta ei ole tietoa.

Rissa n:o 20, per. n.1575, perust. Lauri Heikinpoika Rissainen, Savosta

Jääskä n:o 17, per. n. 1575, perust. Pekka Laurinpoika Jääskeläinen, Savosta

Hukkala n:o 24, per. n. 1588, perust. Olavi Hukkainen, Savosta

Putula n:o 8, per. n. 1643, perust. Pertti Olavinpoika Jääskä, Alavuden Jääskästä, pso Sisilia Pertintytär

Saarijärvi n:o 14, per. n. 1653, perust. Mikki Erkinpoika Antila, Ilmajoen Antilasta, pso Riitta Matintytär Röyskö, Alavuden Röysköstä

Niemi, aluksi Niininiemi, n:o 23, per. n. 1654, perust. Jaakko Erkinpoika Hukkala, Alavuden Hukkalasta, pso Aune Antintytär

Taipalus, aluksi Taivalmäki, n:o 1, per. n. 1675, perust. Matti PBrusinpoika Tusa, Alavuden Tusasta, pso Skolastika (Lastikka) Olavintytär Jääskä, Alavuden Jääskästä

Saukko n:o 15, per. n. 1675, perust. Reko Yrjänänpoika, pso Kaarina Laurintytär

Niinimaa, aluksi Niininiemi, n:o 11, per. n. 1692, perust. Antti Heikinpoika, pso Priitta Kaarlentytär Putula, Alavuden Putulasta

Hunnakko n:o 27, per. n. 1754, perust. Erkki Erkinpoika Kaatiala, Kuortaneen Kaatialasta, s. 1719, 1. pso 13.6.1753 Alavus Maria Joosepintytär Skogberg, s. -.3.1734, k. 12.6.1757 Alavus, 2. pso 4.12.1757 Alavus Katariina Mikintytär Saarijärvi, s. 28.1.1723 Alavus, k. -.3.1758 Alavus, 3. pso 13.8.1758 Alavus Maria Simontytär Lahnanen, s. 7.5.1738 Alavus, k. 27.1.1793 Alavus

Hiidenniemi n:o 22, per. 1774, perust. Mikki Tuomaanpoika, aluksi torpparina Niemellä, Ähtäristä, mahdollisesti Pakarilta, s. 1739, k. 26.3.1823 Alavus, pso Maria Matintytär, s. n. 1745, k. 5.11.1833 Alavus

Maijala n:o 25, per. 25.4.1774, perust. Matti Juhonpoika Kattilus, Hukkala, Hukkalan vävy, s. 23.9.1744 Lapua, k. 1.7.1803 Alavus, pso 18.12.1768 Alavus Maria Erkintytär Hukkala, s. 1752, kast. 6.5.1752 Alavus, k. 25.7.1826 Alavus

Tynjälä n:o 7, per. 24.12.1776, perust. Heikki Matinpoika Sahlberg, korpraali, mahdollisesti Matti Antinpoika Putulan poika, s.n. 1725, k.2.3.1800 Alavus, pso 17.5.1747 Ilmajoki Aune Erkintytär (Hannuksela), s. 1723, k. 1789, haud. 14.3.1789 Alavus

Ikola n:o 18, per. 9.2.1778, perust. Tuomas Erkinpoika Niemi, aikaisemmin isäntänä Niemellä, mahdollisesti Ähtärin Hämeenniemestä, s. 15.10 1735 Ähtäri, k. 15.2.1805 Alavus, 2. pso 6.10.1776 Alavus Maria Juhontytär Härkölä, s. 4.2.1752 Kuortane, k. 11.2.1846 Alavus

Pohjasniemi n:o 9, per. 27.11.1778, perust. Matti Juhonpoika Spits, Buchtman, korpraali, s. 26.1.1740 Kauhajoki, k. 29.3.1806 Alavus, isä korpraali Juho Spits, 1. pso 26.12.1759 Kauhajoki Liisa Matintytär, s. 15.9.1733 Teuva, k. 28.2.1795 Alavus, 2. pso 2.11.1795 Alavus Vappu Heikintytär Kätkä, s. 1749, kast. 10.9.1749 Alavus, k. 19.10.1830 Alavus

Kuotesaho n:o 10, per. 12.10.1779, perust. Juho Matinpoika Niinimaa, s. 1745, kast. 13.9.1745 Alavus, k. 1.2.1820 Alavus, pso 12.10.1777 Alavus Marketta Matintytär Hautamäki, s. 1.1.1757 Alavus, k. 25.9.1822 Alavus

Kivistö n:o 2, per. 5.12.1787, perust. Tuomas Mikinpoika Saukko, s. 1756, kast. 21.11.1756 Alavus, k. 3.10.1810 Alavus, pso 24.6.1779 Alavus Maria Joosepintytär Taipalus, s. 30.1.1762 Alavus, k. 26.7.1819 Alavus

Isomaa n:o 3, per. 1012.1787, perust. Jaakko Juhonpoika Haveri, s. 1746, kast. 6.7.1746 Alavus, k. 27.8.1829 Alavus, pso 17.7.1777 Alavus Marketta Erkintytär Saari, s. 1755, kast. 11.5.1755 Alavus, k. 1.5.1843 Alavus

Nisula n:o 4, per. 25.9.1788, perust. Matti Joosepinpoika Taipalus, s. 13.8.1763 Alavus, k. 21.9.1808 Alavus, pso 16.12.1783 Alavus Liisa Kaapontytär Korpilampi, s. 14.2.1764 Alavus, k. 19.9.1808 Alavus

Haapaniemi n:o 28, per. 9.7.1789, perust. Juho Erkinpoika Hunnakko, s. 1754, kast. 1.5.1754 Alavus, k. 17.9.1808 Alavus, pso 26.12.1777 Alavus Marketta Matintytär Niinimaa, s. 1751, k. 11.1.1822

Palomäki n:o 16, per. 29.5.1790, perust. Tuomas Heikinpoika Pänkälä, s. 3.11.1753 Alavus, k. 2.9.1828 Alavus, pso 3.12.1780 Alavus Sanna Matintytär Saukko, s. 29.9.1762 Alavus, k. 6.3.1831 Alavus

Louesniemi n:o 21, per. 17.12.1792, perust. Mikki Erkinpoika

Erkkilä n:o 12, per. 23.7.1795, perust. Erkki Matinpoika Niinimaa, s. 1750, kast. 6.4.1750 Alavus, k. 29.1.1830, pso 27.12.1770 Alavus Kaisa Juhontytär, s. 1749 Kuortane, k. 26.2.1827 Alavus

Heikkilä n:o 6, per. 6.8.1795, perust. Matti Heikinpoika Taipalus, Heikkilä, Tenkula, s. 1.9.1775 Alavus, k. 24.7.1848 Alavus, pso 25.6.1795 Alavus Sanna Heikintytär Kallioniemi, s.18.9.1770 Kuortane, k.15.12.1847 Alavus

Kaarnais n:o 5, per. 8.9.1795, perust. Heikki Erkinpoika Putula, s. 5.6.1758 Alavus, k. 11.3.1840 Alavus, pso 21.12.1782 Alavus Marketta Simunantytär Niinimaa, s. 1764 Alavus, k. 6.1.1842 Alavus

Latvala, aluksi Maijalan torppa, n:o 26, per. 23.9.1795, perust. Heikki Joosepinpoika Pohja, s. 1.1.1755 Ruovesi, k. 28.1.1840 Alavus, 1. pso 2.4.1782 Alavus Aune Erkintytär Hukkala, s. 14.12.1754 Alavus, k. 1793, haud. 3.3.1793 Alavus, 2. pso 6.10.1793 Kuortane Liisa

Heikintytär Viitala, s. 8.4.1766 Kuortane, k. 29.11.1832 Alavus

Lautamaja n:o 18, per. 14.12.1796, perust. Elias Eliaanpoika Porkkunen, s. 26.6.1760 Kuortane, pso 30.12.1781 Alavus Liisa Tuomaantytär Niemi, s. 12.10.1762 Alavus, k. 16.4.1832 Alavus

Kuivasmäki n:o 13, per. 13.3.1797, perust. Eskeli Juhonpoika Pyylampi, s. 2.6.1741 Alavus, k. 13.5.1807 Alavus, pso 19.12.1773 Alavus Vappu Matintytär Niinimaa, s. 12.4.1747 Alavus, k. 3.5.1814 Alavus

Vehkakoski n:o 29, per. 16.2.1844, per. Jeremias Juhonpoika Jääskä, s.11.12.1788 Alavus, pso 27.12.1819 Alavus Kaisa Juhontytär Niinimaa, s. 16.1.1799 Alavus

Lähteet:

Henkikirjat Kirkonkirjat Tuomiokirjat Kojonen, Eero, Alavuden historia I, Oy Keskimaan Kirjapaino, Jyväskylä 1963
Kuurtanes-seuran sukulehdet 1 – 5 Liakka, Sarvela, Ilmajoen pitäjä, Vaasa Oy 1986 Nurmoosta-lehdet 24 – 26 Raili Maarasen tiedot
Niemelä, Jouko, Alavuden Sulkavankylän historia, Espoo 2001

Tekoja ja seuraamuksia

Pauli Kukko

”Min’oon Jaakkoo Matinpoika, taloon isäntä Rööväälästä ja oon antanu haastaa tänne käräjihin Simuna Pertunpoian, taloon poijan, entisen taloollisen Torkkoolasta. Asia oli näin: Mennyppyhästä kolome viikkua aikaa, kirkosta tulles kirkon portahilla se sanoo, ja toristajia on palio, lautamiähiäki, siinä kansan kuullen se sanoo mulle näin: MOON KUULE AIVAN YHTÄ HYVÄ MIÄS KUS SÄKI; mutt’eihän ny likikää, ku se tua Simuna. Mun miälestä soon halaveeraavaa, kun otethan huamiohon tuamiot. Ja mä pyyrän alamaasesti ja nöyrimmästi, notta antaasia sille rankaastuksen kunnianloukka-amisesta.”

Ja olihan se Simuna usiaasti tuamiolla ollu ja fankilaski. Ja isänsä otti siltä taloon takaasi ja antoo toiselle.

Kuri alakaa kotua. On annettu luuknappia ja tukistuksia taikka järkiä on ajettu tuahon kovahan kallohon sen pehemoosemman pään kautta. Flikkaihi-miselle on useen tullu kotua lähtö, jos kaarinhelema on ruvennu erestä nousohon. Lähtikö itkien vain nauraan, se riippuu, kuinka syyt oli seurannu. Lastenkasuatus näkyy käräjis astik kun on perintöoikeuksia rukattu.

Kirkon rangaastukset jaethin parhastansa käräjillä, Oli yksityynen rippi, johona käythin kyllä vapaaehtoosestikkin, oli julukirippi seurakunnan eres, häpiäpenkki taikka jalakapuu. Siinä 1730 Mustasaaren käräjis oli eres, ku Juha Vaali oli Vaasasta tulles puronnu hevoosen seliästä ja kuallu

”Koska Juho Simunanpoika Vaali hankitun tiedon perusteella on viettänyt rehellistä, hiljaista ja rikkeetöntä elämää ja nauttinut autuuden välikap-paleita, ja hänen äkillinen kuolemansa suurimmaksi osaksi johtuu hänen heikosta ja puutteellisesta satulavarustuksestaan päättää oikeus aiheelliseksi, että hänen ruumiinsa on saapa kristillisen hautauksen, mistä heti Vähänkyrön Kirkkoherralle Johan Gumselle kirjeellä ilmoitetaan.(f:668)

VÄHÄKYRÖ 13.08.1704, s.791: *Juho Jaakonpoika Kalsilasta ja Jaakko Kreinpoika Saarensivulta olivat poissa kirkosta ens. suurena rukoussunnuntaina. Sakko 40 taal.* (Yks nainen Saarempäästä sai kihilakunnan käräjis sakkua, kun yritti kirkos ehtoolispöythän, vaikka s’oli sille kiälletty)

Sakkoja luethin käräjis palio ja monellaasista syistä. Sakkorahoolla lunastethin hospitaalipaikkoja köyhille taikka hoirethin muita yhtöösiä asioota. Johonakin asias sakkoraha meni Kuninkhalle, joskus tuamarille, kruununvoudille tai kirkolle.

Niskoottelu

Esivallan arvostelu ja vastahanka sai ankarat seuraukset. Taloompoijill’oli ääretööm määrä velevollisuuksia, joirenka leväperäänen hoitaminen oli käräjäasia ja sakom paikka.

Toiselta pualen, ei se rehellinen ja ymmärtäväänen oikeuskaan aina päätöksillänsä rauhaa rakentanu. (Siat juaksi vapahana vallilla monenki kilomeetrim pääs kotua ja niitä vihathin, kun ne tuli pelloolle tonkimha. Joskus niitä kualikin. Jos jonkun sika löytyy kuallusna naapurin navitasta, niin se naapuri oli ilamam muuta sen tappanu. Jos vaikka isäntä vannoo olovansa syytöön, ei se voinu vannua jotta viimmeenenki sen taloovväjestä oli puhuras; niij jotta sakko ja korvausta.) Kaikkia ei kansa jaksanu niälä. Käyy niinku Flanterille:

Vähäkyröön käräjäkiras on näi 9-11.9.1678 s.260

*Esivalta on velvoittanut vähäkyröläiset vastaamaan puolen hirsipuun rakentamisesta; nimismies ja neljännesmiehet olivat haastaneet työhön eräitä, jotka ovat olleet hitaita kirkonrakennukseen. Juho Flander oli haasteeseen vastannut: “**Än Sungana mine tule**“. Nyt Juho selitti, että hän ei ollut talon ainoana miehenä voinut heinäaikana lähteä, mutta nyt lähtisi mielihyvin.*

(Juhalle opetethin 40 talarilla, jotta miälihyvää olis hyvä löytyä aikanansa.)

Jonsei ollu rahaa sai raippoja, joskus ”40 par spö.” Oliskohan piiskurilla ollu kaksi raippaa kouras ja 40 kertaa friimaasi? Ja ku naiselle tuli ”ris för kånan”, niin taisi olla notta naisen selekähän tuli vähä ohkaasem-milla puilla. Siunatus tilas olovaa ei piiskattu. Vakituinem piiskuri toimitti virkansa käräjätaloon pihas kansan nähären. Kujajjuaksu oli toiner rangaastus. Miähiä seisoo vastatusten kahares rivis raipak käres. Siitä välistä piti juasta ja kaikki löi. Olis ny eles kaikkien kans hyvis väliis. Raippojem päälle ajethin joskus viälä pois paikkakunnalta.

Ja Vaasas oli fankihuones, alempi kerros oli kivestä, toinen puusta. Kyröjen ja Mustasaaren taloolliset teheny 1655. Kovista rikoksista tuamithin hengiltä ” av livet”, mutta se tuamio piti aina antaa hoville syynihin. Vähänkyrön Joulus oli joku vuasi aikaa suomeksi präntättynä kirkkoherran tarkka kuvaus prosessista, johona tuamitut lopulta päästethim päiviltä.

Järiestetyn parisuhteen arvo ja merkitys

Käräjille menthin, kun ihimisten väliis oli hoirettavaa. Miähen ja naisen väliihin mahtuu palio asioota, ja parisuhthen kautta järjesteltihin suvun ja taloon elämää ja omaasuuren hallintaa. Sitä varti isoo osa käräjis oli aviollisia ja aviottomia asioota. Ja kansan elämää tyyräthin kunniallisuuren kepillä ja porkkanalla.

VÄHÄKYRÖ 13.08.1704, s. 825

Annettiin maaherralle lausunto: Perttu Jaakonpoika on Tukholmassa perehtynyt räätälinammattiin, on tässä pitäjässä ja Saarenpään kylässä syntynyt aviovuoteessa kunniallisista vanhemmista ja on Perttu täällä ollessaan käyttäytynyt rehellisesti.

2-5.6.1656 KORSHOLMAN KREIVIKUNTA/ISO- JA VÄHÄKYRÖ, s. 337
Aune Antintytär Pyhäjoen pitäjästä, aviovuoteen sivusta syntynyt, kertoi, että Jaakko Tuomaanpoika on hänelle lapsen saattanut. (raskauttava asianhaara)

Aviotoon lapsi ei ollu perillinen. Eikä sill' ollu sukulunastusoikeutta isän perintötaloohin. Asiaa yritethin joskus parantaa testamentilla, mutta joku voi silti vaatia sukulunastusta. Jotakit turvaa lais kiumminkin oli isältä lapselle: Vähäkyrö 10.03.1702, s.453:
Juho Markuksenpoika Merikaarrosta vaati isältään Markus Skarralta, mitä vaille oli lapsena jäänyt. Markus sanoi, että jos tämä avioton poika olisi lapsena tullut hänen luokseen, hän olisi tätä huoltanut lainmukaiset 4 vuotta.

Kihlaus

Kirkko yritti vaatia pariilta kirkollista vihkimystä, mutta vasta vuoden 1734 laki sääti sen pakolliseksi. Sitä ennen maallisen oikeuden eres piisas aviollisen elämän alakuhun, kun oli vaihdettu lahjoja ja lyöty kättä. Piisas kum molemmat tunnusti asian jäläkhinkimpäin. Kiistatapaukses tämä antoo lapselle kunnialliset vanhemmat.

Kihilalahajaksi nainen antoo useemmiten tikuttuja, ja viinaryyppy kuuluu asiahan, miäs antoo sormuksen, rahaa ja kankahia. Olis vain saanu ollu toristajia näkemäs, niinku havaatahan. Talooasiaan tähäre kihla-ukses oli usein vanhemat joukos ja joskus oikeuskin. Esimerkkejä:
Ojaniemi v.1616: *Eskeli Erkinpoika Haarajoelta saa ottaa haltuunsa ja nautintaansa ja pitää mainitun kylässä olevan Mottalan autioituneen tilan ja naittaa lapsensa tilan oikeiden perillisten, aiemman omistajan Olli Matinpojan lasten kanssa 40 talarin kuninkaan- ja 2/3 talarin kihlakunnantuomarin sakon uhalla.*

VÄHÄKYRÖ JA LAIHIA 25 - 28.8.1688, s. 196
Heikki Mikinpoika Mullolan tyttären Maria Heikintyttären ja Tuomas Simunanpojan, Röyväälästä kihlaus 17.6.1688 vierasten miesten läsnäollessa. Tuomas otetaan vävyksi hoitamaan taloa, kun appi on sairaalloinen taloa yksin pitämään ja tälle luvataan apen kuoltua pojan-osuus tai 25 talaria vuotuista palkkaa. Tuomaksen tulee Heikin kuoltua kouluttaa edelleen Heikin alaikäinen poika Martti.

Vähäkyrö 8.12.1721, f:294
Leskivaimo Aune Sipontytär Kuivaltamäeltä kertoi, että hän 3 vuotta sitten luovutti omistusoikeuden Loukolaan vaimo Mallu Yrjänäntyttärelle ehdolla, ett Mallun poika naisi Aunen tyttären, mitä ei tapahtunut, koska tytär kuoli. Siksi Aune haluaa talon takaisin, mutta kun se on kruununtila, ja kuuluu Maaherran määräys-valtaan, oikeus ei voi asiasta päättää.

Kihlauksen purkaminen

Kaikki aiottu ei aina käy toteen. Siksi on tarpeellista osata peruutussanat. Näin kävi:

286v. ISO JA VÄHÄ KYRÖ 23.3.1651
Vaimo Aune Heikintytär Kalsilasta saa Matti Yrjänänpojalta Tervajoelta takaisin tälle antamansa lahjat, kun Matti onkin mennyt avioon toisen kanssa.

s. 432 VÄHÄKYRÖ 4-5.3.1707
Piika Kerttu Tuomaantytär väitti että Pispan sotilas Jaakko Klemetinpoika oli aviolupauksin vietellyt hänet. Sotilas oli sormuksen antanut ja viinaa saanut, mutta puhdistautui valalla ja kertoi, että sormus oli *annettu pantiksi viinasta. Lautakunta uskoi sotilasta miesten äänin 12 – 0.*

Ennenaikainen kanssakäyminen

Oli suuri synti ja rikos ja uhka pitäjän moraalille, jos kaksi nuarta tutustuu luannon imehishin vähä enemmän kun laki sallii. Samoon oli, jos tikanpoika veti lesket puuhun, niin jotta kärellyänti siinä tohinas unohtuu. Naiselle jäi siitä nimi loppuiäksi ja lapsi sai koko elämänsä kantaa leimaa ja kärsiä pilakkaa ja syrjintää..

VÄHÄKYRÖ 27.1.1703, s.11
Juho Markuksenpoika Merikaarrosta valitti, että Simuna Juhonpoika sieltä oli nimitellyt häntä huoranpenikaksi ja sanonut, ettei hän ole kelvollinen juomaan kannusta muiden kanssa.

Vähäkyrö 7.1.1725 , s.6,
Pyhäjoella syntyneen leski Maria Juhontyttären ja Taavetti Erkinpojan Ojaniemeltä siveysrikos, joka oli esillä jo 26.2.1724 ja nainen tuomitaan sakkoihin, kahdeksi sunnuntaiksi rangaistuspenkille ja julkirippiin.

s. 268 Isokyrö 3-7.10.1681, s. 280.
Kaisa Niileksentytär Holkkolasta kertoi, että nyt 14-vuotias Jaakko Eskelinpoika oli hänet kihla- ja aviolupauksin maannut vuosi sitten maannut. Jaakko myönsi tapahtuneen, mutta kielsi lupaukset, eikä nainen voinut todistaa.

Vähäkyrö 1.10.1728, s.860
Nimism Langius: Anna Israelintytär pappilan piika, siellä viime kesänä renki Mikki Markuksenpojan kanssa avioitui, ja nyt asuu Mustasaaren Höstveden kylässä, on todettu olevan ennenaikaisesti raskaana ja on tunnustanut, että naimaton Israel Gumse on lapsen isä. Miehelle 40. Naiselle 20 hopeataal. sakot ja seisovat kumpikin yhden sunnuntain rangaistuspenkillä sekä alistuvat julkirippiin. "samt undergå uppenbarskrift".

Vähäkyrö 1.10.1729, s.
Iisakki Siponpoika ja Anna Mikintytär, naimattomia Tervajoelta, myöntävät olleensa lihallisessa kanssakäymisessä, minkä nainen väittää tapahtuneen avioliittolupauksen varjolla, mutta Iisakin kieltäessä ei voi sitä toteen näyttää eikä itse sanoa, että kädenlyöntiä ja lahjojen antoa olisi tapahtunut. Tuomitaan mies 40 dr ja nainen 20 dr hop. sakkoon Lisäksi seisovat he kumpikin yhtenä sunnuntaina rangaistuspenkillä. Sakot kärsii naikkonen lihassaan. ("för böterna pliktar kånan med kroppen).

Naineen hairahdus

Viarhan kans ilakoominen oli naimisis olevalle vakava rikos ja rangaastus ankara.

ISO- JA VÄHÄKYRÖ 18.2.1628, s 62
Nainut mies Matti NIkunpoika Saarensivun kylästä ollut irtolaisnaisen, Torti Erkintyttären mainitusta kylästä, kanssa ja on tämä saanut lapsen. Tunnustivat. Sakot miehelle,80, naiselle 40 taal. Köyhiä.

VÄHÄKYRÖ 10 - 12. 2. 1662, s. 3
Nainut mies Sippo Matinpoika Sausolasta on tehnyt lapsen palkollisensa Kaisa Sipontyttären kanssa. 'Sipolle sakkoa 80 hopeatalaria, piialle risut. Sakon maksamisesta menivät takuuseen Matti Tuomaanpoika Ojaniemeltä, Niku Hakomäestä, Matti Skarra, Lauri Mikinpoika Seppä ja Antti Torkko. (Sakko oli valtava, mutta eipä tarvinnu kokeella hamppua kaulalle.

VÄHÄKYRÖ 13.8.1695, S. 163
Heikki Erkinpoika Saarensivulta, jonka vaimo on spitaalisena sairaalassa ja sot. vmo Priita Matintytär jonka mies on Riikasta yksiköstään tietymättömiin karannut, ovat olleet avioaikeissa ja sukupuolisuhteissa ja siittäneet kaksi lasta, vaikka heitä on käräjillä 23.5.1692 kehotettu pysymään erossa toisistaan. Näistä huorinteoista kuolemanrangaistus. Alistetaan hoviin.

VÄHÄKYRÖ 27.1.1703, s.25
Olli Erkinpoika Torkkolasta kertoi, että hänen vävynsä Matti Juhonpoika Saarensivulta on sairastunut spitaliin ja viety sairaalaan 1701 valittaen, että tämän vaimo oli jäänyt suureen taloon ilman miehistä apua ja toivoen, että pariskunnalle voitaisiin myöntää ero ja nainen siten mahdollisesti avioitua uudestaan. Toivomus merkitään muistiin, mutta päätösvalta asiassa kuuluu Kirkolliselle Konsistorille.

Oma aisapari oli arkielämän tuki ja erityysesti naisihimiselle oleellinen turva. (Ykskik Kais'olis kovaa halunnu miästä ja kosii Liukoolan Simunaa, joka oliski suastunu, jos flikka olis lakannu polttelemasta. Sai Kaisakil lopuuksi miähen, eli taloo sai.)

Vaimooset ei justhin tullu moittimhan miästänsa syriähypyystä. Jos miäs oli huanosta maineesta vaivattuna käräjis ja akka hajethin toristamhan, se sanoo: Em mä vain oo mitään sellaasta havaannu. Soon ollu vaimonpualoosille niin tärkiää , jotta turva on pysyny kelakas. Niinku nyt yhyrelle Vapulle Isooskyröös vuonna 1663:
"Kun tämä naikkonen, tämä Marketta tuli meirän kylähän, niim mä heti näiv vaaran. Mä menin Marketan tyä ja mä annoon sille rahaa 5 ½ talaria, vöhöriääsen tröijyn, sukat, kengät ja sormirasat, jotta se lähtis pois, mutta eihän tua mitä.. Niin siitä sitte tuli mun miähen huara, ja miäsraukka joutuu kujanjuaksuhun. Mä pyytääsin nöyräätti, jotta ku Marketta ei kerran menny pois, se tuamitaas antamhan mulle takaasin niin ne rahat kun kaikki tavarakki. …. Ja pesöö kans, ku on pitänykki." (Vapaasti suomennettuna)

Sellaasta s'oon ihimisen elämä ja sellaanen s'oon ihiminen, nott'olis realistista laittaa lehtehen ilamootus: Varav vuaksi, vaikkei syytä justhin oo sattunukkaan, eherottomasti kiällän ja perättömäksi vakuutan kaikki, mitä must'on kylällä hyvää puhuttu.

Artikkelin pohjana on kirjoittajan esitelmä Vähänkyrön Kotiseutujuhlassa 27.7.2003
Esimerkkeinä käytetyt oikeustapaukset ovat voimakkaasti lyhenneltyjä muistiinpanoja, joissa ihmisten sukulaissuhteet ja kotipaikka on ollut päähuomion kohteena. Täsmällisyyttä vaativaan työhön asia on tarkistettava alkuperäispöytäkirjoista

Uutta tietoa

Juuret 2003/1 artikkelissa **Jalasjärven Jokipiin ja Kurikan Krekolan asukkaita Kyrössä**/Matti Lehtiö, mainitaan Isonkyrön Karhuun Jokipiistä muuttaneesta pariskunnasta Jaakko Nikunpojasta ja hänen vaimostaan Priita Heikintyttärestä. Artikkelissa Jaakko mainitaan olevan syntyjään Kurikan Niku Torkon poika. Uusimpien Markku Pihlajaniemen ja Tapio Piirron käräjälöytöjen perusteella Jaakko Nikunpoika Torkko näyttää kuitenkin kuolleen kotitalossaan, joten Jokipiistä Isoonkyröön muuttavan Jaakko Nikunpojan syntymä-paikka oli väärä ja edelleen tuntematon.

Korjaus Luopajärven kummallisen perillisen arvoitukseen osa 2/Matti Lund

Artikkelissa mianittaan sivulla 44, Heikki Piuholan vaimon Liisa Paavontyttären olleen Juho Heikinpoika Piuholan äiti. Juho tyttären mainitaan avioituneen myöhemmin Orismalan Katilaan. Laihialainen Liisa Paavontytär oli kuitenkin todellisuudessa Juhon äitipuoli, Heikin toisesta aviosta. Kiitokset Pentti Jokelalle tarkkaavaisuudesta

Uutta tietoa Jurvan asuttamisesta

Markku Pihlajaniemi ja Matti Lehtiö

Kaksi vuotta sitten Juuret 3/2001 julkaistiin Matti Lundin artikkeli: ”*Kun Jurvaa muinoin asuttiin”*. Jurvan taloesittelyssä Vainionpään talon varhaisten asukkaiden joukossa mainitaan artikkelissa (s.41) mm. seuraavaa: *Torpan uusi ottaja v:sta 1699 alkaen Erkki Erkinpoika oli syntynyt Kauhajoella ja tullut rengiksi Laihian Sillanpäähän. Laihian talvikäräjillä 1710 Erkki Vainionpää mainitaan Peuran vävyksi.*

Laihian käräjillä vuodelta 1703 käy kuitenkin ilmi, että Erkki Erkinpoika oli torppaa aikaisemmin asuneen Erkki Tuomaanpojan poika. Erkin isä Erkki Tuomaanpoika oli puolestaan oli entinen Jurvan Peuran isäntä ja edellisen isännän Tuomas Markuksenpojan poika. Erkki Tuomaanpoika mainitaan samassa artikkelissa Peuran isäntänä vv.1670-90.

Erkki Tuomaanpoika siis luovutti Peuran talon pojalleen Juholle, siirtyen itse uudisraivaajaksi.

Perhekaavio vuonna 1703:

Erkki Tuomaanpoika Vainionpää, alkuaan Peura
pso
Elin Paavontytär
Lapsia:

Juho	*Peuran isäntä*
Erkki	*Vainionpään isäntä*
Maria	*pso Martti Matinpoika*
Anna	

23 ja 24 maaliskuuta 1703 Laihia ES 2090 s. 421

Erkki Erkinpoika Jurvasta esitti seuraavan perintösovittelun ja määräyksen itsensä ja siskostensa välillä:

Me olemme elinaikanamme lapsillemme, pojille Juholle ja Erkille, sekä tyttärille Annalle ja Marialle erottaneet perinnön ja heille kullekin osansa jakaneet, niin ettei meidän kuolemamme jälkeen mitään riitaa heidän välillään siitä olisi, vaan kaikki mitä me voimme tästä eteenpäin nuorimman poikamme Erkin kanssa tai vanhoina päivinä Jumalan siunauksella ja kasvot hiessä kerätä kokoon ja hankkia ja nyt on esillä, saa hän Erkki aivan kuten on sanottu allekirjoituksen päivänä ja meidän kuolemamme jälkeen sekä irtaimesta, että kiinteästä, pienestä ja suuresta ilman valituksia ja syytöksiä.

Että näin on tapahtunut ja tehty todistetaan meidän molempien nimien allekirjoituksella.

Erkki Tuomaanpoika Elli Paavontytär
Todistaa Barth. Jachaus

Asiakirjan käännös: Markku Pihlajaniemi

Edellä mainittu testamentti, minkä meidän rakkaat vanhempamme ovat rakkaalle pojalleen tai meidän rakkaalle veljellemme Erkki Erkinpojalle antaneet, olemme me allekirjoittaneet perilliset todenneet aivan hyväksi ja haluamme nyt ja tulevaisuudessa olla siihen aivan tyytyväisiä ja kaikki tämä ottaen huomioon, että meidän rakas veljemme Erkki lapsen velvollisuudellaan hoitaa rakkaita vanhempiamme, sekä kunniallisesti ovat he lahjoittaneet hänelle Erkille heidän kuolemansa jälkeen, on oleva (allena xxxxigt alt) sekä irtaimesta, että kiinteästä, vähästä ja paljosta, mitä uudistilalla Vainionpäässä on ennen meitä ja jälkeläisiämme aivan ilman valituksia, koska me olemme perintöosamme kokonaan saaneet, kun rakkaat vanhempamme erosivat (skilde, lähtivät) vanhasta Peuralan talosta.

Tämä kaikki nyt kuitataan Laihialla 22 päivä maaliskuuta 1703
Juho Peura Erkki Erkinpoika Anna Erkintytär
Martti Matinpoika tytär Marian mies
Vapaasta tahdosta ja pitkään harkiten tämä tapahtui
Todistaa
Samuel Schöring Sipi Risku

Koska Erkki Tuomaanpoika ja hänen vaimonsa vielä elävät ja kukaan ei ole tätä vastaan protestoinut, niin otetaan heidän määräyksensä ja sovittelunsa näin huomioon ja tämä heille laillisena todistuksena annetaan.

Kun Vainionpää vuonna 1707 asetettiin verolle, suoritettiin tilalla tilusten läpikäynti ja piirrettiin tiluskartta. Kartan mukaan tilalla oli saatu sulille peltoa 6 tynnyrinalaa 7 kapanalaa. Vainionpään talo sijaitsi Säläsjoen rannassa ja talon lähinaapuri oli Perän talo. Nykyisin paikalla lähiympäristössä sijaitsee Jurvan kirkonkylä, mikäli artikkelin kirjoittajien yleistieto pitää paikkansa. Perän talon raivaus näyttää aloitetun hieman Vainionpäätä aikaisemmin, vuonna 1689. Vainionpään ja Perän talojen keskinäinen läheisyys ja perustamisen samanaikaisuus panee pohtimaan oliko tilojen ensimmäiset raivaajat jonkinlaisessa sukulaisuussuhteessa keskenään. Matti Lundin tiedon mukaan Perän ensimmäisen raivaajan Elias Söyringinpojan vaimo oli Priita Paavontytär os. Viianen. Olisiko mahdollista, että Priita oli Erkki Tuomaanpojan käly, eli vaimon sisko? Ainakin heillä oli sama isännimi. Erkki Erkinpojan aikaan vahva sukulaisuussuhde oli ainakin olemassa, sillä Perän emäntänä toimi samanaikaisesti hänen siskonsa Maria Erkintytär.

Juupelin pojat

Matti Lehtiö

1600-luvun puolivälissä Isonkyrön Ritaalan kylässä vaikutti räätäli *Jaakko Jobbelman* eli *Jåppelinen*. Ilmeisesti Jaakko oli ammattiin pätevöitynyt mies, koskapa oli saanut itselleen tällaisen ruotsalaistyylisen lisänimen. Lisänimestä tavattava muoto "*Jåppelinen*"[1], puolestaan lienee se muoto, jolla aikalaiset kutsuivat häntä (*Joppilinen eli Juppelinen*). Varhaisimmat merkinnät Jaakosta tavataan vuonna 1649 ja Ritaalassa hän vaikutti ainakin vuoteen 1669 saakka. Räätälin työnsä ohessa Jaakko viljeli perin ahkerasti myös maata, vaikka itsellinen olikin. Vuonna 1669 hänen perheensä oli saanut kylvöön ruista peräti 15 kapallista, joista 5 kappaa kytömaalle[2]. Kyseinen siemenmäärä oli suurempi kuin monen pikkutilallisen samana vuonna. Mahdollisesti Jaakon suunnitelmissa oli aikaa myöden saada torpanpaikastaan veroa maksava uudistila, ainakin hän asiakirjatodisteen perusteella rakensi perheelleen mökin Ritaalan kylän takamaalle. Vuoden 1669 veroluettelo on myös viimeinen maininta Jaakosta tällä hetkellä. Kyseisen vuoden henkiveroluettelossa häntä ei mainita enää verovelvollisena, sen sijaan hänen vaimonsa ja yksi naimissa oleva poika vaimoineen.

Vuonna 1675 henkiveroluettelossa Napuen kylään on merkittynä erääseen pieneen, 1/3 manttaalin, taloon haltijaksi Marketta Iivarintytär ja Marketta Yrjänäntytär. Tällä tiedolla ei ole yksistään sanottavasti merkitystä, mutta kun seuraavan vuoden 1676 henkiveroluettelossa samaan taloon on merkitty haltijaksi *"Marina Jobbelmanska[3]" ja pojanvaimo Margitsa Ifabdr",* alkaa yhteys selvitä. Jaakko Joppelmannin perhe oli muuttanut Ritaalasta Napuen kylään. Yhtenäistä loogisesti etenevää tutkimusta Joppelmannin perheestä tämän tiedon avulla ei kuitenkaan pystytä tekemään, sillä seuraavana vuonna 1677 koko 1/3 manttaalin talo on Napuelta kadonnut. Ilmeisesti talo liitettiin Perttulaan. Joppelmannin miniä tosin asuu itsellisenä kylässä vielä 1680-luvulla. Tähän tutkimukset päättyisivätkin, ellei apua olisi sattumalta löytynyt muutamista säilyneistä Isonkyrön seurakunnan kirkkoneuvoston pöytäkirjasta 25 vuotta myöhemmin, vuodelta 1703. Tällöin nimittäin selviää, että Joppelmannin suku vaikutti edelleen Napuen kylässä, lisänimi oli vain kulunut muotoon *Jubbel* eli ***Juupeli***.

Jaakko Joppelman eli Juupelinen
pso
Maria Yrjänäntytär
Lapsia:

Poika NN	Puoliso Maria Iivarintytär
Juho	Erillinen selvitys
Samuel	Erillinen selvitys
Lauri	Erillinen selvitys

Juho Jaakonpoika Juupeli

Napuen kylän Sippolan eli Äijälän taloa isännöi Sippo Pentinpoika 1680-luvulla. Sippo oli henkilö, joka mahdollisesti antoi talolle sen uuden nimen Sippola Äijälä-nimen sijaan. Sipon talo oli joutunut vuosikymmenen loppupuolella suuriin vaikeuksiin miespuolisten perillisten puutteessa. Tällöin rappiolle joutuneeseen taloon iski silmänsä Juho Jaakonpoika Juupeli, anoen saada ottaa tila haltuunsa. Juho oli saanut taakseen asianmukaiset takaajat ja oikeuden päätöksen. Sippo ei kuitenkaan ollut valmis luopumaan tilastaan, vaan ilmoitti oikeudelle olevansa toiveissa saada miehenapua tilalle. Tämän lisäksi hän kertoi oppineensa sydenvalmistuksen, josta arveli saavansa lisätuloja myymällä sysiä Orisbergin ruukkiin. Lisäksi Sippo perusteli Juhon sopimattomuutta isännäksi, kertoen hänen olevan vain rahaton renkipoika.[4]. Veroluetteloista Juhoa ei löydy, mitä on pidettävä merkkinä siitä, että hän oleskeli jossakin renkipaikassa, kotimökin sijaitessa kuitenkin Napuen kylässä. Asiakirjoja ja henkiveroluetteloita seuraamalla Sippo näyttääkin pystyneen torjumaan Juhon valtausyrityksen, mutta joutuneen maksamaan tästä prosessista ylimääräisiä korvauksia.[5] Vaikka Sippo onnistuikin torjumaan Juhon, menestys oli väliaikainen, sillä samassa prosessissa talo saa uuden isännän Juho Yrjänänpojan, josta tuli Sippolan isäntä vuoteen 1697 saakka.

Juho Juupeli oli kuitenkin maanahne ja periksi antamaton mies. Kun tie yhteen taloon oli noussut pystyyn, suuntasi hän huomionsa toiseen Napuen kylän taloon, Mäkelään. Puuttuvat veroluettelot 1693–95 vaikeuttavat tarkkaa tutkimusta, mutta vuonna 1695 tapaamme Juhon Mäkelän isäntänä. Kun Juhon vaimon nimi on sama kun talon edellisen isännän, ja perheeseen on merkitty samanniminen poikakin, on selvää, että Juho oli avioitunut edellisen isännän lesken kanssa. Juhon vaimo lienee kuitenkin ollut avioliiton solmimisen aikaan jo ikäihminen eikä avioliitosta näytä syntyneen jälkikasvua. Lisäksi elämä näytti muutenkin kohtelevan kaltoin tilanpitoa. Seurauksena tästä kaikesta oli se, että vanha, sairaalloinen ja raihnainen Juho vaimoineen ei pystynyt enää maksamaan verovelvoitteita, ja tila oli muuttumassa autioksi. Nimismies Iisakki Komsi esittikin vuoden 1709 käräjille, että taloon otettaisiin uusi isäntä, jonka hän oli jo valmiiksi katsonut. Iisakki Komsin uudeksi isännäksi esittämä henkilö oli taustaltaan erittäin mielenkiintoinen: räätäli Matti. Henkiveroluetteloiden perusteella Mäkelän taloon ilmestyykin Matti-niminen isäntä vuonna 1711. Vuosien 1711–13 veroluettelot eivät paljasti Matin isännimeä, mutta tutkimalla veroluetteloita varhaisemmalta ajalta selviää se Vilpunpojaksi. Se, että Matilla oli sama ammattitausta kun Juhon isällä, saattaa yhdistää heitä muutenkin, mutta tähän mennessä suoritetut tutkimukset eivät kuitenkaan ole antaneet merkkejä tällaisesta. Vilpun isä nimittäin lienee ylistarolainen ja äiti Isonkyrön Ikolan talosta. Sukua Matti Vilpunpojalla oli kyllä lähellä syntymä-paikkaansa, Ritaalan naapurikylässä Hevonkoskella Tuurin talossa.

Millainen mies sitten maanahne Juho Juupeli oli? Juho lienee ollut räiskyvä ja rivosuinen miehenroikale. Tällainen kuva hänestä ainakin välittyy kirkkoneuvoston kirjaamasta asiakirjasta. Asiakirjan mukaan Juhon ”suuvärkistä” on singonnut vallan kauhistuttavaa tekstiä, joka oli suuntautunut saman kyläläisen lautamies Jaakko Killisen ja hänen lapsiensa päälle. Huvittavana mainintana voi kertoa, että Juho Juupelin kielenkäyttö kohdistui allekirjoittaneen omia esivanhempia kohtaan.

21. sunnuntaina P. Kolminaisuuden päivän jälkeen, Kirkkoneuvoston eteen tuli lautamies Jaakko Killinen Napuelta ja valitti Juho Jaakonpoika Juupelin kiroilevan ja manaavan aivan kauhistuttavalla tavalla. Erityisesti Killinen valitti sitä, että tämä Juupeli useim miten toivoo, että piru korjaisi lautamiehen ja kutsuu tämän lapsiakin saatanan kuvatuksiksi ja sikiöiksi. Tällaisten toivotusten syyksi Killinen sanoo sen, että hän nyt syksyllä virkansa puolesta saattanut vaasalaisen voudinapulaisen Pehr Nilssonia yökunnassansa, kun tämä oli ollut ulosmittaustehtävissä täällä seurakunnassa. Tässä yhteydessä voudinpalvelija oli onnistunut ulos ottaa Juupelilta jonkin verran rahaa.

Kun Juho Juupeli ei vastannut puolustuksekseen mitään, huolimatta siitä, että hän oli saanut asiassa haasteen, siirrettiin Killisen haaste maallisen oikeuden käsittelyyn, jotta hänen kanteessaan mainittu kauhistuttava manaaminen siellä tuomittaisiin tuntuvaan rangaistukseen.[6)]

Isonvihan aikana Mäkelän talo saa uuden isäntäsuvun.

Samuel Jaakonpoika Juupeli

Samuel Juupelista varhaisin löydetty merkintä on vuodelta 1688, jolloin hän työskenteli 14-vuotiaana Ventälän kylässä Laurilan talossa Gustaf Brennerin renkipoikana aina vuoteen 1689 saakka. Vuonna 1690 Samuel oli ottanut renginpestin Napuen kylän Perttulaan ja sieltä matka jatkui kirkkoherra Israel Alftanin palvelukseen. Tämän jälkeen Samuel katoaa, mutta löytyy edelleen naimattomana veljensä Juhon kotoa Napuen Mäkelästä suurena nälkävuonna 1697.

Samuel Juupeli näyttää olevan veljensä Juhon kopio, niin maannälän, kun kiivaan luonteensa puolesta. Vielä naimattomana miehenä hänet on vuonna 1698 on merkitty Napuen kylän Sippolan isännäksi, saman talon, jota hänen veljensä Juho oli himoinnut aikaisemmin. Seuraavana vuonna 1699 hänet on sitten merkitty naimisissa olevaksi Maria-nimisen tytön kanssa. Jos oli Juho Juupeli kiivas mies oli sitä totisesti Samuelkin. Samassa kirkkoneuvoston istunnossa joutui Samuel Juhon lailla nuhdeltavaksi. Erona asiassa oli vain se, että Samuel oli keskittänyt kiivaan sanankäytön omalle kotitantereelleen.

21. sunnuntaina P. Kolminaisuuden päivän jälkeen. Kirkkoneuvoston kuultavaksi oli kutsuttu Samuel Juupeli ja hänen vaimonsa Napuelta heidän välilleen kehittyneen riitaisuuden vuoksi. Kuulustelujen yhtey-dessä kävi ilmi, kuten jo kerran aikaisemminkin on todettu, että kumpainenkin on osaltaan syyllisiä sanot-tuun epäsopuun ja riitaisuuteen

Sen johdosta kumpaistakin muistutettiin Kirkkojärjestyksen 16. luvun 11. §:n mukaisesti heidän vihamielisestä asenteestaan toistaan kohtaan sekä korostettiin miten vaarallista on elää jatkuvasti kuin kissat ja koirat, joka päivä riidellen ja tapellen. Päätteeksi heille opiksi ja varoitukseksi heidät uhattiin asettaa tämän jälkeen Tuomiokapitulin rangaistavaksi jos he edelleen jatkavat iljettävää pahettaan.[6)]

Samuel Jaakonpoika, s. 1674, k. 28.5.1736
Napuen Sippolan isäntä 1697–1721
pso
Maria Antintytär, s. 1657, k. 28.12.1742
Lapsia:
Iisakki, s. 1699
Sippolan seuraava isäntä
pso I, vih. 2.7.1722, Mallu Tuomaantytär Plukka
pso II, vih. 12.10.1740, Anna Antintytär, Rengon leski
Vappu, pso 6.1.1736 sotamies Dalsten Tuurala

Napuen Sippolan tila on edelleen saman suvun hallinnassa, nykyisenä isäntänään Hannu Sippola. Normaaliin tapaan suku on ollut elinvoimainen, ja Samuel löytynee monen lukijamme esivanhemmista.

Lauri Jaakonpoika Juupeli

Lauri-veljen olemassaolo ja yhdistäminen samaan veljessarjaan perustuu yhteen ainoaan selkeään merkintään, joka kuitenkin saa tukea erilaisista asiakirjoista. Laurin elämänvaiheiden selvittely on juuri sellainen sukututkimuksen suola, joka ruokkii harrastusta.

Isonkyrön haudattujen luettelosta v.1708–13, löytyy vuodelta 1709 merkintä: *”Kuollut helatorstaina Lehmäjoella Lauri Jaakonpoika Juupelin vaimo* ” Lisäksi Laurin ilmoitetaan maksaneen kuolinliinoista 12 äyriä.

Laajassa hakuammunnassa löytyy yllättäen Isonvihan jälkeen kaksikin asiakirjaa, joissa esiintyy edesmennyt sotilas Lauri Jaakonpoika, joka on yhdistettävissä Lauri Juupeliin. Asiakirjat vyöryttävät esiin koko Laurin elämäntarinan, johon löytyy lisämausteita muista lähteistä, kunhan Lauri näin ensiksi paikannettiin.

Isonkyrön käräjät 4.2.1724, (s.120):

Matti Reini Palonkylästä vaatii Kylkkälästä olevalta Matti Puotulta kuolleen sisarensa, vaimo Priita Tuomaantyttären edesmenneen miehen Lauri Jaakonpojan maksamatta olevaa sotilaspalkkaa.

Mutta koska heillä on ollut yhteisiä lapsia, jotka nyt ovat vankeudessa, ja kun sotilas on ollut toisen kerran naimisissa Kuivilasta olevan Liisa Yrjänäntyttären kanssa, joka ei nyt, enempää kuin muutkaan perilliset ollut saapuvilla, oikeus ei voi asiasta lausua ennen kuin kaikki nämä on kuultu.

Isonkyrön käräjät 19.10.1724, (s. 731):

Leski Liisa Yrjänäntytär Orismalasta kertoo, että hänen miesvainajansa sotamies Lauri Jaakonpoika oli ollut aikaisemmin naimisissa lautamies Matti Reinin sisaren Priita Tuomaantyttären kanssa, jonka avioliiton

jälkeen hän oli lähtenyt Puotun talon sotilaaksi, josta ajalta hänen sotamiehen palkkansa on yhä suorittamatta. Tämän asian Matti Reini on salannut leskeltä ja tämän asian hän haluaa nyt selvittää.

Reini vastasi, että Lauri Jaakonpojalla oli edellisen vaimonsa kanssa 2 lasta, jotka ovat Venäjällä vankeudessa, eikä hän tiennyt heistä mitään, olivatko edes hengissä, ja että hän pitää tavallaan sotamiehen palkkoja mainittujen lasten varalle, koska se olisi heidän oikeutensa.

Oikeus ilmoitti haluavansa kuulla asiassa vainajan entistä ruotuisäntää Matti Puotua. Oikeus edellytti myös Reinin ja leskivaimon avio-oikeutensa perusteella olevan seuraavilla käräjillä paikalla.

Lauri toimi nuorukaisena vuonna 1695 Napuen Perttulan renkipoikana, samassa talossa kun veli Samuel aikaisemmin. Perttulasta matka jatkui Mäkelään, velipojan töihin, josta edelleen Komsin nimismiehentaloon. Komsissa Lauri viihtyi aina vuoteen 1700 saakka ja katoaa sen jälkeen vähäksi aikaa tutkijalta. Seuraava merkintä Laurista löytyy vuonna 1704 Palonkylän Reinin talosta, jonne hän oli päässyt vävyksi avioiduttuaan Priita Tuomaantytär Reinin kanssa. Sukututkimuksellisesti Lauri Juupelin ja Priitan avioliitto lienee entuudestaan tuntematon, niin paljon kun Reinin sukua onkin tutkittu ja siitä tekstiä kirjoitettu[7)]. Reinissä Lauri ja Priita mainitaan vuoteen 1705 saakka. Mahdollisesti kyseinen vuosi on se, jolloin Lauri pestautui Kylkkälän kyläläisen Matti Puotun sotilaaksi. Elossa ja sotilaana hänet mainitaan vielä 1710. Laurin lähdettyä sotilaaksi vaimo Priita ilmeisesti vapautettiin henkiveron maksusta, mistä johtuen hänen nimensä ei enää esiinny henkikirjoissa.

Edellä esitetyt asiakirjat myös tuovat julki Laurin ja Priitan kahden lapsen joutuneen venäläisten vangiksi ja mahdollisesti jääneen sille tielleen Toinen Laurin lapsista pystytään paikallistamaan: Lehmäjoen Nikulan talosta mainitaan vangiksi joutuneen 10-vuotias Erkki Laurinpoika. Koska Nikulan talossa asui äiti-Priitan sukua, on todennäköistä, että suureen Pohjan sotaan osallistunut Lauri joutui jättämään lapsensa vaimon sukulaisten huomaan. Laurin kuolinaika on tuntematon, mutta asiakirjojen perusteella se ajoittuu ennen vuotta 1724, joskin vuodesta 1718 alkavista Isonkyrön kuolleiden luettelosta Laurin nimeä ei enää löydy eikä hänen mantteliinsa sopivaa miestä löydy enää vuoden 1718 sotilasruodutuksestakaan. Laurin toinen vaimo löytyy Kuivilan kylän Kujalan talosta, jossa hän asuu avioiduttuaan 10.10.1725 vanhan sotilaan Tuomas Vilpunpojan kanssa. Liisan toinen aviomies Vilppu Heikinpoika oli Heikki Enon poika Kauhajoelta ja hän oli astunut sotilaspalvelukseen jo vuonna 1676.[8)] Liisan sukujuuria ei ole tutkittu, mutta ainakin hänellä näyttää olevan Kujalassa mukana Maria niminen sisko.

Lauri Jaakonpoika Juupeli
pso I
Priita Tuomaantytär Reini, k. 1709
Lapsia:
Erkki, s. 1704
NN, s. ?
pso II
*Liisa Yrjän*äntytär

Lähteet:
Merkitsemättömät yleiset lähteet:
Isonkyrön henkiveroluettelot 1600-luvulta ja rippikirjat isonvihan jälkeen
1) Vuoden 1669 Henkiveroluettelo
2) Vuoden 1669 Siemenviljan kylvöluettelo
3) Vuoden 1676 Henkiveroluettelo. Lisänimen merkintätapa lienee lähes ainutlaatuinen, Mariasta (Marina) ilmeisesti käytettiin suomalaistunutta puhuttelumuotoa.
4) Isonkyrön käräjät 21–25.2.1689, s. 294
5) Isonkyrön käräjät 1691, s. 266 (ES 2083)
6.) Isonkyrön kirkkoneuvoston kokous vuonna 1703. Isonkyrön kastettujenluettelo mikrokortti No 28
7.) Jaakko Laurila mainitsee Reinin sukua käsittelevässä monisteessaan Tuomas Reinillä Priita-nimisen tyttären, jonka hän kertoo emännöineen Napuen Sippolaa. Monisteessa oleva merkintä sisältää tyypillisiä laurilamaisia virheitä. Hän on huomioinut Priitan ilmeisesti jostakin käräjäpöytäkirjasta ja tehnyt nopean päätelmän, jossa on jotakin totta ja jotakin väärää. Priita ei ollut koskaan Sippolan emäntä, mutta oli Sippolan isännän käly.
8. Tapio Piirron Kauhajoki-tiedosto

Asiakirjakäännökset: Leijo Keto, Jouko Mikkilä

Vesiluoman Liisa puhuttaa edelleenkin

Antti Reini ja Matti Lehtiö

Ainakin kaikki Isokyröläiset tuntevat ylihärmäläiseen Vesiluoman Liisaan liittyvän tapauksen. Tarinan siitä, miten Isonkyrön Luoman taloon vuonna 1864 tulleesta miniästä käytiin kamppailua aidon kylätappelumeiningin mukaisesti. Tappelupaikasta vaan näyttää olevan kaksi eri versiota. Mikäli perimätieto pitää paikkansa, käytti Santeri Alkio kirjassaan ”Puukkojunkkarit” Liisaa roolihahmonsa Santra Järvelän esikuvana. Mutta liittyy koko tarinaankin ainakin kaksi eri versiota. Toisen niistä on kirjannut ylös isokyröläinen Lauri Huhtala, ja se löytyy ainakin Palonkylän historia -kirjasta (s. 50–52), ja toisen ilmeisimmin härmäläinen Erkki Koski. Mielenkiintoista on, että näinkin lähellä menneisyydessä tapahtuneesta saadaan aikaiseksi kaksi tiedoiltaan toisistaan poikkeavaa esitystä.

Antti Reinin allekirjoittaneelle toimittamassa ”Härmän Kirkon Käräjäin” asiakirjaotteessa valottuu tapahtuman yksi virallinen osa, josta kummatkaan aikaisemmin esitetyt versiot eivät mainitse mitään. Näyttääkin siltä, että jonkun pitäisi ottaa asiakseen tutustua aiheeseen tarkemmin. Tarkka tieto tästä usein kirjoituksissa mainitusta tapahtumasarjasta kiinnostaisi varmaan laajemminkin.

Pöytäkirja kirkon käräjistä, pidetyt 31 p. tammikuuta 1864 Ylihärmän pappilassa

§ 1.

Tähän olivat kutsutut ja nytkin saapuvilla talonpoika Iisakki Matinpoika Lammi Ylistarosta ja talontytär Lisa Kustaantytär Wesiluoma tästä seurakunnasta. Nämät kuulutettiin avioliittoon menneen vuoden alussa, mutta kohta ensimmäisen kuulutuksen jälkeen tuli morsian allekirjoittaneen tykö valittamaan, että ainoastaan hoitajan ja sukulaisten kehotukset olivat häntä saaneet myöntymään kuulutusten ottamiseen, mutta että alusta oli ollut kylmäkiskoisuus tälle ylkämiehelle ja nyt oli oikia vastahakoisuus tälle miehelle hänessä syntynyt, jonka tähden hän tahtoi päästä erilleen hänestä. Ei hän kuitenkaan tahtonut kuulutuksia keskeyttää, koskei asia siitä kumminkaan paranisi.

Hän neuvottiin asiaa tarkemmin ajattelemaan, mieltänsä malttamaan, kukaties hän viimein mielistyis tähän aivottuun avioliittoon, koska mies oli nuhteeton eikä morsiamellakaan ollut mitään moitetta häntä vastaan. Pari viikkoa sittemmin tuli ylkämies ja sanoi kuulleensa morsiamen aikovan rikkoa aivotun naimakaupan, johon hän ei millään tavalla tahtonut suostua. Määräaika pantiin nyt heille, jonka jälkeen niiden piti molempain yhtä haavaa löydyttämän itsensä allekirjoittaneen luona, niin kuin myös tekivät, mutta sekä silloin että myöhemmissä käynneissä ovat kumpikin lujasti pysyneet entisessä mielenpiteessä.

Tämä seikka on ilmoitettu Lapuan provastille Herra Chr. Chydeniukselle, joka kirjallisesti määräsi ja valtuutti allekirjoittaneen kirkon käräjät tässä asiassa niin kuin ne nytkin pidetään.

Esimies kertoi kirkon käräjäin jäsenille, seurakunnan kuudennusmiehille, edellä mainitut seikat Iisakki Lammin ja Lisa Wesiluoman naimajutusta, jotka molemmat myöntyivät asian laidan niin olevan. Koska nyt kysyttiin jos tahtoivat suosiolla yhteen mennä, niin Lisa Wesiluoma sanoi ennen antavansa kaiken omaisuutensa noin 6000 markkaa alttiiksi ja hakevansa ylläpitoansa millä keinoin voisi, kuin menis avioliittoon sen miehen kanssa jolle hän tunsi ylitse-voittamattoman vastahakoisuuden. Iisakki Lammi taas sanoi että morsian oli sytyttänyt palavan rakkauden hänen sydämeensä, jonka tähden ei tahtonut hänestä luopua, ei rahankaan edestä, jota nyt hänelle tarjottiin sovintona vaivoistaan ja kulungeista.

Esimies ja jäsenet tiesit, että tämä tyttö, jolla ei ollut isää eikä äitiä, joiden kanssa hän olis saanut tuumitella ja neuvotella näissä sydämensä asioissa, oli tullut muiden kehotuksilla vaadituksi rupeamaan tähän avioliittoon vastaan taipumustansa, ja katsoivat avioliiton pyhää aikomusta vastaan sotivaksi sellainen yhteenmeno, kussa ei kahdenpuolinen rakkaus ja suosio heitä yhdistäis, sentähden he kehoittivat Isakki Matin-poika Lammia sovinnolla purkamaan alotettua avioliittoansa ja laillisen eron hakemaan, vakuuttaen omasta koettelemisesta, että onnellista aviosäätyä varten tarvitaan hyvinkin molemminpuolinen rakkaus ja suostumus, hyvä jos sittenkään pysyy ehjänä se keskinäinen väli.

Morsian ja morsiamen naimamies isäntä Juha Juhanpoika Wesiluoma hyväksyivät näihin neuvoihin, mutta ylkämies seisoi kaikkia neuvoja ja kehotuksia vastaan, jonka tähden neuvokunnan tuumat päättyivät.

Kirkon Käräjäin Puolesta
Birger Wegelius
Pastori

Isonkyrön Kallion talon asukkaiden juuret isonvihan yli

Matti Lehtiö

Kallion talo sijaitsee Isonkyrön Valtaalan kylässä, joka sijaitsee Kyrönjokeen laskevan pienen ja kaitaisen Orismalanjoen suuosassa. Taloluvultaan kylä oli pieni, eivätkä sen kivikkoiset peltotilkut olisi suurempaa talomäärää pystyneet elättämäänkään. Isonkyrön Valtaalan kylän Kallion talon asukkaat ovat olleet hyvin monen sukututkijan tutkimuksen kohteena. Olihan taloa isonvihan jälkeen isännöineen pariskunnan tytär Abraham Björklundin puoliso ja siten Björklundin sukuseuran kantapariskunnan toinen puolisko. Lisäksi Abrahamin langon, Mikki Kallion, sittemmin Hellbergin, jälkeläisiä on tutkittu hyvin tarkkaan suvun levitessä tehokkaasti Kyrönmaan lisäksi hänen kahden poikansa toimesta Kurikan ja Jalasjärven suuntaan. Kallion talon esivanhempien tutkimus on pysähtynyt kuitenkin isonvihan aikaan, sillä taloa isännöineiden Heikki Erkinpojan ja Saara Martintyttären vanhempia ei ole onnistuttu varmentamaan. Kalliossa löytyy kyllä Heikin isäksi sopiva isäntä ennen isoavihaa, mutta kun Heikki on merkitty syntyneeksi Ilmajoella, ei heitä ole voitu yhdistää toisiinsa.

Taustaa Kallion talon vaiheisiin

Kallion taloa isännöi 1680-luvulla syntyperältään Nurmosta kotoisin oleva Juho Prusinpoika 1680-luvun puoliväliin saakka, jolloin isännyys siirtyi hänen pojalleen Heikille. Heikki Juhonpojan isännyys kesti kuitenkin vain muutaman vuoden, ja hän muuttaa talosta pois vuosien 1696–97 aikana, todennäköisesti katovuosien seurauksena. Heikin isä Juho jää kuitenkin kotiinsa ja kuolee suurena nälkävuotena 1698. Kallion talo jäi näin olleen kokonaan autioksi, odottamaan uusia yrittäjiä.

Heikki Erkinpoika Kallion sukujuuret

Heikki Erkinpoika oli rippikirjojen mukaan syntynyt 1697 Ilmajoella, mutta tutkimuksissa Ilmajoelta ei ole löytynyt sopivaa kastemerkintää, jonka perusteella Heikin vanhemmat olisivat löytyneet. Niin kuin usein, niin nytkin, moni asia ratkeaa onnellisella sattumalla. Kun Ilmajoen pitäjä sisälsi Heikin syntymän aikaan jo monia kappeliseurakuntia, joissa oli omat syntyneiden luettelonsa, tuli allekirjoittaneelle kerran mieleen tarkistaa myös kappeliseurakunnat. Tulos tuottikin mieluisan yllätyksen: Kurikassa löytyi sopivan oloinen syntymämerkintä, jonka mukaan Erkki-niminen mies oli saanut pojan, joka oli kastettu Heikiksi Lusan talossa 19.1.1696. Tosin syntymäajassa on vähintään vuoden ero Isonkyrön rippikirjaan, mutta asiaa kannatti tutkia laajemmin.

Lusan talossa asui veroluetteloiden mukaan silloisen isännän Perttu Siponpojan lanko Erkki Simunanpoika vaimonsa Nillan[1)] kanssa 1696–98. Tämän jälkeen heistä ei ole enää merkintää Kurikan alueella. Mutta mitä tapahtui edellisenä vuotena autioksi jääneessä Isonkyrön Kalliossa vuonna 1699? Kallio asutettiin uusilla asukkailla. Kallion taloon vuonna 1699 muuttaneet uudet asukkaat olivat veroluettelon mukaan Erkki Simunanpoika ja vaimo Nilla. Kun Kalliota asumaan saapuneella pariskunnalla oli samat nimet kun Lusan langolla ja hänen vaimollaan, ei ole syytä epäillä, etteivätkö kysymyk-sessä olisi samat henkilöt. Tämän lisäksi Nilla oli suhteellisen harvinainen nimi. Erkin ja Nillan poika Heikki siis todella syntyi Kurikan Lusassa ja muutti vanhempiensa mukana noin 3-vuotiaana Isoonkyröön.

Nilla Sipontytär oli Sippo Erkinpoika ja Mallu Erkintytär Lusan tytär ja syntynyt vuonna 1656. Kuka oli sitten Nillan puoliso Erkki Simunanpoika?

Kallion perheellä oli isonvihan jälkeen kiinteät suhteet Ylistaron Riarehdon Eilon taloon. Eilon talon asukkaita tutkittaessa löytyy vuonna 1695 talon asukkaiden joukosta renki Erkki vaimonsa Nillan kanssa. Koska vuosiluku sopii yhteen pariskunnan Kurikassa oloaikaan, on varmaa, että kyseisenä vuonna he asuivat Kyröössä ja Eilon talossa. Eiloa isännöi tällöin Simuna Simunanpoika, joka isännimensä perusteella sopisi mainiosti Erkin veljeksi, mutta Erkin kohdalla oleva ammattimääre renki ei tue tällaista päätelmää. Koska yhteydenpito oli vielä isonvihan jälkeenkin niin tiivistä, on kuitenkin syytä olettaa jonkinlaisen sukulaissuhteen olemassaolon. Yksi todistamaton yhteys voisi syntyä siten, että Eilon isännän Simuna Simunanpojan äiti Vendla Simunantytär olisi Erkin veli. Tällöin Erkki Kallio olisi ollut Simunna Simuinanpoika Eilon eno.

Erkillä ja Nillalla oli Heikin lisäksi ainakin tytär Maria, mutta hänestä ei kuitenkaan tiedetä tässä vaiheessa enempää.

Erkki Simunanpoika Kallio
Kallion isäntä vuodesta 1699 isoonvihaan saakka.
pso
Nilla Sipontytär Lusa, s. 1656 k.23.02.1724
Lapsia:
Heikki, s. 19.1.1696
Maria

Heikki ja Saara Kallio

Heikki mainitaan Kallion isäntänä jo varhaisimmissa isonvihan jälkeisissä veroluetteloissa. Heikin ensimmäinen vaimo oli Saara Martintytär, jonka syntymäkotia ei tiedetä, koska hän avioitui ennen vanhimpia vihittyjen luetteloita. Yhtenä esiin tulleena mahdollisuutena Saaran syntymäkodin ongelmassa saattaisi olla Kallion naapuritalo Valtari, jossa eleli sopivaan aikaan Martti-niminen isäntä. Saaralla tiedetään olleen Jaakko-niminen veli. Saara Martintytär kuolee 1751, jonka jälkeen Heikki avioituu vielä toistamiseen leski Kerttu Pertuntyttären kanssa. Kerttu Pertuntytär oli rippikirjan mukaan syntynyt Ilmajoella 1693, ja hän asui ensimmäisen miehensä kanssa saman kylän Lakarin talon maalla itsellisenä. Kertun ja hänen puolisonsa Mikki Juhonpojan taustat ovat vielä epäselvät, mutta niitä sietäisi tutkia tarkemmin. Kerttu ja Mikki avioituivat Ilmajoella 1723. Ensimmäiset yhteiset vuotensa he asuivat Luopajärven talossa (1723–

24), ja Lakariin he ilmestyvät 1730-luvulla. Isossakyrössä heillä mainitaan ainakin kolme lasta, joista poika Matti avioituu ja vaikuttaa mm. Nortusen talossa. Kun Lakarin talossa asui samaan aikaan Peräseinäjoelta muuttanutta Liikaluoman ja Lehmä-lammin sukukuntaa, tutkimuksen arvoinen asia olisi, voisiko heillä olla jokin sukulaisuussuhde keskenään.

Heikki Erkinpoika Kallio s.19.01.1696
pso I
Saara Heikintytär s. 00.00.1699
Lapsia:
Liisa, s. 07.10.1720
Erkki, s. 23.01.1722
Maria, s. 02.07.1723
Susanna, s. 27.10.1724
Jaakko s.15.03.1726
Kallion seuraava isäntä
pso Maria Pietarintytär, s. 1730 Mustasaari
Tuomas s.29.12.1729
pso Susanna Kristontytär
Martti s.26.08.1732
pso Maria Paavontytär, s. 1729 Lapua
Mikki s.00.00.1732
Orisbergin ruukin seppä, lisänimi Hellberg
pso Brita Eliasdotter Haane
Sofia s.30.07.1734
pso seppä Abraham Björklund
Marketta, s.04.07.1736 (kastepäivä)
pso Jaakko Heikinpoika Rönn e. Rögn
Orisbergin ruukin päivätyömies.

1) Yleisimmin Nillan kirjoitusasu ruotsinkielisten kirjureiden toimesta on Petronella. Normaali suomenkielinen nimivastine on kuitenkin Nilla. Joissakin tapauksissa kirjurit kuitenkin saattoivat kirjata henkilön hänen puhuttelunimensä mukai-sessa muodossa, niin tässäkin tapauksessa Isonkyrön veroluetteloissa. Joissakin tapauksissa henkilöä on kutsuttu myös nimimuodossa Lilla, joka voidaan tavata myös alkuperäi-sissä asiakirjoissa

Lähteet:
Isonkyrön rippikirjat, syntyneiden ja kuolleiden luettelot, henkiveroluettelot, Tapio Piirto: Kurikan asutusluettelon yhteenveto

Uutta tietoa Upan suvusta

Matti Lehtiö

Edellisessä julkaisussa ollut allekirjoittaneen artikkeli seinäjokelaisesta Upan suvusta, tuotti yllättäviä lisätietoja Tuomas Upan e. Marttalan pojan Jaakon elämänvaiheista. Isonvihan aikana leskeksi jäänyt Jaakko näyttää avioituneen uudelleen ennen vihittyjenluettelon alkamista. Tästä myöhemmästä avioliitosta syntyy useampikin lapsia, joista ainakin poika Samuel näyttää aikuistuneen ja avioituneen. Samuel värväytyi sotilaaksi, käyttäen Fieder ruotunimiä. Samuelin jälkeläisiä löytyy lukijoistakin iso määrä.
Allekirjoittaneeltakin tieto tästä avioliitosta kyllä löytyi, mutta epävarmuutensa vuoksi se oli jätetty huomioimatta. Marttalassa asui nimittäin jo Isonvihan viimeisinä vuosina kaksi Jaakko nimistä mistä miestä, ja pääosin nämä epävarmat Jaakon lapset on kirjattu syntyneidenluetteloon ilman isän patronyymiä, muodossa ”Jaakko Marttala”. Nyt tehty löytö moninkertaistaan Upan jälkeläisten määrän.
Allekirjoittanut kiittää Ritva Eräpaloa ja Veijo Antilaa arvokkaasta löydöstä.
Tämän lisäksi Raimo Isomäki on huomannut, että allekirjoittaneen puhtaaksikirjoittamassa Ylistarosta vankeuteen vietyjen lapsivankien listassa mainitaan Tuomas Jaakonpoika Marttala. Yksi Jaakon lapsista joutui siis siihen surunlisen kuuluisaan lapsivankijoukkoon, eikä ilmeisesti kostaan palannut.
Tässä yhteydessä haluen lisäksi oikaista artikkelissa olleen pikkuvirheen. Jaakko Marttalan Susanna tyttären vaiheiden kuvauksessa, hänen nimensä on vahingossa eräässä vaiheessa muuttunut Mariaksi. Kysymyksessä on kuitenkin kokoajan sama Susanna tyttönen. Kiitos Liisa Hakamäelle tarkkanäköisyydestä.
Tutkimustoiminta Upan ja Marttalan vaiheiden selvittämiseksi jatkuu siten edelleen.

Yrjö Yrjönpoika ja Liisa Pietarintytär Panula

Penni Airas - Tapio Piirto - Markku Pihlajaniemi

Panulan suvun kantaisänä tunnetun Yrjö Yrjönpoika Panulan sukujuuret ovat aiheuttaneet monen monta pohdintaa vuosien saatossa hänen jälkeläistensä keskuudessa. Yrjön on epäilty olleen kotoisin mm. Kalajaisista. Tämä epäily kuitenkin kaatuu asiaa tutkittaessa omaan mahdottomuuteensa, koska tämä Kalajaisen Yrjö Simonpojan ja Marketta Kaarlentyttären 12.3.1707 Kurikassa syntynyt Yrjö-poika on poistettava Yrjö Yrjönpoika Panulan isäehdokkaaksi epäiltyjen listalta tällaisen hautausmerkinnän tähden: Ilmajoki haudatut 1716 *Son Jöran, Ikä: 10 v. dessa tre sistnämnda "drunknade i Seinäjoki åå". Omainen: Jöran Calajaises*.

Yrjö Vähä-Kurikastako?

Kauhajoen Yrjö-nimisistä asukkaista ei kukaan voi tulla kysymykseen Panulan Yrjön isänä, joten etsinnät onkin useissa tutkimuksissa suunnattu lähipitäjiin. Yrjö Vähä-Kurikka on ollut isäehdokkaista varmin, perustuen Kauhajoen isäntäluettelon mukaiseen mainintaan Panulassa, että Yrjö Yrjönpoika on Kurikasta ja hänen vaimonsa Liisa Pietarintytär Panulasta sekä heidän vihkimerkintäänsä Kauhajoella 21.9.1726: *Jöran Jöransson ifr Curicka och Lijsa Persdr i Panula*. Yrjö Matinpoika Vähä-Kurikalle ei kuitenkaan ole kirkonkirjoista löydetty tällaista Yrjö-nimistä poikaa syntyneeksi. Rippikirjoissa esiintyvä Yrjö Panulan syntymäaika antaa olettaa hänen syntyneen huhtikuussa vuonna 1706. Yrjö Matinpoika Vähä-Kurikalle on vuonna 1706 syntynyt tytär Wendela, joten tämäkin Yrjö voitaneen poistaa isäehdokkaiden listalta, paitsi jos Yrjö Yrjönpoika Panulan syntymäaika on kirjattu Kauhajoen kirjoihin väärin. Yrjö Matinpojan lapsilistan seuraava jälkeläinen syntyy vuonna 1720, joten vuosien 1706-1720 väliin jäisi runsaasti aikaa ja tilaa yhden Yrjö-pojan syntyä. Lisäksi Yrjö Matinpoika Vähä-Kurikan isännyys vuosina 1700-22 voisi antaa olettaa, että talollisen poika saattoi siirtyä isännäksi Kauhajoen Panulaan. Koska Yrjö Matinpoika Vähä-Kurikka on ainoa varteenotettava isäehdokas, jäävät ainoaksi keinoksi asian varmistamiseen tuomiokirjat, jotka voisivat lyödä viimeisen niitin kauan epäselvänä olleeseen kysymykseen: Mistä tuli Panulan isäntä Yrjö Yrjönpoika?

Tiedonsirpale Ilmajoen käräjiltä 1723

Joskus käräjämaininnat niissä esiintyvistä henkilöistä ovat todella suppeita. Tässä tapauksessa jopa raivostuttavan ylimalkaisia. Aivan niin kuin käräjäkirjurille olisi ollut päivänselvää kenestä on kyse. Niin kuin varmasti olikin! Meille, noin kolmesataa vuotta nuoremmille jälkeläisille asia on kaikkea muuta kuin selvä penkoessamme ajan syömiä papereita ja puoliksi tuhoutuneita kirjoituksia. Ilmajoen käräjät 7.3.1723 mainitsevat Yrjö Yrjönpojan Kauhajoelta, jonka valtuutettuna esiintyy kutkuttelevasti Matti Panula. Mutta mitkä ovatkaan sukulaisuussuhteet? Asiakirjasta ei tarkasti selviä kuka on tämä Yrjö, joka haluaa saada isänpuoleisen perintönsä, Säntin talon Miedonkylästä. Koska asiakirjassa ei ole täsmällistä mainintaa sukulaisuussuhteista, ei voi pitää varmana, että kyseessä on juuri etsimämme Yrjö Yrjönpoika Panula.

Ilmajoen talvikäräjät 7 päivänä maaliskuuta 1723:

Yrjänä Yrjänänpoika Kauhajoelta pyytää valtuutettunsa Matti Panulan välityksellä perintö- ja esikoisoikeutensa mukaan saada isänpuoleisen ½ manttaalin Säntin perintötalon Miedosta, jota hänen edesmenneen isänsä nuorempi veli Heikki Niileksenpoika nyt hallitsee, koska perinnönjakoa ei ole pidetty Yrjänän isänisän Niiles Antinpojan jälkeen.

Heikki Niileksenpoika esittää kauppakirjan 4 päivältä kesäkuuta 1710, joka kuuluu, että hänen veljensä hänelle myy ja luovuttaa perintö- ja esikoisoikeutensa 100 kuparitaalarista, mistä hän on saanut ja kuitannut hevosen, arvoltaan 20 taalaria, sekä lampaan yhdestä taalarista 16 äyristä, 13 kappaa ruista 3 taalarista 24 äyristä ja 11 kappaa ohraa 4 taalarista 4 äyristä, yhteensä 29 kuparitaalaria 12 äyriä. Tämän kauppasopimuksen ja suoritettujen varojen voimalla hän arvelee voivansa perintö- ja hallintaoikeuden pitää, vaikka ei ole antanut tehtyä kauppaa huudattaa tai siitä ei ole mitään kiinnekirjaa hakenut mainitun Niiles Antinpojan jälkeen, joka 6 vuotta sitten venäläisvallan aikana on kuollut.

Osapuolet pyytävät nimismiestä, sekä lautamiehiä Kalle Plosilaa ja Matti Kurikkaa pitämään perinnönjaon mainitun Niiles Säntin jälkeen, minkä jälkeen lausuu perintöoikeudesta niin pian kuin lain mukaisista rahoista on valitettu. (Käännös: Markku Pihlajaniemi)

Kaavailuja

Tapio Piirto esitti kuvitteellisen sukuketjun jo muutama vuosi sitten, jolloin edellä mainitun käräjäpöytäkirjan asiasisältö oli tullut tietoisuuteemme Matti Lundin kääntämänä.

Sukulaisuusketju näytti tältä:

1. ketju
Antti Tyninp. Panula
poika Niiles Antinp. Säntti
poika Yrjö Niileksen. Säntti
poika Yrjö Yrjönp., s. 3/4 1703

2. ketju
Antti Tyninp. Panula
poika Antti Antinp. Panula
poika Matti Antinp. Panula

Ketjujensa tarkennukseksi Tapio Piirto lisäsi: Ettei vain olisi tämä lapsettomaksi jäänyt Matti Antinpoika ottanut kasvatikseen/perijäkseen serkkunsa Yrjö Niileksenpojan Yrjö-poikaa? Yrjö Yrjönpoika Panulallahan on syntymäaikana Kauhajoella 04.1706, aika lähellä?

Kauhajoen Say:ssa 1731 Yrjö Yrjönpoika on merkitty Panulaan Matti Antinpojalle sn, joka viittaisi kasvattipoikaan. Koska Matti Antinpoika ja Valpuri Heikintytär olivat lapsettomia, oli Panulan talon isännyys

turvattava, mieluiten sukulaiselle. Say-merkintä Yrjöstä v. 1726 on *sv eli svåger* (lanko), joten voi päätellä sukulaisuudesta olleenkin kysymys. Mutta miten? Kun faktat puuttuvat, ei voi olla täysin varma. Tarvittiin vielä muutama vuosi odotusaikaa, että ryhmämme jäsen Markku Pihlajaniemi, joka käy läpi Ilmajoen alueen käräjiä, niitä ruotsista suomentaen, ehtisi vuoteen 1739, jolloin Yrjön juuret lopullisesti selvisivät ja jo kynän kärjellä kauan pyörinyt jutunaihe voi muodostua jutuksi. Panulan ja Säntin jälkeläisiin lukeutuu varmasti suuri osa lukijoistamme, niin myöskin tämän artikkelin kirjoittajat.

Yrjö Yrjönpoika Kurikan Säntistä

Alla oleva käräjäpöytäkirja oli todellinen löytö! Kenenkään sukujuuria ei voisi enää selkeämmin asiakirjassa ilmaista.

Ilmajoen käräjät 20, 21 ja 22 helmikuuta 1739:

Tuomas Yrjänänpoika Säntti Miedonkylästä pyysi saada periä 1/4 manttaalia Säntin perintötalosta mainitusta kylästä, jonka hänen isänsä nuoremman veljen poika Esa Heikinpoika oli 220 kuparitaalarilla myynyt ei perintöoikeutta omaavalle Tuomas Mikinpo-jalle. Viimeksi mainittu oli antanut käräjillä tässä pitäjässä 2 päivänä jne. lokakuuta 1738 huudattaa tämän talon 1. kerran ja nyt hän vaatii, koska on Esalta tämän isän Heikki Niileksenpojan suostumuksella tämän ostanut, että oikeuden pitää esittää tästä 2. huudatus. Esa esitti isän Heikki Niileksenpoika Säntin 17 päivä tätä kuuta antamaa todistusta sisällöltään, että mitä tulee kauppa-sopimukseen, minkä hänen mainittu poikansa Esa on Tuomas Mikinpojan kanssa tehnyt koskien Säntin ¼ manttaalin perintötaloa, niin haluaa hän oikeana perintömiehenä vahvistettavaksi. Tätä vastaan esitti Tuomas Yrjänänpoika veljensä Yrjänä Yrjänänpoika Panulan, sekä appensa Valentin Köykän 19 päivä kuluvaa kuuta nimillään ja puumerkeillään allekirjoittamaa kirjelmää, millä todistetaan, että Yrjänän isän veli, edellä mainittu Heikki Niileksenpoika lunastettiin Säntin talosta 60 kupari-taalarilla, niin että hänellä näin ollen ei ole enää mitään etuoikeutta tässä talossa ja mitä tulee siihen, että Valentin Köykkä oli antanut esikoisoikeuden Esalle, siinä tapauksessa että Tuomas Yrjänänpojan puolikas osuus on hyvitetty, mikäli Esa tämän puolikkaan on myynyt, minkä osan Tuomas Yrjänänpoika nyt hakee voittaakseen yhden savun alle. Koskien esitettyä Esa Heikinpojan isää Heikki Niileksenpoikaa, joka nyt on haastamaton, pitää kuulla osapuolten läsnä ollessa. Niin pitää hänet seuraaville käräjille kutsua, kuitenkaan Tuomas Mikinpojan pyytämää toista huudatusta tästä ¼ manttaalin Säntin perintötalosta ei voida kieltää.(Käännös: Markku Pihlajaniemi)

Kun nyt olemme löytäneet Yrjänä Yrjänänpoika Panulalle kodin ja kauan etsityt juuret, voimmekin paneutua hänen vaimonsa Liisa Pietarintyttären juurten metsästykseen.

Liisa ja muut Pietarinlapset Panulassa

Liisa Pietarintytär, syntynyt 11.1709. Yrjö Yrjönpojan vaimo. Samalla tavalla kauan sukujuurettomana ollut kuin miehensä. Liisaa on istutettu milloin mihinkin taloon tyttäreksi. Muun muassa Karvian Käkelään Erkki Erkinpojan Pietari-nimisen pojan tyttäreksi. Pietari Erkinpoika kuitenkin kuolee leskenä alkuvuodesta 1709, jona vuonna Liisan mainitaan marraskuussa syntyneen, joten joutunemme luopumaan tästä isäehdokkaasta.

Yleisin käsitys lienee kuitenkin ollut, että Liisa olisi ollut Matti Antinpoika Panulan ja Valpuri Heikintyttären kasvattitytär. Tämä käsitys lienee saanut alkunsa edellä mainitusta Liisan ja Yrjön vihkimerkinnästä vuodelta 1726, jossa Liisan sanotaan olleen Panulasta. Kauhajoen Say/Panula, vuodelta 1724 tuntee Liisa piian. Vuonna 1725 heitä on Panulassa peräti kaksi. Vuonna 1726, jolloin Yrjö Yrjönpojalla näkyy merkintä *sv,* on Panulassa vain yksi piika Liisa. Patronyymejä ei Say:ssa mainita. Talon isännäksi on Say:ssa merkitty vuosina 1724-36 Matti Antinpoika. Vuonna 1737 isännäksi Say ilmoittaa Yrjön. Mattia ei ole enää merkitty v. 1737, mutta tuona vuonna näkyy talon asukkaana vielä Valpuri *mod*. Mitään sukulaisuuteen viittaavaa merkintää Liisasta Panulan isäntä-väen suhteen ei Say:sta eikä rippikirjoista ole löytynyt.

Panulan taloon on 1700-luvun alkuvuosikymmeninä kirjattu muitakin Pietarinlapsia Liisan lisäksi. Jokainen veroluetteloista ja Gabriel Peldanin kappeli-seurakunta-tiedoista mikrofilmi IK 409:stä, Panulan talosta heidät löytänyt on varmasti miettinyt selvittäisikö heidän taustojensa penkominen Liisan hämärän peitossa olevia sukujuuria. Näitä Pietarinlapsia Panulassa ovat Jaakko ja Lauri Pietarinpojat sekä Maria, Magdalena eli Malin ja Valpuri Pietarintyttäret. Renki Jaakko on talossa vuonna 1705, joten hänen täytyy olla syntynyt jo noin 1689, jos veroluetteloihin kirjattiin vain jo 16-vuotta täyttäneet. Renki Lauri Pietarinpoika löytyy Panulasta 1710-14 ja myös vuosina 1721-28, mikäli kyseessä on sama henkilö. Lauri Pietarinpoika vihitään Kauhajoella 21.9.1721 Agneta Matintytär Marttilan kanssa. Lauri kuolee 40-vuotiaana 1728, joten hän olisi syntynyt n.1688. Jaakko ja Lauri olisivat n. 20 vuotta Panulan Liisa Pietarintytärtä vanhempia, eivätkä liene ikänsä perusteella samaa sisarussarjaa. Maria Pietarintytär on Panulassa vuonna 1722 ja vihitään samana vuonna Dn. Studiosus Jonas Berneliuksen kanssa, ja katoaa talosta sinne enää palaamatta. Vihkivuodesta voidaan laskea Marialle vain summittainen syntymävuosi, joka ei voi olla myöhäisempi kuin 1705-06, joten hän saattaisi sopia Liisa Pietarintyttären sisareksi.

Magdalena ja Valpuri Pietarintyttäret ovat Panu-lassa v.1732-40 ja heidän kohdallaan merkintä: *in Östermark.* Merkintöjen mukaisesti on seurattava heidän jälkiään Teuvalle selvittääkseen mikä on näiden Pietarintytärten yhteys Liisa Pietarintytär Panulaan.

Teuvalle Östermarkkiin

Teuvan pitäjänhistorian mukaan Teuvaa asutettiin samanaikaisesti Kauhajoen kanssa. Muuttoliikettä näi-den pitäjien välillä on siis ollut jo paljon ennen 1700-luvun alkua, mutta kovinkaan montaa tutkimustulosta ei niistä liene julkaistu. Lähipitäjien välisistä yhteyksistä on

aiemminkin selvinnyt monia sukulaisuus-suhteita, jotka vanhemmissa tutkimuksissa ovat jääneet selvittämättömiksi. Tällainen pitäjien välinen tutkimus vie paljon aikaa, jota nykyään nopeuttavat sähköiset viestintävälineet ja Internetissä olevat sukuaiheiset keskustelulistat. Tällaiset listat nopeuttavat parhaimmillaan tiedon saantia ja lähdevinkkien välitystä, joten aikaa säästyy turhilta arkistoreissuilta ja neulan etsiminen heinäsuovasta helpottuu. Internetissä, suku-aiheisella Yahoon Pohjalais-listalla alkukesästä käyty keskustelu tuotti uutta tietoa Teuvan Teirilässä asuneista Pietarinlapsista, joista voidaan ainakin kahden jälkiä seurata Kauhajoen Panulaan ja takaisin Teuvalle, Östermarkkiin ja Teirilän taloon.

Magdalena Pietarintyttärestä ei löydy merkintöjä ennen Kauhajokea. Malin Pietarintytär syntyi Kauha-joen rippikirjan mukaan 7.1718. Ensimmäinen kirkon-kirjamerkintä löytyy Kauhajoen kastettujen kirjasta 1735, jolloin Malin oli kutsuttu Liisa Pietarintyttären ja Yrjö Panulan pojan Antin kummiksi 10.10.1735. (*Malin Persdr i Panula.*) Say:n mukaan ilmestyy vuonna 1736 Kauhajoen Panulaan Malin p. Vuonna 1739 Malin on isäntäpariin Yrjön ja Liisaan nähden sv, joka kertoo hänen olleen Panulan isäntäparin sukulaistyttö, *svägerska* eli käly. Ilmajoen kirkkoherra Gabriel Peldanin tekemässä asukasluettelossa, joka löytyy mikrofilmiltä IK 409, vuosilta 1732-40, on Malinin kohdalla merkintä: *abiit ad Östermarck 1744*. Östermarkista hänet löydetäänkin vuosina 1746-47 Erkkilästä (Pappila). Magdalena Pehrsdotter mainitaan kummina sisarensa Valpurin tyttärelle Marialle, joka syntyi 28.4.1746 Teuvan Komsilassa. Erkkilän pappilassa Malinilla on merkintä *till Ilmola* ja seuraava merkintä Kauhajoen pappilassa, jossa hän palvelee vuoteen 1763. Vuosien 1763-67 rippi-kirjojen mukaan Malin palaa taas takaisin Teuvalle, Teirilän taloon, jossa hänet merkitään tittelillä *faster* eli isän sisar. Teirilän talossa on isäntänä Erkki Jaakonpoika, jonka isä on Jaakko Pietarinpoika, Malin-Magdalenamme veli. Malin asuu Teirilän talossa elämänsä loppuun naimattomana. Siellä hän myös kuolee n. 89-vuotiaana 19.6.1806. Teuvan rippikirjoissa hänen syntymäaikansa on 17.2.1717. Kastemerkintää ei löydy.

Valpuri Pietarintytär asuu ennen Kauhajoen Panu-laan tuloaan itsellisenä vanhempiensa kanssa Teuvan Teirilässä, rk 1739-45, josta muuttaa Kauhajoen Panu-laan. Kauhajoen kirkonkirjojen mukaan hänen syntymä-aikansa on 9.1723. Say/Kauhajoki/Panula ilmoittaa hänen ”tittelikseen” *sv eli svägerska*, vuosina 1741-44, joten kyseessä on myöskin Panulan isäntäparin sukulaistyttö, eli Liisa Pietarintyttären sisar, Yrjön käly ja Magdalenan sisar.

Valpuri lähtee merkintöjen mukaan Teuvalle vuonna 1744, jossa hänet vihitään Fossilan rengin, Matti Heikinpojan kanssa juhannuksena 1745. Matista tulee sotilas Hedersteen ja vuoden 1746 jälkeen pariskunta asuu Teuvan Komsilassa sekä Hedersteenin sotilas-torpassa.

Valpurin ja Matin tyttären Marian, s.28.4.1746 Teuvan Komsilassa, kummeina ovat Matths Persson ja Magdalena Persdotter ja Valpuri itse mainitaan kummina veljensä Jaakko Pietarinpojan Regina-tyttärelle 19.5.-1740. Valpuri mainitaan leskenä v. 1777 alkavassa rippikirjassa ja hän kuolee n.89-vuotiaana Teuvan Heikkurissa 12.9.1810. Teuvan rippikirjoissa Valpurin syntymäaika on 1721. Kastemerkintää ei löydy.

Pietari Heikinpoika Teirilällä ja hänen vaimollaan Prita Heikintyttärellä mainitaan Liisa-niminen tytär Teuvan rippikirjassa 1723-35, jossa Liisan viimeinen rippimerkintä on 25.10.1724. Tämän mukaan hänet olisi merkitty Teuvan rippikirjoihin jo ennen 16-vuoden ikää, vain 15-vuotiaana, olettaen, että syntymäaika, joka Kauhajoella on 11.1709, on oikein. Koska sisarten, Malinin ja Valpurin syntymävuosikirjauksissa näiden kahden seurakunnan välillä on parin vuoden virhe, voinee olettaa, että Liisan todellinen syntymävuosi on ollut paria vuotta aiempi eli n. 1707-08. Liisa Pietarin-tytär esiintyy Teuvalla veljensä Jaakko Pietarinpojan tyttären, Helenan, kummina 22.8.1734 (*Hust. Elisabet Peersdr.*)

Edellä esitettyjen kummisuhteiden ja Panulassa asuneiden sisarusten Teuvan Teirilässä esiintyvien vastaavuuksien valossa Liisa Pietarintytär Panula oli mitä todennäköisimmin kotoisin Teuvan Teirilästä ja oli sen isännän Pietari Heikinpojan ja emännän Prita Heikin-tyttären tytär. Tätä tukevat merkinnät Yrjö Panulan kälyistä, joita olivat siis Malin ja Valpuri Pietarintyttäret Panulassa sekä Malinin merkintä *faster*, jolla tarkoitettiin talon isännän isän, Jaakko Pietarin--poika Teirilän sisarta sekä risteävät kummisuhteet Teirilän perheen sisarusten välillä.

Papintyttäriä ja kaksoishäitä Panulassa

Panulassa näyttää asustaneen muutamia papin-tyttäriä Liisan emännäksi tulon aikoihin mm. leski Agneta Soraea asui Panulassa, kun hänet vihittiin paria vuotta myöhemmin eli 2.10.1729 Kauhajoella Johan Malmstenin kanssa. Jo aiemmin mainittu Maria Pietarintytär nai niinikään Panulassa asuessaan pappismiehen, Jonas Berneliuksen 1.5.1722 Kauhajoella. Maria ja Jonas asuivat myöhemmin Iissä, jossa Maria kuoli 4.11.1790. Jonas Bernelius syntyi Porissa 24.2.1685. Pappisvih-kimyksen jälkeen 1725 määrättiin Härnösandin tuomio-kapitulin pyynnöstä Könkään rautatehtaan saarnaajaksi 1725 Yli-Tornioon (Pajalan lähellä). Jonas kuoli Iissä 12.10.1756. Jonaksen sukujuuria mm. sukutaulu löytyy Vilho Selinheimon artikkelista SSS:n vuosikirjassa 1934.

Kauhajoen Pappilasta, joka sijaitsi lähellä Panulan taloa, tavataan mm. kappalainen Mathias Nervander, joka asui Kauhajoella 1700-09, hänen vaimonsa Catharina Felin, joka Nervanderin leskenä vihittiin uuden kappalaisen Henrik Jacobi Hideenin kanssa 1710. Catharina Felinin sisar Christina oli naimisissa Johan Kellanderin kanssa, jonka sukulainen taas saattoi olla Jonas Berneliuksen isän Thomas Henriksson Rördhromin ensimmäinen vaimo Brita Marcusdotter Kellander, joka kuoli 1680. Ehkäpä Jonaksen polku polveili Kauhajoelle juuri sukulaisuussuhteiden ja –vierailujen vuoksi johtaen nuoren vaimon löytymiseen Panulasta. Ikäeroa Jonaksella ja Marialla oli n. 20-vuotta ja epätodennäköistä on, että

Maria Pietarintytär kuuluisi Liisa Panulan sisaruksiin. Teuvalta nimittäin löytyy Say:n kirjauksista Teirilästä, jonka isäntänä on Jaakko Pietarinpoika, *syster* Marja, joka on Teirilässä vuosina 1725-26, jolloin Berneliuksen vaimo Maria oli todennäköisesti jo kaukana pohjoisessa, Yli-Tornion Könkäällä.

Liisa Pietarintytär Panulan juurien löytymiseen liittyviä tietoja *Yahoon Pohjalaislistalla* ovat antaneet Juuret-lehtitoimikunnan jäsenten lisäksi Simo Teirilä ja Marko Kivistö, joka ensin esitti kysymyksen: Olisiko Liisa myös Teirilän sukua? Kysymykseen hänet johdatteli kolme vihkimerkintää Kauhajoen kirkon-kirjoissa, sillä 13.4.1726 vihittiin: *Östermarcken Jacob Pehrsson ja P Margeta Simonsdr. 21.9.1726 vihittiin: Kurikka Jöran Jöransson ja Lijsa Pehrsdr. Panula ja samoin 21.9.1726 Pijpari Jöran Antoniison ja P Brita Jöransdr Panula.*

Prita Yrjöntyttären arvellaan olleen Yrjö Yrjön-poika Säntin sisar. (Prita on kirkonkirjojen mukaan syntynyt Kauhajoella 12.9.1699 ja kuollut 40–vuotiaana 10.6.1730. Nämä tiedot ovat keskenään ristiriitaisia.) Sisarukset Liisa ja Jaakko Teirilä vihittiin siis samana vuonna, viikon välein, ja arvailla voinee, että sisarukset Yrjö Yrjönpoika ja Prita Yrjöntytär Kurikan Säntistä viettivät kaksoishäät syyskuussa 1726.

Liisa Pietarintyttären perhe Teuvalla:

Isä: Pietari Heikinpoika Teirilä
s.n.1679 k. 30.07.1753 Teuva
Äiti: Prita Heikintytär Kauppila
s.n. 1679 k. 90-vuotiaana 6.6.1769 Teuvan Teirilässä.
Veli: Matti Pietarinpoika Orre ent. Teirilä
s. 2.2.1702 Teuva, k. 22.12.1784 Teuva
Teuvan lukkari ja Orrelan isäntä. Mainitaan veljensä Jaakon lapsen, Marian kummina 1730 ja sisarensa Valpurin lapsen, Marian kummina 1746 Teuvalla.
Pso 1: 2.8.1730 Teuva Liisa Juhontytär Koskela s. 1715 Teuva, k. 3.5.1774 Teuva.
Pso 2: 19.6.1775 Teuva Liisa Antintytär Kitti
s. 23.10.1737 Teuva, Kittilä, k. 15.1.1792 Teuva
Veli: Jaakko Pietarinpoika Teirilä
s. 1703 k. 4.2.1779 Teuva. Teirilän isäntä 1724-59. Liisa Pietarintytär mainitaan Teuvalla veljensä Jaakon tyttären, Helenan, kummina 22.8.1734.
Pso 1: Kauhajoki 13.4.1726
Marketta Simontytär Marttila e Iso-Kurikka.
Pso 2: Teuva 15.11.1747
Anna Eskontytär Äystö s. 31.10 1725.
Sisar: Magdalena Pietarintytär
s. 17.2.1717, k.. 89-vuotiaana Teuvalla 19.6.1806. Naimaton. Mainitaan sisarensa Liisan lapsen Antin kummina 1735 Kauhajoella ja sisarensa Valpurin lapsen, Marian kummina 1746 Teuvalla.
Sisar: Valpuri Pietarintytär
s.1721, k..89-vuotiaana Teuvan Heikkurissa 12.9. 1810. Mainitaan veljensä Jaakon lapsen, Reginan kummina 1740 Teuvalla.

Liisa Pietarintyttären ja Yrjö Yrjönpojan perhe Kauhajoen Panulassa:

Yrjö Yrjönpoika Panula e Säntti
s.3.4.1703 Kurikka, k. 25.2.1775 Kauhajoki Yli-Panula.
Liisa Pietarintytär Teirilä
s. n.1707-1708, k. 17.8.1777 Kauhajoki Yli-Panula.
Lapset:
Maria s.5.4.1728 Kauhajoki. Karvialle 1795. Kuolinaika puuttuu.
Pso 23.9.1744 Erkki Jaakonpoika s.5.1720 k. 5.4.1767 Kauhajoki.
Kristiina s. 19.7.1729 Kauhajoki k. 30.6.1797 Karvia. Pso 1749 Antti Heikinpoika Käkelä e Karvia
s. 26.11.1727 k. 1800.
Valpuri s. 9.4.1731 Kauhajoki k. 27.12.1765 Kurikka Äijälä
Pso 23.9.1753 Juho Jaakonpoika Äijälä
s. 7.5.1726 Kurikka k. 16.1.1809 Kurikka
Jaakko s.4.1733 Kauhajoki k.4.4.1734 Kauhajoki Panula
Antti s.10.10.1735 Kauhajoki Panula k. 28.12.1819 Kauhajoki Panula.
Pso 5.9.1755 Kauhajoki Maria Jaakontytär Iso-Aro s. 28.3.1734 Kauhajoki k. 22.7.1809 Kauhajoki Ala-Panula
Prita s. 28.6.1738 Kauhajoki Panula k. 13.12.1808 Kauhajoki Pso 2.7.1759 Kauhajoki Juho Antinpoika Pantti s. 7.6.1734 Kauhajoki k. 7.2.1805 Kauhajoki
Erkki s. 16.4.1742 Kauhajoki Panula k. 2.12.1742 Kauhajoki Panula
Gabriel s. 27.2.1744 Kauhajoki Panula k. 1.7.1809 Kauhajoki Yli-Panula Pso 3.7.1763 Kauhajoki Liisa Eliaantytär Sorvari s. 10.5.1740 Kauhajoki k. 3.6.1809 Kauhajoki Yli-Panula
Liisa s. 27.6.1746 Kauhajoki Panula k. 10.2.1773 Ikaalinen Skanssi. Pso 18.10.1767 Kauhajoki Juho Juhonpoika Kantti (Skantz) s. 16.5.1746 Ikaalinen Skanssi k. 1797 Karvia.
Susanna s. 25.12.1748 Kauhajoki Panula k. 6.5.1749 Kauhajoki Panula

Lähteet:

Say (Suomen asutuksen yleisluettelo) Kauhajoki ja Teuva, Kauhajoen ja Teuvan kirkonkirjat, Ilmajoen käräjät 1723 ja 1739 mf ES 2096, mf ES 2104, mf IK 409, mf UK 190 ja mf UK 193.

Kirjallisuus:

Kauhajoen historia, Ruismäki, 1987.
Teuvan historiaa vuoteen 1795, Sarvas/Ranta, 1994
Karvian talojen ja torppien isännät 1890-luvun loppupuolelle saakka, Koivujärvi-Viitala Iiris-Maija ja Sievi-Korte Sirpa.
http://www.saunalahti.fi/~sakamaki/isantaluettelo3.html
SSS:n vuosikirja XVIII v.1934, Selinheimo: Indrenius, Indre`n, Indrelius, Indrell ja Indraeus.

Kurikan Miedonkylän Säntti

Markku Pihlajaniemi – Tapio Piirto – Penni Airas

Kurikan historia kertoo, että*: ”Vuonna 1580 ilmestyy Lusan ja Laulajan välille asukas Vincentius Pietarinpoika. Nimi kalskahti naapureiden korvissa oudolle, koska sellaista nimeä ei lähitienoilta toista tavattu, eikä ole väärin arvata miestä kutsutun ensin `Vinsäntiksi`ja sitten pelkästään Säntiksi…”*

”Muutaman autiovuoden jälkeen talon otti haltuunsa ensin nihti Luukas Yrjönpoika Hämäläinen ja vuonna 1617 otti Matti Sipinpoika Säntti haltuunsa Säntin talon. Hänet mainitaan pari kertaa Matti Vincentiuksenpoikana (Wincenss. 1617 ja 1618) *Matti Sipinpoika oli ennen Sänttiin tuloaan nihtinä eli jalkamiehenä ja kerran koturinakin Miedon kylässä.” Paljon enempää emme Matti Säntistä tiedä.*

Pankkiiri Säntti – 1600-luvun Kroisos

Matti Sipinpoika mainitaan pitäjänhistorioissa eräänlaisena ”pankkiirina”, joka lainasi rahaa mm. Kristiinankaupungin porvareille, joita sitten velkoi takaisin eri käräjillä.

Ilmajoen käräjillä hänet mainitaan useampaan kertaan riitelemässä niityistä, joita on saanut niitettäväkseen mm. antamalla lainansa pantiksi tervatynnyreitä ja rahaa niityn omistajille. Kun omistajat sitten käräjöivät niittyjä takaisin itselleen, saivat he riidellä niistä vuosikymmeniä Säntin pitäessä niistä tiukasti kiinni. Aina ei tällainen kuitenkaan onnistunut, sillä ainakin kerran, v.1664, joutui Säntti luovuttamaan niityn takaisin korvauksetta lahdenkyläläiselle Tuomas Matinpojalle.

Matti Sipinpoika Miedosta syytti Tuomas Martinpoikaa Lahdenkylästä 4 krinninalan Nikkolanaronniitystä, jonka mainittu Tuomas Martinpoika viime syksynä oli niittänyt, joka on ollut Matti Sipinpojalla pantattuna 12 taalarista 23 vuoden ajan, ja kun osoitettiin, että Tuomas on hänelle tarjonnut lunastusrahaa ja Matti ei ole halunnut ottaa niitä vastaan, niin katsottiin aiheelliseksi niityn tulleen itsellään lunastetuksi, niin menee niitty oikeaan taloonsa ilman mitään lunastusta Maakaaren 7 luvun mukaan.

Mistä Matti Sipinpoika sitten alkupääomansa lainaustoiminnalleen sai? Ehkä hän, sodassa ollessaan, toi ryöstösaalista mukanaan saaden näin hyvät lähtökohdat pankkiiritoimintaansa.

Kristiinan käräjillä 1667 *astui esiin Jacob Andersson isännän Ilmajoelta Matti Sipinpoika Säntin valtuuttamana ja vaati Lars Hanssonilta tämän maksusitoumuksen mukaan 27 päivältä maaliskuuta 1665 40 kuparitaalaria ja 10 taalaria… Lars Hansson sanoi isänsä Hans Larssonin ottaneen rahat ja hän ei ole velvollinen maksamaan isänsä velkoja (Matts Sigfredsson Sändts i Mietoisby ovh Ilmåla sochn). Lars tuomittiin maksamaan.*

Matin saatavia perittiin vielä hänen kuolemansa jälkeen. Esimerkissämme Lapväärtin käräjiltä 1675 saatava on suuri, niin kuin useat Matti Säntin saatavat olivat. Vastaajana velkasaatavajutussa oli kristiinankaupunkilainen porvari Niclas Rechenbach.

Autuaan Matti Sipinpoika Säntin perilliset Ilmajoen pitäjästä vaativat Perttu Eskonpojalta (i Åthermåsan), entiseltä porvarilta Kristiinankaupungista rahaa 202 kuparitaalaria 23 äyriä, mikä on laillisesti käsitelty ja tuomittu, mitä vastaan Perttu on talonsa kaupungissa pantannut, minkä hän myönsi, kuitenkin väitti paljon maksetuksi… Niclas Rechenbachin vaimo Anna Hindricjsdotter ei ollut paikalla vastaamassa edellä mainitun Sipinpojan perillisille 100 kuparitaalarista Niclaksen omista maksusitoumuksista 6.3.1663 ja 26.3.1665…

Juho, Säntin seuraava isäntä

Vuoden 1673 Ilmajoen käräjiltä käy ilmi, että Matti Sipinpoika on testamentannut pojalleen Juholle 100 kuparitaalaria ja hevosen syytinkiä vastaan jakamattomasta omaisuudesta ennen muita perillisiä. Juhosta tuleekin Säntin seuraava isäntä.

Esiin tuli Juho Matinpoika Miedosta ja esitti oikeudessa kirkkoherran, arvoisan ja oppineen herra Henrik Peldanin todistuskirjan 7 päivältä joulukuuta 1660 koskien testamenttia, minkä Juhon isä Matti Sipinpoika poikansa kunnian päivänä oli vahvistanut ja luvannut vaimonsa hyväksynnällä pojalleen Juholle 100 kuparitaalaria ja hevosen ennen kaikkia muita lapsiaan ja perillisiään jakamattomasta ilman valituksia nautittavaksi ja pidettäväksi, kuitenkin sillä ehdolla, että Juho vaimonsa kanssa huolehtii vanhemmistaan heidän vanhuudessaan kaikella kunnialla, palveluhalulla, tottelevaisuudella ja kuuliaisuudella, sekä taloa hoitavat ja säilyttävät uskollisella työllä, sekä kunniallisesti saattavat vanhempansa hautaan. Tätä lahjaa oli asianmukaisesti pyydetty vahvistamaan pojalle Juholle, mistä hänelle ei kuitenkaan voitu sopia, mikä annettiin lautakunnan käsittelyyn, mistä he päättivät mainitun lahjan hyväksyä, mikä näin tällä kertaa merkittiin muistiin.

Ennen tasaantumistaan Säntin talon isännäksi, Juho esiintyi ahkerasti käräjillä tullen syytetyksi mm. vastuuttomuudesta ja haukkumasanoista sekä nenättömäläistä Jaakko Matinpoikaa että mietolaista Heikki Matinpoikaa kohtaan vuonna 1663. Molemmista suunpieksämistapauksista napsahti kolmen markan sakot. Juho toimi muutamaan otteeseen myöskin takuumiehenä autiotalon haltuunoton yhteydessä vuosina 1660, 1668 ja 1670 ja jokunen raivio- ja rajariitakin hänellä lienee ollut omallatunnollaan.

Erkki Matinpoika Tuiskulaan

Ilmajoen käräjät vuodelta 1673 kertovat kuinka Erkki Matinpoika Säntistä tulee Tuiskulan isäntä. Edellinen isäntä on hyljännyt talon, jonka vuoksi hänen isänsä, Heikki Joosepinpoika Kokkolasta on pakotettu ottamaan taloon Erkki Matinpojan, tämän suostuessa maksamaan talon velat.

Heikki Joosepinpoika Kokkolasta antoi tiettäväksi joitakin vuosia sitten asettaneen poikansa Tuomas Heikinpojan Tuiskulan 2/3 manttaalin verotaloon ja tämän talon suuriin velkoihin, sekä pahoihin rästeihin oli laittanut paljon rahaa, siinä toivossa, että hänen mainittu poikansa Tuomas Heikinpoika hoitaisi ja asuisi taloa hyvin, mutta valitettavasti toisin oli asianlaita ollut, mitä hän kovasti valittaa. Poika oli valjaat pois heittänyt ja talon hylännyt, minkä vuoksi hän oli pakotettu toisen Erkki Matinpojan Säntistä siihen päästämään, joka pitää velvoittaa talon todistetut velat, niin Kuninkaalliselle Majesteetille, Hänen Korkea-arvoiselle Ylhäisyydelleen ja Armolleen, sekä muille velallisille maksamaan talon laillisen arvioinnin jälkeen. Tämän sopimuksen ja siirron annoin lauta-kunnan hoitoon, joka tarkan tutkinnan ja harkinnan jälkeen katsoi aiheelliseksi olevan parempi, että talo jää asutuksi kuin autioksi Kuninkaallisen Majesteetin ja Hänen Korkean Kreivillisen Ylhäisyytensä ja Armonsa vahingoksi. Tämän vuoksi sai Erkki Matinpoika mainitun Tuiskulan talon, koska kukaan perintömiehistä ei tästä valittanut, vaikka he nyt olivat paikalla.

Erkille oli ilmeisesti onnenpotku päästä pois Säntistä, sillä hän käräjillä 1673 isänsä ja vanhemman veljensä viisaasta neuvosta suostui ottamaan Tuiskun talon asuttavakseen ja hallittavakseen, koska edessä saattaisi tulevaisuudessa olla riita Säntin talosta molempien veljesten lasten kasvaessa ja jokaisen yrittäessä vaatia taloa itselleen.

Erkki Matinpoika Säntti Miedosta tuli esiin ja veljensä Juho Matinpojan, samasta paikasta, esitti oikeudessa kirkkoherran, arvoisan ja oppineen herra Henrik Peldanin todistuskirjan 7 päivältä joulukuuta 1660 koskien testamenttia, jonka Erkin isä Matti Sipinpoika pojilleen Juholle ja Erkille, nimittäin 100 kuparitaalaria ja hevosen kummallekin oli antanut. Tämä edellä mainittu kirkkoherran kirjelmä esittää lopuksi, että heidän pitää vanhemmilleen osoittaa kunnioitusta, palveluhalukkuutta, tottelevaisuutta ja kuuliaisuutta. Ja nuorempi veli Erkki Matinpoika ei ole riidan ja epäsovun vuoksi, vaan isän ja vanhemman veljen neuvosta ja suostumuksesta ottanut toisen talon Tuiskulan asuttavaksi ja hallittavaksi, enimmäkseen siitä syystä, että molempien veljesten lapset kasvavat ja ennen pitkää voivat toisiaan pakottaa väistymään. Samoin on hänen mainittu isänsä pojalleen Erkille edellä mainitun testamentin vahvistanut peruuttamattomasti pidettäväksi. Tätä vastaan ei kukaan valittanut. Tämän vuoksi katsoi lautakunta aiheellisesti Erkki Matinpojan tämän lahjan pitkällisestä palveluksestaan ja työstään talossa hyvin ansainneen, mikä nyt näin merkittiin muistiin.

Tuomas, Valpuri, Niiles sekä Erkki ja jalkapuu

Tuomas, Matti Sipinpoika Säntin esikoispoika ei syystä tai toisesta jäänyt isänsä taloon, vaan lähti Teuvalle ja asui siellä Erkkilä-nimistä taloa. Erkin lähtö Säntttilästä saattoi johtua huonoista perhesuhteista, päätellen siitä, että Ilmajoen kesäkäräjillä vuonna 1675 hän syytteli lankoaan, veljensä Juhon tyttären Marian miestä, Niiles Antinpoikaa. Isä-Matin jälkeisessä perinnönjaossa hän katsoi kärsineensä vääryyttä, ja hänen äitinsä Valpuri Mikintytär tunnustaa kätketyn mm. humalaa ja venäläistä rahaa. Käräjillä suhteet kiristyvät ja tunteet kuumenevat. Lopputuloksena vouti Tadman varoittaa Tuomas Ollilaa, Tuomas Säntin sisaren Valpuri Matintyttären miestä karkeista sanoista sekä Säntin Erkkiä ja vaatii heille rangaistusta. Erkki tuomitaan jalkapuuhun.

Tuomas Matinpoika Teuvalta astui esiin ja syytti lankoaan Niiles Antinpoikaa Säntttilästä perinnöstä heidän isänsä Matti Sipinpojan jälkeen, koska hän kertoi ulkona olevien lankojensa kanssa tulleensa huonosti kohdelluksi jaossa, joka viime vuonna 1674 23 päivä syyskuuta laillisten miesten Valentin Hannunpojan ja Juho Pertunpoika Pirilän toimesta suoritettiin, pyytäen uutta jakoa, koska on kätketty muun muassa humalaa ja säästössä olevaa rahaa, minkä autuaan Matti Sipinpojan leski vaimo Valpuri Mikintytär oli sittemmin herra Johan Gumbselle paljastanut ja tunnustanut, kun tämä hänen luonaan Herran ehtoollisella vieraili, aiemmasta jaosta ottaneensa joitain riikintaalareita ja venäläistä rahaa vanhuuden turvaksi. Niin, koska todettiin ettei jako ole tapahtunut laillisesti, millä perillisiä on kohdeltu kaltoin, niin päätettiin, että Perintökaaren 15 luvun mukaan kaikki mitä on piilotettu pitää jakaa uudelleen, mistä ensin voidaan jakaa väärinkohdelluille ja muille perilliselle, jolloin sekä leski, että Niiles vaimonsa kanssa määrättiin tuomaan esiin kaiken mitä heillä on, minkä he sitten voivat valallaan vahvistaa, Tämän lisäksi voidaan silloin havaita, että testamentti on Juholle ja Erkille tehty laillisesti, jota ei nyt voida peruuttaa, koska heidän ei todettu tehneen väärin, kuten on laillisesti kirjaimellisesti todistettu 10 ja 11 maaliskuuta vuonna 1673. Tätä jakoa tekemään pyydettiin nyt allekirjoittanutta Antti Torkon ja Mikki Joosepinpojan kanssa, joiden sen kanssa tasapuolisuutta pitää noudattaa.

Mitä tulee talon omistukseen mitä Tuomas vaati, joka toista taloa asuu ja nyt haluaa vävyn vastoin vanhempien tahtoa ajaa pois, jää seuraaville käräjille, koska siitä kerrottiin tehdyn hakemuksen Kuninkaalliselle Majesteetille valtiopäiville, mistä korkeasti mainittua Kuninkaallista päätöstä päivittäin odotetaan. Tämän jälkeen voi tästä oikeuden tarkempi päätös seurata.

Tällöin tuli esiin herra Johan Gumbse ja valitti kirjelmästä, jonka hän Valpuri Mikintyttären tunnustuksesta on tehnyt, kun hän vieraili tämän luona viikko sitten, minkä perillinen Erkki Matinpoika oli sanonut salaa ja peitellysti tehdyn, minkä oikeus muistutti hänen sanoneen, mistä lanko Tuomas Pentinpoika Kirkonkylästä oli samaa mieltä ja sanoi, että papin ei pitäisi tällaista kirjaa antaa epäillen herra Johanin tehneen tässä väärin ja heitä haitanneen, mikä hänen (Valpurin) tunnustuksensa lautamiehelle Perttu Knuutinpojalle tapahtui. Vouti Hans Tadman sanoi varoittaneensa Tuomasta karkeasta puheestaan, koska kaikki kirjelmät oikeuden edessä luettiin ja selitettiin. Herra Johan pyysi nyt, että Erkkiä ja Tuomasta pitää tämän vuoksi asianmukaisesti rangaista. Mutta Erkki kielsi kokonaan ja otti sanansa takaisin sanoen pikaistuksissaan sanat

lausuneensa ja herra Johan julistettiin nyt kokonaan vapaaksi epäoikeudenmukaisen kirjelmän antamisesta, koska se tapahtui ymmärtämättömyydestä. Niin Tuomas tällä kertaa säästyi rangaistukselta, kun hän toisten lausumien sanojen mukaan oli puhunut. Mutta Erkki laitettiin käytöksestään jalkapuuhun muille varoitukseksi hurjapäisestä varomattomuudestaan puheissaan ja vastauksissaan.

Niiles Antinpoika ja sudennahkahanskat

Niiles Antinpojasta kertovista tarinoista tunnetuin on varmaankin oheinen sudennahkahansikas-juttu, joka tässä on alkuperäisenä käännöksenä vuodelta 1701:

Paikallinen pastori, kunnianarvoisa herra Barthold Vaehl esitti oikeudelle, kuinka Niiles Antinpoika Säntti Miedosta olisi löytänyt hänen sudennahkaiset hansikkaansa yleiseltä tieltä, mutta ei ollut niitä antanut lainmukaisesti kuuluttaa, vaan oli ne kätkenyt ja kun herra kirkkoherra oli saanut siitä vihiä, niin oli hän antanut haastaa Niileksen näille käräjille, mutta oli sittemmin luopunut, sekä antanut asianomistajanoikeutensa jäädä, koska hän on arvellut, että hän Niiles on tämän tehnyt ajattelemattomuudesta, eikä pahansuopuudesta, selittäen, ettei hän ole kuitenkaan voinut laiminlyödä paljastamasta oikeudelle tätä asiaa, että muita ajattelemattomia (tai yksinkertaisia) tässä tilaisuudessa voidaan opettaa lain ankaruudesta tällaisessa asiassa ja näin tietää tulevaisuudessa varoa kaikkia onnettomuuksia ja vahinkoja.

Niiles Antinpoika myönsi ja anoi anteeksi julkisesti käytöstään valittaen tietämättömyydestä lain näin olevan velvollisuuksineen, hän ei enää tällaiseen tapaukseen ryhdy.

Kaiken tämän johdosta katsoi oikeus tarpeelliseksi julkistaa läsnä olevalle rahvaalle lain asianomaista kohtaa tällaiseen tapaukseen vakavasti kehottaen, että he rehellisesti käyttäytyisivät kaikkien löytöesineiden kanssa, mikäli he haluavat välttää ankaran ja lain mukaisen rangaistuksen. Ja kun lautakunta todisti, että Niiles Antinpoika on kaikissa muissa asioissa käyttäytynyt niin kuin kunniallinen mies, arvellen että hän ymmärtämättömyydestä on tässä asiassa syntiin vajonnut. Niin katsoi oikeus oikeudenmukaiseksi lieventää asiaa, niin että hänet kokonaan vapautetaan kaikista syytöksistä ja tunnustetaan vapaaksi tuomarin ohjeiden mukaan.

Niiles Antinpoika oli Säntin vävy, vaimonaan Maria Juhontytär. Niileksen epäillään olleen kotoisin Kauhajoen Panulasta. Faktaa tälle tiedolle ei ole vielä tätä kirjoitettaessa löytynyt. Niileksestä tuli kuitenkin Säntin isäntä appensa Juhon jälkeen.

Ilmajoki 1684: *Esiin tuli autuaan Matti Sipinpojan Sänttilästä pojan vävy Niiles Antinpoika ja teki oikeudelle tiettäväksi kuinka hän lankonsa Tuomas Matinpojan Teuvalta ja Närpiön pitäjästä kanssa, joka omisti esikoisoikeuden Sänttilän taloon, on tästä tehnyt vapaaehtoisen sovittelun niin, että hän Tuomas omasta ja kaikkien lastensa, sekä jälkeen tulevien perillistensä puolesta vapaasta tahdostaan on siirtänyt ja antanut esikoisoikeutensa Niiles Antinpojalle ja hänen oikeille perillisilleen ja tästä kantanut Niilekseltä 25 kuparitaalaria, kuten tästä vuonna 1675 lokakuun 29 päivänä tehty siirtokirja laajasti selvittää. Niiles osoitti, että hän on itselleen paremmaksi turvaksi antanut laillisesti huudattaa 3 kertaa Sänttilän talon perintöoikeuden, mikä jo vuonna 1683 maaliskuun 19 päivä viimeisen kerran on tehty, jona aikana, vielä vähemmän sen jälkeen, ei ole ollut tätä vastaan vähäisintäkään valitusta. Niin pyysi Niiles edellä mainitun Sänttilän talon perintömiehen oikeutta, kiinnekirjaa. Tätä asiaa lautakunta tutki ja päätettiin yksimielisesti, että tässä kaupassa koskien Sänttilän talon perintömiehen oikeutta ja esikoisoikeutta on Niiles Antinpoika menetellyt laillisesti. Niin tunnustetaan hänelle ja hänen jälkeläisilleen sen omistusoikeus niin maalla, kuin merelläkin, kaikkine siihen kuuluvine omistuksineen lähellä ja kaukana ja mitä vielä laillisella tuomiolla siihen voidaan voittaa ja sitä pitämään laillisena omaisuutenaan ja tämä 3 markan uhkasakolla kihla-kunnan tuomion rikkomisesta sille joka tästä vielä riitelee.*

Niiles haki kiinnekirjaa ja sai. Tätä ennen hän oli kolmesti huudattanut Sänttilän talon, ensimmäisen kerran kesäkäräjillä 1681, toisen kerran syyskäräjillä 1682 ja kolmannen kerran kevätkäräjillä 1683. Valituksia ei huudatuksiin ollut osoitettu. Taloon hän on hankkinut esikoisoikeuden Tuomas Matinpojalta Teuvalta, Närpiön pitäjästä.

Ilmajoen käräjät 1682 ja 1684 kertovat niittyriidoista, joita Niiles Antinpoika kävi. Säntin talon sovittelua ja sopimusta käsiteltiin myöskin laamannin-käräjillä 28.2.1681.

Niiles Antinpoika Miedonkylästä, kirjallisista toimista 29 ja 30 päiviltä lokakuuta 1675, sovittelu ja sopimus, jonka hän oli vaimonsa isän veljen Tuomas Matinpojan kanssa oli Sänttilän (Sältzilä) talon asumisesta lainlukijan Kristian Backmanin, sekä Erkki Markuksenpojan ja Mikki Joosepinpojan läsnäollessa tehnyt

Niiles kävi käräjien mukaan myöskin hevos-kauppaa ja oli syytettynä huostaansa jätetyn hevosen kuolemasta, sen pudottua jäihin. Niiles valitti käräjillä Heikki Juhonpojasta joka oli kutsunut häntä vääränvalantekijäksi.

Ilmajoki talvi 1694 *Jaakko Berntinpoika Miedosta kanteli Niiles Antinpojasta ja Simo Simonpojasta, samasta paikasta, hevosesta, jonka hän kertoi heidän huostassaan kuolleen… putosi jäihin…*

Ilmajoki kesä 1694 *Niiles Antinpoika Miedosta esitti nimismiehen ja lautamiehen, Jaakko Sipinpojan toimesta antaneensa haastaa Juho Aukustinpojan Kauhajoelta 7 kuparitaalarista, joka on jäljellä hevos-kaupasta…*

Ilmajoki kesä 1697 *Niiles Antinpoika Miedosta valitti Heikki Juhonpojasta, samasta paikasta, joka olisi kutsunut häntä vääränvalantekijäksi.*

Matti Sipinpojan pojanpojat ja perintötoiveet

Säntin vävy Niiles Antinpoika oli jatkuvien säntinsukuisten perintövaatimusten ristitulessa, mutta piti

pintansa ja maksoi taalaria sinne ja tänne, ja turvasi talon isännyyden pojalleen Yrjö Niilonpojalle, joka jatkoi Säntin isännyyttä isänsä jälkeen. Toinen Matin käräjöivistä pojanpojista lienee Juho Matinpojan sisaren poika Heikki Juhonpoika, joka herää vaatimaan perintöään äitinsä sisaren Valpuri Matintyttären jälkeen. Heikin äidin nimi ei selviä käräjiltä, mutta lisää Matti Sipinpojan lapsilukua. Kyseessä on ilmeisesti Heikki Juhonpoika Sorvari, jonka äiti ”N” Matintytär Säntti. Heikki Matinpoika on Valpuri Matintyttären poika I-aviosta

Ilmajoki elokuu 1705 *Heikki Juhonpoika Kauhajoelta syytti Niiles Sänttiä ibm jostain jäämistöstä, mihin hän arvelee ennen Sänttiä olevansa perillinen, edesmennyt Valpuri Matintytär oli ollut hänen äitinsä sisko ja perinyt ainoan poikansa Heikki Matinpojan…*

Tuomas Juhonpoika, Matti Sipinpojan toinen pojan pojista pidättää esikoisoikeuttaan Sänttiin 1709 käräjillä, ja pelkää talon joutuvan vieraille. Mistä hän ilmestyy käräjille, ei liene selvitetty.

Ilmajoki talvi 1709: *Niiles Säntti Kauhajoelta esitti seuraavan sovittelun: Perintövaatimuksesta joka minulla Tuomas Juhonpojalla on Niiles Antinpoika Säntille, on tehty vapaaehtoinen sovittelu niin, että Säntti kaikkiaan maksaa minulle 10 kuparitaalaria, mitkä hän minulle oikeellisesti maksanut, minkä vuoksi mainittu summa hänelle kuitataan ja kaikki minun vaatimukseni Säntin taloon nyt ja tulevaisuudessa kumotaan, paitsi sitä, että mikäli talo joutuu vieraitten käsiin pidätän minä esikoisoikeuteni, minkä minä oman nimeni allekirjoituksella vahvistan.*

Ilmajoella 30 tammik. 1709 Tuomas Juhonpoika todistaa Mikki Tuomaanpoika

Ja koska osapuolet läsnä ollen myönsivät sovittelun niin julkistetaan se ja vahvistetaan laillisesti tuomiolla Kuninkaallisen asetuksen käräjien käynnistä 4 päivältä heinäkuuta 1695 mukaan.

Agneta Antintytär Niiles Antinpojan sisar

Ilmajoen käräjillä 1703 oli esillä tapahtuma, jossa pastori Vhael halusi tutkittavan Mikki Tuomaanpoika Lipaskuusen käyttäytymistä ja ilmiantoa häiriöstä kirkossa. Salissa tuotiin esille myöskin Sänttiin liittyviä asioita mm. tähän tapaan:

Sitten kutsuttiin esiin Perttu Lusa ja Niiles Tassi Miedosta ja Mikki esitti edellistä vastaan, että hän Mikki on aikonut hankkia itselleen haudan kirkosta mihin Lusalla on halukkuutta, mutta kun hän ei voinut sanoa, että he olisivat riidelleet haudasta, ollen jo kirkkoherra varmistanut Mikille tämän paikan, niin ei tätä jääväystä voitu ottaa huomioon. Jälkimmäistä vastaan esitti Mikki, että tämä on Niiles Säntin vävy, ollen Säntti veli vaimo Agneta Antintyttärelle, jolla Agnetalla on ollut Mikin kanssa laaja-alainen oikeus-toimi Lipaskuusen talosta, niin on Säntin todettu kätkeneen parin hanskoja, minkä vuoksi hän on ollut oikeudessa ja tuomittu, niin ei Mikki halua tämän vävyä hyväksyä. Mutta kun hän ei voinut sanoa hänellä olleen mitään riitaa Säntin kanssa, vielä vähemmän hänen vävynsä kanssa, jolla on kunniallisen miehen nimi, niin hyväksyttiin Tassi ja Lusa valalle.

Säntin ja ehkä Panulankin suvun kannalta on merkillepantavaa, että Agneta Antintyttären mainitaan näillä käräjillä olleen Niiles Antinpoika Säntin sisar. Niiles Antinpojan, kuten jo edellä on kerrottu, on epäilty tulleen Kauhajoen Panulasta.

Matti ja Heikki Niileksenpojat

1704 Ilmajoen käräjillä käsitellään tapausta, jossa Mikki Tassi Miedonkylästä, kuten myöskin Kurikan historia kertoo, tulee poikansa taholta sidotuksi, koska poika pelkää isänsä juovuspäissään lähtevän hortoilemaan pimeään yöhön. Sitojina mainitaan Mikki Tassin pojan langot, Matti Niileksenpoika ja Heikki Niileksenpoika Säntti. Koska juttu on pitkä ja osa siitä on jo kerrottu Kurikan historiassa emme sitä tässä toista. Leikkaamme käräjätarinasta vain kohdan, jossa Säntin pojat esiintyvät:

Nimismies Gabriel Öberg kertoi kuinka vanha Mikki Tassi Miedonkylästä viime syksynä Mikkelinpäi-vän jälkeen oli ilmiantanut poikansa Niiles Mikinpojan, että tämä olisi sitonut hänet, isänsä ja häntä näin kovasti olisi kohdellut. Niin määrättiin nyt Mikki asian oikea laita kertomaan. Silloin hän myönsi mainittuna aikana ostaneensa 8 kupariäyrillä paloviinaa naapuriltaan Juho Piirrolta, mistä hän oli tullut juovuksiin ja kotiin tullessaan aikoi, kun oli niin juovuksissa, mennä takaisin mainittuun naapuriinsa, mitä hänen poikansa ei ollut halunnut, vaan oli sanonut hänen langolleen Matti Niileksenpoika Säntille, koska tämä ei halua käydä maata, niin pitää hänet sitoa kiinni. Tällöin oli Matti ottanut pari tyynyä sängystä ja yhdessä veljensä Heikki Niileksenpojan kanssa oli sitonut hänen molemmat kätensä yhteen selän taakse. Ukko oli huutanut, että heidän pitäisi päästää hänet irti, minkä Matti kohta puolen tunnin kuluttua oli tehnyt, sekä oli nukkunut tämän luona yön.

Niiles myönsi antaneensa Matille ja Heikille ohjeet, luvaten heidän teostaan vastata, väittäen, ettei ole millään pahalla tarkoituksella antanut sitoa isäänsä, vaan ainoastaan estääkseen tämän ulosmenon ja vaaraan joutumisen pimeässä.

Niiles Säntin poika Matti oli sotilaana ja vaatii apeltaan Sameli Luovalta hopeapikaria edesmenneen vaimonsa omaisuudesta.

Ilmajoki kesä 1708: Niiles Antinpoika Säntti Miedosta esitti kirjelmän päivättynä Riikassa 15 päivänä viime tammikuuta, millä hänen poikansa sotilas Matti Niileksenpoika antaa tiettäväksi, että hänen appensa Sameli Luopan pitää suorittaa hänelle Niilekselle hopeapikarin, sekä maksaa hänelle isälle yhden taalarin Matin edesmenneen vaimon omaisuudesta. Kuitenkin myöntää sotilas olevansa velkaa Luovalle 20 kuparitaalaria, pyytäen nyt Niiles, että hänelle oltaisiin avuksi saadakseen pikarin, jonka poika lainasta oli saanut, kuten myös avuksi muissa asioissa kirjeen sisällön mukaan.

Sameli arveli vävyn antaneen tämän pikarin kihla-

jaislahjaksi, mihin hänellä ei ollut yhtään todistetta, vaan osoitti kantaja kirjeellä, että Matti oli antanut sen sijaan rahaa, niin pitää pikari palauttaa. Ja kun sotilaalla vielä voi olla jotain jäljellä olevaa palkkaa isännän Pukkisen luona Isossakyrössä, niin kerrotaan tämän edesmenneellä vaimolla jättäneen jälkeensä jotain omaisuutta, mistä Sameli vaatii osaansa vävyä vastaan. Niin määrättiin pitäjänkirjuri Wilhelm Mansiin inventoimaan molempien omaisuuden, jolloin Niileksen pyyntö ja Sameli Luopan, sekä muiden vaatimat velat pitää jakamattomasta maksaa ja palauttaa Perintökaaren 22 luvun mukaan, muu jaetaan sotilaan Matin ja hänen edesmenneen vaimonsa perillisten kesken lain ja mainitun kaaren 5 luvun mukaan.

Esa, Tuomas ja jaettu Säntti

Esa Heikinpojan puolesta nousee hänen appensa Valentin Köykkä vaatimaan vahingonkorvausta Lusan vikurin hevosen kuoliaaksi puremasta tammasta.

Ilmajoki talvi 1730: *Valentin Köykkä Jalasjärveltä valittaa, että Sipi Lusan, Kurikasta, vikuri hevonen, viime kesänä, oli purrut kuoliaaksi tamman, jonka Köykkä oli antanut vävylleen, Esaias Heikinpoika Säntille, minkä vuoksi Köykkä mainitun vävyn puolesta vahingon korvausta vaatii.*

Lusa vastaa, että hän on jo antanut Säntille toisen tamman kuolleen tilalle ja sovitteli nyt vapaaehtoisesti kantajan kanssa niin, että hän seuraavana syksynä elonkorjuun aikaan antaa Säntille 6 hevostyöpäivää, mihin kantaja tyytyi. Täten vahvistetaan tämä sovittelu tuomiolla Kuninkaallisen määräyksen 4 päivältä heinäkuuta 1695 §23 mukaan.

Esa Heikinpoika ei pysty Säntin taloa yksin pitämään, vaan Säntti puolitetaan. Toista puoliskoa tulee asumaan Tuomas Yrjänänpoika Säntti, Yrjänä Niileksenpojan poika.

Ilmajoki elokuu 1735: *Tuomas Yrjänänpoika Miedonkylästä esitti toimen minkä hän oli lankonsa ja sisaruksensa lapsen Esa Heikinpojan samasta kylästä kanssa tehnyt todistajien läsnä ollessa 7 päivänä viime huhtikuuta koskien Säntin ¼ manttaalin perintötaloa, missä Esa antaa omistuksen tämän puolikkaaseen, koska hän ei yksin pysty sitä hoitamaan ottaen itseltään, vaimoltaan ja lapsiltaan, sekä heidän jälkeläisiltään, niin syntyneiltä kuin syntymättömiltäkin, sekä antaa sen Tuomaalle ja tämän perillisille, mitä vastaan Tuomas ottaa maksaakseen puolet kaikesta talon todistettavista veloista, mitä heidän vanhempansa sinne ovat keränneet, sekä suoraan Esalle 21 kuparitaalaria. Mutta velat mitkä Esa on ottanut itselleen pitää hänen niistä vastata. Mitä tulee viime kevään kylvöön, niin pitää heidän puoliksi maksaa ja korjata. Sitten he pyysivät, että oikeus laillisesti vahvistaisi tämän heidän toimensa kaikkine olosuhteineen. Tällöin tuli esiin Valentin Simonpoika Jalasjärveltä, joka on niin Tuomaan, kuin Esankin appi ja hän väitti, että tätä jakoa ei pitäisi tehdä, koska hän kovasti toivoo, että hänen vanhempi vävynsä Esa yksin pitäisi talon, koska siellä ei ole tilaa kahdelle asujalle. Hän on tähän tarkoitukseen mainittuun taloon omista varoistaan maksanut 102 kupari-taalaria, jotka siinä tapauksessa, että Tuomas saa puolet talosta, niin Valentin häneltä vaatii takaisin näitä, minkä Tuomas vastasi maksavansa, mutta ei halua, että kauppaa suinkaan mitätöitäisiin, koska Säntin talo on sekä hänen isänpuoleinen perintö-oikeutensa, kuten Esankin, minkä heidän isän isänsä todisti.*

Kruununvouti Nils Bergudd yhdessä lautakunnan kanssa todistivat yhtäläisesti Säntin talon olevan omistuksiltaan pelloista, niityistä ja metsistä hyvin voivan kestää jaon ja sitä voidaan paremmin viljellä, kuin mitä sitä on tähän mennessä verotettu, mistä kruununvouti sanoi, ettei siinä ole myöskään mitään muutettavaa. Niin antaa oikeus tämän jäädä edellä mainitusti Tuomas Yrjänänpojan ja Esa Heikinpojan välillä tehdyllä kaupalla ja toimella. Heidän pitää molemmin puolin noudattaa edellä mainittua tehtyä sovittelua heidän välillä tehdyn ja oikeuden edessä esitetyn kauppakirjan sisällön mukaan. Ja molempien pyynnöstä suodaan, että talosta ja omistuksista heidän välillään allekirjoittanut, sekä nimismies Juho Rein ja lautamiehet Kalle Plosila, sekä Taavetti Kurikka puolet kummallekin erottaa.

Esa Heikinpoika myy osuutensa ei-perintöoikeutta omaavalle Tuomas Mikinpojalle ja Säntti jaetaan Yli- ja Ala-Säntiksi. Asiaa käsittelevä käräjäpöytäkirja vuodelta 1739 on tämän lehden jutussa Yrjö Yrjönpoika ja Liisa Pietarintytär Panula.

Käännökset: Markku Pihlajaniemi

Lähteet ja kirjallisuus:

Kurikan historia, Rinta-Tassi, 1980
Teuvan historiaa vuoteen 1795, Sarvas, Ranta, 1994
Juuret 4/2001, sivu 38, Matti Lund, Kurikan Tassista Laihian Seppälään
Ilmajoen talvikäräjät 1663 ja 1664, mf ES 2077
Kristiinankaupungin käräjät 18.9.1667
Ilmajoen talvikäräjät 1673, mf ES 2079
Ilmajoen talvikäräjät 1660, 1668, 1670 ja 1671, mf ES 2078
Lapväärtin käräjät 17 ja 18 syyskuuta 1675, mf ES 2079
Ilmajoen kesäkäräjät 1675, mf ES 2080
Laamannin käräjät 28.2.1681, mf ES 1714
Ilmajoen talvikäräjät 1682 ja 1684 ja kesäkäräjät 1684, mf ES 2081
Ilmajoen talvikäräjät 1694, mf 2084
Ilmajoen kesäkäräjät 1694, mf 2084 vai 85?
Ilmajoen kesäkäräjät 1697, mf 2086 vai 87?
Ilmajoen talvikäräjät 1701, mf ES 2089
Käräjillä 1703 Mikki Tassi ja Säntin veljekset
Ilmajoen talvikäräjät 1704, mf ES 2090
Ilmajoen käräjät 14 ja 15 elokuuta 1705, mf ES 2091
Ilmajoen kesäkäräjät 1708, talvikäräjät 1709, mf ES 2093
Ilmajoen talvikäräjät 1730, mf ES 2099
Ilmajoen kesäkäräjät 1735, mf ES 2102

Antti Luukkaanpoika, isäntänä kahdessa pitäjässä

Tapio Piirto

Nurmon historian, osan Nurmon kantatalojen vaiheita 1540-luvulta 1800-luvun alkupuolelle, mukaan Kalistajan talo jaettiin kahtia vuonna 1608. Latva-Kalistajan ensimmäinen asukas oli Erkki Erkinpoika, isäntänä 1608-41, Erkki oli myös sotamies Lauri Niilonpojan pohjalaisessa jalkaväkilippukunnas sa. Kirjan mukaan Latva-Kalistajaa isännöi Pentti Luukkaanpoika 1640-42, Esko Matinpoika 1641-70 ja hänen jälkeensä poika Mikko Eskonpoika 1670-83.

Tieto Pentti Luukkaanpojan isännyydestä on saatu väenottoluetteloista, tämän vahvistavat Pohjanmaan rykmentin Ruotu- ja väenottoluettelot vuosilta 1640 ja 1642. Ylinurmon isäntien joukosta löytyy 1/3 mant-taalin talon isäntänä Pentti Luukkaanpoika (*Bength Lukasson).*

Miten Pentti Luukkaanpoika Latva-Kalistajaan liittyy, ja minne Latva-Kalistajasta meni, vastaus löytyy Lapuan käräjiltä vuosina 1648 ja 1652.

Lapuan talvikäräjät 1648.

Pentti Luukkaanpoika Ilmajoelta tuomittiin saamaan Esko Matinpojalta Nurmosta 28 taalaria perintöoikeudestaan, kuten hänelle perinnönjakoluettelon mukaan vuodelta 1640 on laskettu.

Lapuan talvikäräjät 1652.

Esitettiin kirkkoherran herra Kristoffer Johanniksen, lautamies Kreko Heikinpojan ja Juho Pelkoisen allekirjottamana, jotka vuonna 1643 laillisesti nimettyinä olivat jakamassa autuaan Erkki Erkinpojan lesken Ylinurmosta ja molempien perillisten välillä, talossa olevan hyvää peltomaata 3 punnanalaa ja 2 karpionmaata, sekä talon ja ¼ myllystä arvon yhteensä arvioituna 180 kuparitaalariksi. Tämän talon näine omistuksineen ovat Erkki Erkinpojan vävyt Kreko Matinpoika ja Pentti Luukkaanpoika kihlakunnan oikeudessa aiemmin 3. kertaa laillisesti huudattaneet ja ovat sitten vapaaehtoisesti sen myyneet Esko Matinpojalle, kuten todistetaan, mihin pyydettiin kihlakunnan vahvistusta, mihin aiheellisesti suostuttiin, koska se on laillisesti huudatettu 3. kertaa ja sitten ilman valituksia ollut 9 vuoden ajan. Ei myöskään ole nyt ketään, joka asiaa haluaisi ajaa, vaan lautakunta näki aiheelliseksi tuomita tämän vuoksi mainitun kaupan laillisesti vahvistetuksi häiriöittä pidettäväksi, mistä asetettiin jokaiselle 3 markan uhkasakko tuomion rikkomisesta.

55 vuotta Pentti Luukkaanpojan lähdön jälkeen hänen antamansa Latva-Kalistajaa koskeva todistus tuodaan esille niittyriidan yhteydessä Lapuan talvikäräjäjillä 1697, *”Mikki Eskonpoika esitti vanhan todistuksen päivättynä 11 lokakuuta 1673, isännän Pentti Luukkaanpojan antaman, joka aiemmin asui Mikki Eskonpojan taloa, sekä tämän vahvistaa rovasti Ilmajoelta, arvoisa ja oppinut herra Gabriel Peldan, millä todistuksella Pentti Luukkaanpoika todistaa ja tunnustaa, että niittykappale Rokkalanluhdan vieressä, Köykkäaro nimeltään on naimakaupalla hänen äidin siskolta kauan aikaa sitten Kalistajan talosta, mitä nyt Mikki Eskonpoika hallitsee, lähtenyt ja Matti Yrjänänpojan Latikan talossa viljellään”.*

Joko todistus tai sen sisällön kirjaus käräjäpöytäkirjaan sisältää virheen, maininnan Pentin äidin sisaresta täytyy tarkoittaa Pentin vaimon äidin sisarta.

Ilmajokinen Pentti Luukkaanpoika

Ilmajoen Jalasjärvenkylä, 1/2 manttaalin Luovan talo (Luopa luettiin tuolloin verotuksellisesti Jalasjärven yhteyteen, liitettiin myöhemmin Kurikkaan), isäntänä Ruodutus- ja väenottoluetteloiden mukaan 1627 leski Malin (*Malin enckia*). Vuosina 1629 ja 1630 talo puuttuu luetteloista, 1633, 1640 ja 1642 isännäksi on kirjattu Niiles Luukkaanpoika (*Nils Lucasson),* Niiles kirjattiin ruotunsa nihdiksi viimeisenä isännyysvuote-naan. 1643 taloa isännöi Pentti Luukkaanpoika (*Bengt Lucasson),* 1644 Sipi Luukkaanpoika (*Sigfrid Lucasson)* ja sitten taas vuodesta 1647 lähtien Pentti Luukkaanpoika.

Pentti Luukkaanpoika myi Luovan vävylleen Yrjänä Matinpojalle vuonna 1669, muuttaen itse Peuralankylän Korpeen.

Ilmajoen talvikäräjät 1671

Pentti Luukkaanpoika Peuralasta vaati vävyltään Yrjänä Matinpojalta Jalasjärveltä 353 kuparitaalaria 24 äyriä, minkä tämä on hänelle Luovan talosta vielä velkaa. Yrjänä ei voinut tätä kieltää, vaan myönsi velan, niin tuomittiin hänet sen apelleen suorittamaan.

Pentti Luukkaanpoika, Lapuan Ylinurmon Latva-Kalistajan isäntä 1640-42, Ilmajoen Jalasjärvenkylän Luovan isäntä 1643-69 sekä Peuralankylän Korven isäntä 1670-74 kuoli Korvessa ja haudattiin Ilmajoella 13.1.1684. Puoliso ”N” Erkintytär Latva-Kalistaja kuoli Luovassa ja haudattiin Ilmajoella 17.5.1683.

Lähteet:
Nurmon historia, Armas Luukko, Vaasa 1983
Pohjanmaan rykmentin Ruodutus- ja väenottoluettelot, mikrofilmi WA 773
Suomen asutuksen yleisluettelo, mikrofilmi OS 120
Lapuan talvikäräjät 17.01.1648, s. 281, mikrofilmi ES 2028
Lapuan talvikäräjät 20.02.1652, aukeama 408, mikrofilmi ES 2029
Lapuan talvikäräjät 30.01.1697, s. 131 – 133, mikrofilmi ES 2086
Ilmajoen talvikäräjät 03 – 04.02.1671, s. 21, mikrofilmi ES 2031
Käräjäpöytäkirjojen käännös Markku Pihlajaniemi

Viikin suuri perintöriita Laihialla vuonna 1761

Matti Lund

Laihian vanhemman historian eräs näyttävimmistä perinnönjakokiistoista käytiin 1760 -luvun alussa taisteluna Perälän Viikin omistuksesta. Niin kantajien kuin vastaajankin puolella oli käräjille hankittu avustajiksi Vaasan juristeja, joita tavattiin käyttää aateliskartanoitten havitteluun. Sillä oli hintansa, joten vastaavaa prosessia ei nähty Laihialla pitkiin aikoihin. Oikeusdraamaa puitiin eri oikeusistunnoissa ja -asteissa, kunnes loppunäytös näyteltiin Laihian syyskäräjillä vuonna 1761. Ilman tätä todistetta se, miten Perälän Viiki yhdisti Laihian Kumaalan Kumaran, Ratikylän Tyykin, Maunulan Brännasin ja Kuppaalan Sompin sukuja, olisi jäänyt avoimeksi. Joko suhteet on käsitetty väärin (Kumara) tai on jäänyt avoimia henkilöitä. [1)]

Seuraa talvikäräjiltä syyskäräjille siirretty käsittely, jossa ensin kantajana esiintyi talollinen Tuomas Jaakonpoika Kumara Kumaalankylästä ja vastaajana Matti Matinpoika Viikin leski Vappu Tuomaantytär [2)] koskien Viikin 67/96 manttaalin perintötaloa numero kuusi Perälänkylässä. Tuomas kertoi, että Matti Matinpoika Viiki oli hänen lapsettomana kuollut veljenpoikansa. Perintötalon omistusta ryhtyi tavoittelemaan myös Mikki Martinpoika Somppi, joka kertoi olevansa Matti Matinpojan edesmenneen äidin velipuoli ja oli saanut edellisten käräjien päätöksellä luvan haastaa kirjallisesti Vappu Tuomaantytär näille käräjille koskien Viikin verotaloa. Lisäksi kantajina esiintyi muitakin sukulaisia, jotka ilmoittivat olevansa oikeutettuja perimään jotakin Viikistä, vaikka eivät tavoitelleet itse talon hallintoa.

Tuomas Jaakonpoika Kumara esitti oikeudessa olevansa oikeutettu perimään veljenpoikansa verotalon, kun taas Vappu Tuomaantytär oli ilmoittanut olevansa oikeutettu Viikin taloon edesmenneen miehensä hänelle tekemän testamentin perusteella. Mikki Martinpoika Somppi ilmoitti olevansa perintöjärjestyksessä edellä Vappu Tuomaantytärtä ("framför Walborg berättigat"). Edellisillä käräjillä oli talokas Matti Bränni esittänyt kirjallisen haasteen oman leskiäitinsä Liisa Tuomaantyttären puolesta. Bränni oli kuitenkin kuollut käräjien välillä, joten tätä kannetta edusti nyt hänen poikansa Jaakko Matinpoika Bränni, joka hyväksyttiin sekä paikalla olleen isänsä äidin Liisa Tuomaantyttären että eräiden muiden perinnönhavittelijoiden, kuten Matti Skarvin, tämän "äidittömän" pojan Juhon ja Tuomas Tyykin valtuutetuksi.

Mikki Somppi tuli esiin ja toisti väitteensä, jonka oli esittänyt edellisillä käräjillä, että hänet tulee asettaa perinnönsaajana niin vastaajan kuin muittenkin edelle, jotka tavoittelevat perintöä Matti Matinpojan jälkeen, sillä hänen äitinsä ja Matti Matinpojan isoäiti Vappu Matintytär, joka omisti puolet Viikin perintötaloa, ei asunut taloa ainoastaan sinä aikana jolloin oli aviossa Matti Matinpojan äidinisän Antti Aapraminpojan kanssa, vaan vielä tämän kuolemankin jälkeen, kunnes heidän ainoa yhteinen lapsensa Susanna oli avioitunut edesmennen Matti Matinpojan isän Matti Jaakonpoika Viikin kanssa.

Vastaajan valtuuttamana esiintyi paikalla kuten ennenkin Vaasan kämnerioikeuden prossessori Jaakko Rikberg, joka yritti puolustaa avauspuheenvuorossaan Vappua seuraavaan sangen monisanaiseen tapaan. [3)]

Vastaajan puolustukseksi Rikberg ensin selitti, että Vappu ei ollut tullut vastaamaan ensimmäisille kihlakunnan käräjille, joissa Bränni ja Kumara olivat asiasta kannelleet, koska hän oli luottanut lujasti testamenttiin ("icke inlätit i svaromål med Bränni och Kumara, än hon endast tryggat sig wid testamentet"). Tämän johdosta laamanninoikeus ei ollut halunnut vielä ottaa kantaa kihlakunnan tuomioon, vaan edellytti, että Vapun tulee ilmoittaa ensin kihlakunnan käräjillä ne syyt, joihin hän haluaa vastaajana vedota Mikki Sompin uuden haasteen pohjalta. Ja tähän Rikberg huomautti, että Vappu ei perustanut kantaansa pelkästään miehensä testamenttiin, vaan enemmänkin kirjalliseen sopimukseen miehensä vanhempien kanssa, jotka olivat suostuneet talon hallinnon siirtoon Vapulle, kunhan hän takaa näille kunnollisen eläkkeen ja hoitaa heidät rakkaudesta mieheensä kunniallisesti hautaan. Mutta sitä vastaan, että hänen (Vapun) kanssaperilliset eivät hyväksyisi tätä järjestelyä, he olivat ilmaisseet tahtonsa myös nyt riidanalaisessa testamentissa.

Kirjallisesta sopimuksesta totesi valtuutettu Rikberg edelleen, että sellaisen oli todella laatinut ja allekirjoittanut edesmennyt nimismies Matlien, mutta se asiakirja ei ollut koskaan löytynyt Vapulla olleitten asiakirjojen joukosta. Sen olemassaolosta oli kuitenkin esittää valalliset todistajanlausunnot.

Ensin Rikberg esitti lautamies Heikki Potkan kirjallisen puumerkillä allekirjoitetun todistajanlausunnon, jonka tämä oli valmis valalla vahvistamaan. Se kuului:

"Vuoden 1754 talvella, jolloin leski Vappu Tuomaantyttären edesmennyt mies Matti Viiki makasi sairaana, tulin minä, niin kuin on tässä kirjoitettu, kutsuttuna kuulemaan sen sopimuksen, joka siellä silloin tapahtui ja jonka edesmennyt nimismies Antti Juhana Matlien sinne kutsuttuna oli kirjoittanut, ja silloin tuli testamentti leskivaimo Vappu Tuomaantyttären appivanhempien toimesta hänen hyväksensä, eli annettiin ja tehtiin vetoomus, että hän, siinä tapauksessa, että hänen miehensä kuolisi ja hän jäisi lapsettomana miehensä jälkeen, saisi pitää Viikilän talon kaikkine irtaimistoineen, sillä ehdolla, että hän heidät pitää yllä heidän kuolinpäiväänsä asti ja huolehtii heidät kunnialla hautaan. Tämän sopimuksen minä pystyn selvästi muistamaan ja sen niin vaadittaessa valalla vahvistamaan. Laihialla 25.01.1761 lautamies Heikki Potka. [Puumerkki]

Sitten Rikberg esitti Aune Simunantyttären todistajanlausunnon:

"*Minä totean olleeni kuulemassa yllämainitun*

sopimuskirjoituksen ja olen sen todistanut allekirjoituksellani. Palveluspiika Potilankylästä Aune Simunantytär. Ja tämän todistuksen on kirjannut ylös Sameli Wacklin, Laihian pastori."

Tämän johdosta pyysi valtuutettu, että kuultaisiin valalla korkeastioppinutta kirkkoherraa Sameli Wacklinia sekä lautamies Heikki Potkaa ja piika Aune Simunantytärtä mainitun sopimuksen vahvistukseksi, mistä myös kirkkoherralla voi olla tietoa ("många edeligen höras till bestyrkande af förantalde afhandling").

Tähän pyyntöön kantajat yhtyivät kirkkoherran ja piika Aunen kuulemisen osalta, mutta lautamies Potkan he esittivät jäävättäväksi, koska tämä oli kantaja Tuomas Kumaran vaimon äidin veli. Tämän kuultuaan valtuutettu Rikberg perui Potkan kuulemisen.

Täten astui oikeuden kuultavaksi ensin kirkkoherra Sameli Wacklin, ja kertoi, että kun hän talvella 1754 oli kutsuttuna saapunut Vappu Tuomaantyttären miehen Matti Matinpojan tykö, joka oli pahasti sairas, olivat edesmennyt nimismies Matlien ja lautamies Potka jo tulleet edeltä paikalle, jolloin todistaja oli toimittanut Matti Matinpojalle herran ehtoollisen. Silloin oli hänelle kerrottu, että Matlien ja Potka olivat paikalle kutsuttuina todistamassa Matlienin laatimaa kirjoitusta, jonka tämä esitti hänelle ja josta todistaja muisti, että siinä Matti Matinpojan vanhemmat, jotka silloin vielä elivät, pelkäsivät joutuvansa vanhoina turvattomiksi, jos heidän poikansa kuolee. Siksi he sanoivat selvänä tahtonaan olevan, että Vappu Tuomaantytär siinä tapauksessa, että heidän poikansa kuolisi, saa heiltä Viikin talon ja koko irtaimen omaisuutensa sitä vastaan, että hän heidän elinturvastaan huolehtii heidän kuolemaansa asti ja sitten hautaan huolella heidät hoitaa. Vielä oli Vapun appi Matti Jaakonpoika Viiki erikseen suullisesti pyytänyt todistajaa muistamaan, että sen, mikä oli Matlienin kirjaama sisältö, hän oli ilmaissut selvänä tahtonaan, minkä muut paikallaolijat olivat vakuuttaneet pitävän paikkansa, jonka takia todistajalla ei ollut mitään epäilyjä kirjoituksen sisällön suhteen. Ja tähän ei todistajalla ollut pyydettäessä tarkentamaan vastausta muuta lisättävää kuin, että kirjoituksessa appivanhempien perustelun sananmuotona oli, etteivät he mitenkään halunneet, että heidät jätetään ilman apua ja Vappu joutuisi maantielle, jos heidän ainoa lapsensa ankarassa sairaudessa kuolisi. Vielä pyysi Rikberg todistajaa kertomaan, oliko hän kuullut, että Vappu olisi kohdellut appivanhempiansa vailla rakkautta, hellyyttä ja huolehtimista heidän kuolinpäivänsä läheisyydessä. Tähän Wacklin vastasi, että ei ollut kuullut mitään epämiellyttävää Vapun ja hänen appivanhempiensa suhteesta.

Toinen pyydetty todistaja, Aune Simunantytär kertoi, että kun Matti Matinpoika Viiki yhdeksän vuotta viime talvesta taaksepäin oli ollut pahasti sairas, olivat hänen vanhempansa, peläten poikansa kuolevan, tulleet huolestuneiksi siitä, kuka huolehtisi heistä vanhuuden päivinä, mistä olivat kertoneet myös Matti Matinpoika Viikille. Tämä oli siihen vastannut, että kyllä hänen vaimonsa hyvin tulee hoitamaan heidän syytinkinsä ja ylöspidon, jos hän kuolisi ja tämän selväksi tekemiseksi nimismies Matlien ja lautamies Potka oli kutsuttu paikalle ja heidän läsnäollessa Matti Matinpoika Viikin vanhemmat tekivät Vapulle sellaisen testamentin, että jos Matti Matinpoika Viiki kuolisi, pitäisi Vapun tulla Viikin talon täysivaltaiseksi omistajaksi ja hänen tulisi tarjota syytinki ja hoitaa appivanhempansa kuolemaan saakka ja haudata heidät, mutta irtaimen omaisuuden suhteen todistaja ei muistanut olleen mitään puhetta sillä kertaa. Tämän testamentin oli Matlien kirjoittanut. Muuta lisättävää todistajalla ei ollut kuin, että Matti Matinpoika Viiki oli parantunut sillä kertaa sairaudesta.

Koska kirkkoherran ja piian todistukset kirjoituksen sisällöstä erosivat jonkin verran toisistansa, päätettiin todistajia kuulustella vielä uudelleen, jolloin kirkkoherra ei voinut aivan varmasti sanoa, mikä vuosiluku oli hänen todistamassaan tapauksessa, mutta muisti, että se oli aikaa, jolloin Matti Matinpoika Viiki ja hänen vanhempansa kuolivat. Aune taas sanoi laskeneensa vuoden siitä, kun muisti hyvin juuri silloin pitäjään syntyneen tietyt kaksi lasta, jotka viime Paavalinmessuna täyttivät yhdeksän vuotta.[4)] Lisäksi hän kertoi, ettei kirkkoherra ollut juuri silloin paikalla, kun hän oli siellä, eikä muistanut oliko tämä tullut taloon sillä kertaa, kun testamenttia oli laadittu..

Tähän kantajat huomauttivat, ettei kyseinen sopimus ollut tullut aikaisemmin kantajien eikä käräjien tietoon, vaikka Matti Matinpoika Viikin isä oli kuollut jo kuusi vuotta sitten ja äiti kaksi vuotta aikaisemmin eli kahdeksan vuotta sitten. Tähän valtuutettu Rikberg halusi tähdentää, ettei kyseistä sopimusta tule ottaa testamenttina, jonka pitäisi saada lainvahvistus, vaan Vapun ja tämän appivanhempien välisenä sopimuksena, jota ei voida perua, koska Vappu on sen kaikin puolin täyttänyt.

Käräjien pyynnöstä kantajien puolelta selvitettiin, että edesmenneen Matti Brännin äiti Liisa Tuomaantytär sekä Tuomas Tyykin vaimo Maria Matintytär olivat edesmenneen Matti Matinpoika Viikin äidinisän Antti Aapraminpojan sisarentyttäriä, kun taas Matti Skarvin poika Juho oli Antti Aapraminpojan veljen Mikin tyttären poika. Hänellä ilmoitettiin olevan jotain vaadittavaa Matti Matinpoika Viikin kuolinpesästä Mikki Aapraminpojan isän eli Viikin talon aikaisemman haltijan Aaprami Viikin perinnöstä. Aaprami Viikin he ilmoittivat kuolleen 1696. (Aaprami kuoli 1697.)

Lopuksi seurasi korvausten pyynnöt ja käräjien tuomio asiassa. Ensiksikin Rikberg pyysi vastaajalle korvattavaksi 40 taalarilla oikeudenkäyntikuluja useilla käräjillä käynneistä, joista hän osoitti, että ennen kuin asia tuli viime syyskäräjille kirjallisella haasteella, Matti Bränni oli kaksilla aikaisemmilla käräjillä haastanut Vapun suullisesti kuultavaksi kahdella kanteella, jotka olivat tulleet hylätyiksi. Samoin pyysi Tuomas Kumara korvauksia 40 taalaria. Sen sijaan Jaakko Matinpoika Bränni vaati oikeuden kohtuulliseksi katsomaa korvausta Mikki Sompilta, koska Sompin haaste aiheutti viime syyskäräjillä sen, ettei juttua silloin saatu päätökseen, vaan juttu jouduttiin vielä viemään sekä laamanninoikeuteen että viime talvikäräjillekin. Kun muuta muistuttamista ei enää ilmennyt, pyydettiin käräjäosapuolia poistu-

maan siksi ajaksi kuin oikeus laati seuraavan tuomion.
Tuomio:

Ennen kuin voidaan ilmaista, miten edesmenneen Matti Matinpoika Viikin lesken Vappu Tuomaantyttären tulee suorittaa jotain perintöä miehensä perillisille, katsoo kihlakunnanoikeus tarpeelliseksi erotella niiden joukosta, jotka ovat nyt ilmoittautuneet perinnön nautintaan osallisiksi, edesmenneen oikeat perilliset, ja kun kerran Matti Matinpojalla, joka kuoli lapsettomana, havaitaan olleen hänen elinaikanaan isän veli Tuomas Jaakonpoika Kumara ja äidin velipuoli Mikki Somppi, he ovat yhtä oikeutettuja Matti Matinpoika Viikin jättämään perintöön. Perintökaaren kolmannen luvun 5. §:n nojalla heillä on lähempi oikeus kuin Matti Matinpoika Viikin edesmenneen äidin kahden sisaren lapsilla, Matti Brännin äidillä Liisa Tuomaantyttärellä ja Tuomas Tyykin vaimolla Maria Matintyttärellä sekä kolmannen sisaruksen lapsenlapsella Matti Skarvin lapsella Juholla, ja siten eivät voi mainitut Liisa Tuomaantytär, Maria Matintytär ja Juho Matinpoika vastaanottaa perintöä Matti Matinpojan jälkeen, vaan kunnioittaa Tuomas Jaakonpoika Kumaraa ja Mikki Martinpoika Somppia hänen lähimmiksi ja oikeimmiksi julistetuiksi perinnönsaajiksi.
Ja edelleen mitä tulee toiseen pääasiaan eli Matti Matinpoika Viikin perillisten oikeuteen Viikin 64/96 manttaalin perintötaloon Perälänkylässä, siihen, jonka hallintoon Matti Matinpoika ainoana lapsena vanhempiensa jälkeen oli astunut ja joka on hänen äidilleen Susanna Antintyttärelle niin ikään perintönä langennut omien vanhempiensa jälkeen, niin on vastaaja Vappu Tuomaantytär Tuomas Kumaran perintöoikeuden heikennykseksi nojautunut Matti Matinpoika Viikin valitukseen 23.12.1757 ja kuuden kuukauden sisällä hänen kuolemastaan esittänyt tämän oikeuden edessä testamentin, jolla tämä on halunnut siirtää hänelle juuri saman talon sen kaikkine irtaimistoineen, jotta se pysyisi vastajalla eikä Kumara enää omaisi siihen oikeutta, sen jälkeen, kun hän olisi yön ja vuoden 9. kesäkuuta 1759 jälkeen antanut vahvistuksen odottaa ("sedan han försummat sådant innom natt och år ifrån af 9. Junii 1759"), jona samana päivänä mainittu testamentti on luovutettu edesmenneelle manttaalikomissaarille Antti Sööringille. Ja tämä todistus on luettu lähimmille perillisille. Ja sitä paitsi, vastaaja on anonut pysyä Viikin talossa ("varutom svaranden sökt åtbliva bibehålla vid Wik hemman") sen kirjallisen sopimuksen nojalla, joka vastaajan ja hänen miehensä vanhempien välillä on laadittu, joka on kylläkin kadonnut, mutta jonka olemassaolo on voitu vahvistaa kahdella valaehtoisella lausunnolla, nimittäin arvoisan ja korkeastioppineen kirkkoherran Sameli Wacklinin, joka oli talvella 1754 Matti Viikin sairaudessa tullut toimittamaan hänelle herran ehtoollisen, ja oli silloin saanut kuulla sekä suullisesti että lukemalla edesmenneen nimismies Matlienin hänen luettavakseen ojentaman ja kirjoittaman sopimuskirjelmän, jonka mukaan Vapun appivanhemmat tahtoivat luovuttaa talon hallinnon ja irtaimen Matti Viikin kuolemantapauksessa tälle elinikäistä syytinkiä vastaan, ja piika Aune Simunantyttären toimesta, joka kuitenkin vakuutti, että Matti Matinpojan vanhemmat yhdeksän vuotta viime talvesta taaksepäin pelätten sairastuneen poikansa kuolevan siinä tapauksessa testamentilla tahtoivat antaa Vapulle Viikin talon, jos hän huolehtisi heidän syytingistänsä aina kuolinhetkeen asti, minkä Aune oli nähnyt nimismies Matlienin kirjoittamaksi jo mainituksi kirjoitukseksi, jonka Vappu oli sittemmin kadottanut ja jonka sisältö tuotiin sitten ilmi kantajille vastaajan osoittamana vastineena edellä käyvistä syistä.

Täten on oikeus tykönään ottanut edellä käyvät seikat asianmukaiseen harkintaansa ja katsoo toteennäytetyksi, että kantajan Tuomas Kumaran etu ei ole tullut asianmukaisesti valvotuksi edesmenneen Matti Matinpoika Viikin 23.12.1757 tekemän testamentin yhteydessä, vaan vastaajan olisi tullut saattaa se perintökaaren 18. luvun 1 §:n mukaisesti Kumaran ja "Martti" Sompin tietoon. Sanotusta testamentista ja muista kirjoituksista, eli manttaalikomissaari Antti Sööringin todistukseen 9.06.1759 liittyen on arvioitava, olivatko kantajat paikalla, kun Matti Matinpojan testamentti luettiin lähimmille perillisille ja kun kerran vastaaja ei myöskään kyennyt osoittamaan, että hänen appivanhempansa olisivat siirtäneet hänelle mitään laillista omistusoikeutta Viikin taloon, vaan kahden valallisen todistajan selityksen mukaan he olivat julistaneet vastaajan olevan oikeutetun ainoastaan talon hallintoon heidän oman syytinkinsä takaamiseksi siinä tapauksessa, että hänen miehensä olisi silloin kuollut, mitä kihlakunnanoikeus ei voi pitää muuna kuin ehdollisena testamenttina, jolle vastaaja ei voi saada lainvoimaa, ja lisäksi appivanhemmat olivat jo kuolleet monia vuosia ennen hänen miestään, minkä takia mainitut olosuhteetkaan eivät olleet täyttyneet vastaajan kohdalla tai hänen miehensä hänen hyväksensä tekemä testamenttikin oli vailla kiinnekohtia ("eller dess mans till henne gjorde testamente som är skridande"), joita maakaaren 7. luvun 1 §: edellyttää, eikä myöskään perintökaaren 17. luvun 1 § täten johda mihinkään oikeuteen Viikin perintötalon suhteen, vaan tulee lesken heti väistyä samasta talosta ja luovuttaa se hänen miehensä lähimmille perillisille Tuomas Kumaralle ja Mikki Sompille, joiden välillä aikaisemmin vedotun perintökaaren 3. luvun 1 § ja 5 § nojalla perintö jaetaan siinä suhteessa, että Kumaralle edesmenneen isänpuoleisena sukulaisena ("såsom afledes fädernes frände") siitä koituu kaksi kolmasosaa ja Mikki Sompille, joka on ainoa rintaperillinen äidin puolelta ("är enda syldeman å modren") yksi kolmasosa, ja ei vähempää vastaajan Vappu Tuomaantyttären tai Jaakko Matinpoika Brännin vaatimia kuluja kuin ei myöskään Tuomas Kumaran oikeudenkäyntikuluja määrätä, ennen kuin vastaaja on saanut lainvoiman mieheltänsä nauttimalle testamentille.

Tätä tuomiota vastaan vetosi herra kämnerin prossessori Rikberg heti leski Vappu Tuomaantyttären puolesta asian alistamiseksi korkeastikunnioitetulle laamanninoikeudelle, vaikkakin jo herra varapormestari Kaaprieli Henrikki Peldan, joka aikaisemmin tässä asiassa on ollut talokas Tuomas Jaakonpoika Kumaran valtuutettu, viimeksimainitun puolesta, laillisessa ajassa on sitä vastoin laittanut 24 äyrin hopearahan vetorahan, minkä

vuoksi osapuolet ovat velvoitettuja saapumaan seuraaville laamanninkäräjille Vaasassa ilman erillistä haastetta tai tiedonantoa asian lähempää loppuunsaattamista varten.

Ihmisen draaman takana

Käsittelyyn osallistuneet henkilöt eivät avaudu tyhjentävästi itse jutusta, vaan heidän sukujohtonsa vaatii hieman lisäaineistoa aikaisemmilta käräjiltä, rippi- ja historiakirjojen katselmusta sekä veroluetteloiden läpikäyntiä. Toisaalta kirkonkirjojen tiedoissa on mainittuihin henkilöihin liittyviä virheitä ja puutteita, jotka johdattavat helposti harhaan. Ohessa on kaavio perillisten sukuhaaroista.

Aaprami Sifferinp. Viikin jälkipolvihaarat:

Aaprami Sifferinp. Viiki 162?-1697
∞ Kerttu Eskont. Eskola 1631-1707

ANNA **SUORTIN** **HAARA**
Anna Aapramint. 1661- 172X
∞ 1686 Tuomas Mikinp. Suortti 1647-1714

AUNE **BRÄNNASIN** **HAARA**
Aune Aapramint. 1660-173X
∞ ~ 1688 Tuomas "Potka" ?-1697

MIKKI **VIIKIN** **HAARA**
Mikki Aapraminp. 1660-1709
∞ 1688 Vappu Heikint. Potka 1660-1730

ANTTI **VIIKIN** **HAARA**
Antti Aapraminp. 1666-1697
∞ 1687 Vappu Matint. Hinssa 1667-1724

MARIA **TYYKIN** **HAARA**
Maria Aapramint 1671-1739
∞ 1692 Matti Martinp. Tyyki 1665-1714

Voidaan panna merkille, että oikeudenkäynnissä olivat edustettuina kaikki muut sukuhaarat paitsi Suortin haara. Syy Suorttien puuttumiselle jää avoimeksi. Ehkä Suortissa osattiin ennakoida kanteen tuloksettomuus. Oikeudessa muut kantajien vanhukset paitsi Matti Brännasin äidin Liisa Tuomaantyttären äiti nimettiin. Laihian rippikirjoissa on ”Aune Viiki” merkitty vuoteen 1728 Viikin sivulle, josta ilmoitetaan siirretyn Brännasiin. Sieltä löytyy talon isännyyden v 1728 ottaneen Matin ”äidinäiti Aune” vuosina 1729-1732. Aunen puoliso oli todennäköisesti Potkan sotamies Tuomas, joka kuoli 12.03.1697. Koska Liisan puoliso Matti Juhonpoika Brännas ryhtyi myös Potkan sotamieheksi, [5)] sama pesti jatkui toisessa polvessa. Aune Aapramintytär Perälästä myös sovitteli vuoden 1711 käräjillä Juho Paavonpoika Brännasin kanssa taloon tuoduista myötäjäisistä. [6)]

Suuren riidan jälkeen asian jälkihoito näyttää sujuneen sopuisasti. Viikilän perineet Heikki Tuomaanpoika Kumara ja Martti Mikinpoika Somppi tasasivat manttaalit keskenään. Tähän järjestelyyn liittyi vaihtokauppaa siten, että Martti Somppi antoi syytingin Matti Viikin leskelle Vapulle, joka sai näin loppuelämäkseen turvan Martin suojeluksessa eikä joutunut ruotuvaivaiseksi, vaan eli arvokkaasti Viikissä elämänsä loppuun asti.

Taasen sukututkimuksen kannalta huomiota tuomiossa ja järjestelyissä kiinnittää se, että perintötalo siirtyi laillisesti vanhaan sukuun nähden lankosuvun edustajille niin, ettei tulokkailla ollut esivanhempia talossa. Koska Matti Jaakonpoika oli aikoinaan taloon tullessaan maksanut sen suuret velat ja pelastanut Viikin kuiville, tuomio Matin veljenpojan hyväksi oli ansaittu ja oikeudenmukainen. Alkoi kuitenkin biologisessa mielessä uusi Viikilän suku, joka levittäytyi runsaina haaroina pitäjään ja naapuripitäjiin, varsinkin Kyröjen puolelle.

Toisaalta Viikilän vanha suku jatkui runsaana myös biologisesti Brännasin, Skarvin, Suortin ja Tyykin haaroissa. Ainoastaan Antti Viikin haara sammui oikeusjutussa esitetyllä tavalla. Pöytäkirjan lapsettomuus - totema vaatii pienen täsmennyksen. Itse asiassa haaran viimeiselle perheelle, Matille (5.01.1727 – 23.02.1759) ja Vapulle (25.04.1729 – 1.06.1790), jotka vihittiin 19.04.1747 ehti syntyä seuraavat lapset, jotka kuolivat alle kymmenvuotiaina
Liisa 17.08.1748, 2. Susanna 22.11.1749, 3. Jaakko 14.03.1751, 4. Antti 22.03.1753, 5. Mikki 18.08.1754, 6. Maria 24.03.1757 ja 7. Matti 10.07.1758.

Tässä suuressa kuolleisuudessa ei ollut tavallisuudesta poikkeavaa, vaan tuolloin Laihian kasakylien läpi pyyhkäisi useampi lastentautiepidemia, kuten hinkuyskä, tuhka- ja tulirokko, vieden eräiltä kyliltä lähes kaikki alle kymmenvuotiaat lapset. Kun Matin oma elämä päättyi 32 –vuotiaana, hänelle ei ehtinyt syntyä yli kymmentä lasta, mikä ehkä olisi taannut suvun jatkumisen niissä olosuhteissa!

Jotta vanhan Viikin ja esiinastuneitten uusien sukujen menneisyyden hämäriin kohtiin tulisi parempi selvyys, olen valinnut tarkemman katsauksen kohteiksi Viikilän ja Kumaran talojen hallinnon pienen historian ennen vuotta 1761.

Laihian Perälän Viiki

Laihian kolmesta Wiikistä Perälänkylän talo erottui jo vanhastaan muista nimeltään, sillä kirjurit käyttivät muotoa ”Wijcki” tai ”Wikilä”, kun taas muista he harrastivat muotoa ”Wijk”, mikä viittaa siihen, että se suomalaistui muita ennen. Nimen synnylle on mielestäni kaksi yhtä luontevaa selitystä: wig –loppuisesta henkilönimestä tai ympäristönimestä johtuva, joista pidän jälkimmäistä todennäköisempänä, eli ruotsin lahtea tarkoittavaa sanaa. Taas se saattoi tulla aivan paikallisesti tarkoittaen kyläkukkulan alisen saarelman lahdessa sijaitsevaa asutusta (Laihianjoen poukamissa talot eivät näytä sijainneen), joka on vielä erotettavissa kuivassakin maisemassa, tahi rannikolta kulkeutunutta nimeä. Taas näistä pidän Korsholmasta kulkeutunutta nimeä todennäköisempänä (Käyppälän Wiikille esitetty myös Uudenkaarlepyyn Wiikiä). Tämä kanta on perusteltavissa sillä, että nimet esiintyvät suomenkielisellä Pohjanmaalla vain Laihialla. Muuten ne esiintyisivät myös ainakin Kyrön-

maalla. Jos tämä pitäisi paikkansa, Viikit edustaisivat hieman ennen v. 1400 syntynyttä Laihian uudisasutusta. Myös Korsholman aluerajan laajennus samoihin aikoihin Ruutilanvainion takaa aina Miettylään asti Kyrön kustannuksella puoltaa näkemystä niihin aikoihin rannikolta Laihian Kyrön puoleiseen osaan asti levinneestä uudisasutuksesta.

Perälänkylän Viikillä olivat sen tunnetussa historiassa tavattoman vaihtelevat vaiheet aina vuoteen 1761 asti. Siksi monet yksityiskohdat jäävät avoimiksi. Näyttäisi ensiksikin siltä, että taloon olisi tullut täysin uusi suku Nuijasodan jälkeen sen oltua lähes miespolven autiona. [10)] Vanhoista asiakirjalöydöistä on kuitenkin pääteltävissä, että vuonna 1599 isännäksi tulleen Klemetti Pertunpojan ja edeltäjien välillä oli jonkinlainen sukuyhteys, eli Viiki haluttiin pitää suvulla ja Klemetti asetettiin elossaolevien perillisten joukosta talon vanhojen velkojen maksajaksi. Siihen viittaa myös se, että Viiki kohosi autiotilasta yhdessä hujauksessa yhden manttaalin verotaloksi. Pelkästään Klemetin selkänahasta niin nopea nousu ei käynyt. Klemetin tarkasta alkuperästä ei ole kuitenkaan olemassa tietoa.

Perustelen yhteyttä ”vanhalta” ”uudelle” suvulle perityneenä nautintojen jatkuvuudella, vaikkakaan kovin pitkälle siitä ei voi päätellä. Mustasaaren käräjillä käsiteltiin useasti eräiden Laihian talojen nautinta-oikeuksia niillä kalavesillä, jotka muuten kuuluivat Korsholman Tölbyn ja Wiikin kyliin. Nautinnat olivat kulkeneet talojen asujien perintöinä. Tämä käy ilmi mm. Mustasaaren vuoden 1658 kesä- ja 1659 talvikäräjiltä. Kysymys oli siitä, mihin kohtaan vesissä eräät Isokylän, Käyppälän ja Perälän talot saivat laskea verkkonsa (yleensä keväällä). Tämä oikeus oli ikimuistoinen ja vahvistettu käräjäpäätöksellä 1470–luvulla. Kohtalonyhteys ilmeni siinä, että jokaisessa mainitussa kylässä oli Wiikin (Viikin) talo ja perintönä kulkeneet nautinnat sijaitsivat vieri vieressä samoissa vesissä (”Efterskrefne af Laihela byar prasenterade sig för Rätta med Simon Bengtsons Attest giöra sig arfingar och delaktiga uti Wijk och Töölby fiskewatn, Eskel Clemetson i Perälä, Sigfrid Clemetsons son Abram …”), kuului Perälän Viikin osa yhdeksän talon allekirjoittajien nimilistassa, josta ilmeni myös, että talo oli Aapramin hallinnassa jo vuonna 1659, vaikka isä oli nimetty maaveron maksajaksi vuoteen 1669 asti? [11)] Paitsi lähisukupolviin nämä nautinta-asiakirjat viittaavat mielestäni myös siihen, että viikiläiset olivat muinoin tulleet Laihialle uudisasuttajiksi (1400 -luvulla) niiltä saarilta, joille Tölbyn kylä on muodostunut eivätkä luopuneet sukuoikeuksiin perustuneista nautinnoistaan saaristossa.

Maakirjojen näkökulmasta Aaprami Viiki ”oli aikaansa edellä”. Esimerkiksi syyskäräjillä 1655 hän suoritti maakaupan huudatuksen yhdessä Hannu Niileksenpoika Loukon kanssa. [12)] Tarkasti ottaen huudatus kuului seuraavasti: ”Toimitettiin 1. huudatus sille ½ manttaalille, jonka Perälän kylässä asujat Aaprami ’Klemetinpoika’ ja Hannu Niileksenpoika olivat ostaneet kauppakirjalla 29.08.1648 vaimo Anna Sifferintyttäreltä eikä kenelläkään ollut kauppaa vastaan mitään sanomista.”

Kaupasta johtuen Viikin manttaaliluku oli noussut vuonna 1652 ¾:sta yhteen manttaaliin. Luku palautui kuitenkin muutaman vuoden päästä takaisin 3/4 manttaaliin, mikä johtunee oman osan myymisestä takaisin Louolle. Se, miksi manttaali ei noussut heti kaupan jälkeen, saattoi puolestaan johtua Viikilän rakennukset tuhonneesta tulipalosta vuonna 1647. Vastoi-käymisten takia Viiki sai vuodet 1646-1648 verovapaiksi.[13)] Ehkä kaupalla myös järjesteltiin tonttia palon jäljiltä?

Aapramin hallinnasta kielii myös tuomio vuotta aikaisemmilla käräjillä ”Aaprami Sifferinpoika Perälän kylästä tuomittiin korvaamaan autuaan veljensä Martin vaatteet tämän leskelle Vapulle Ratikylässä ja toimittamaan tynnyrin jauhoja lesken lasten ruokkimiseksi.” [14)]

Läpikäydyt kolme juttua osoittavat, että Aaprami oli tullut talon ruoriin jo ainakin vuonna 1648, vaikkakin esiintyi veroluetteloissa ensi kertaa vasta vuonna 1651. Hän isännöi taloa täysivaltaisesti paljon pitemmän ajan kuin maakirja ilmoittaa. Viimeiset selvät elonmerkit Aapramin isästä Sifferistä ovat vuodelta 1642, mutta mitään kunnollisia viitteitä ei ole myöskään hänen kuolinajankohdastaan. Siten jää epäselväksi, oliko Sifferi jo kuollut vuonna 1648 vai oliko hän siirtynyt syytinkivanhukseksi vuonna 1650, jolloin maaveron maksajan nimi joksikin aikaa vaihtui. Todennäköisesti hän oli kuollut ennen vuoden 1659 helmikuuta.

Aaprami Viiki ei päässyt eroon pahoista vastoinkäymisistä, vaan talo paloi taasen poroksi vuonna 1674, josta se sai 1½ vuotta verovapautta.[13)] Noina aikoina painiskeltiin myös pahojen katovuosien kourissa. Vaikka Aaprami Viiki kuului pitäjän pystyvimpiin isäntiin, hänen elämäntyönsä saldo jäi siten laihaksi.

Vastoinkäymiset jatkuivat, kun Aapramin poika Antti otti Viikin valtikan vuonna 1689. Aaprami kuoli suurena kuolonvuotena 19.04.1697 ja. Antti 11.08.1697. Viikin vaikea tilanne ilmeni Antin jäämistöstä laaditusta inventaarista. Se kuului: ”Mikki Aapraminpoika Perälästä kertoi, että inventaari hänen vanhemman veljensä Antti Aapraminpojan jälkeen oli tehty 18.10.1698 ja osoitti, että talon velka ylitti 161 taalarilla talon kiinteän ja irtaimen omaisuuden arvon.”[15)]. Mikki Söörinki toimi Antti Aapraminpojan alaikäisten lasten holhoojana. Siis ainoaksi jääneen Susannan lisäksi eli vielä muitakin lapsia, jotka pian kuolivat pois.

Antin leski Vappu merkittiin veroluettelossa tylysti kerjäläiseksi (”tiggerska”). Vapulla kesti almun varassa oloa neljä vuotta, kunnes Martti Eskonpoika Tyyki nai hänet 14.07.1701. Rippi- ja kastekirjat jättävät Vapun arvoitukselliseksi Vappu Viikiksi ilman patronyymiä ja ”tyttönimeä”. Patronyymi esiintyy Vapun pojan Mikki Sompin kanteissa äitinsä puolesta, mutta ei vielä anna riittävää johtolankaa. Löytyy kuitenkin tuomio vuodelta 1711, joka ratkaisee Vapun alkuperän ja se kuuluu näin: ”Matti Hinssa tuomittiin maksamaan leskelle Perälän kylästä (”Pärälä”), Vappu Matintyttärelle 22 taalaria 16 äyriä kuparirahaa siitä hänen jäljelläolevasta perintöosastaan, joka on vielä kiinni Hinssassa, perintökaaren 15

luvun ja raastuvankaaren 16 luvun nojalla.[16] Henkikirjojen selailu Hinssasta antaa tiedon, että Matti Juhonpoika Hinssan (alkuaan Jaskari Nurmosta) tytär Vappu asui kotona vuodet 1678-1686. Viikiin Vappu oli merkitty vuodesta 1688 alkaen. Maksuun tuomitun täytyi olla Vapun veljen Simunan poika Matti.

Vaikka ajat olivat kovia, elämä Viikissä näytti nuoremmalle veljelle Mikille alkuun kohenevalta. Hänelle syntyi kaksi poikaa auttajiksi, Sameli 1692 ja Aaprami 1693 ja tytär Anna 1705, jotka kasvoivat aikuisiksi. Kun Mikki kuoli vuonna 1709, poika Sameli oli valmis isännäksi ja naitettiin nopeasti. Hieman nuorempi Aaprami oli hyvänä miesapuna. Mutta talon kaikki nuoret miehet menivät Napuen taistelussa. Sameli eli 15.1.1692-9.2.1714 ja Aaprami 14.12.1693 - 19.02.1714.

Talon nuoresta polvesta jäivät jäljelle enää Antin tytär Susanna ja Mikin tytär Anna. Susanna oli syntynyt 16.01.1694 (k. 19.04.1754), siis jo naimaiässä, joten olojen rauhoituttua hänelle alkoi miehen etsintä. Ilmajoella Kurikan Keski-Koivistossa eli perhe, jolla oli tarjota kaksi poikaa Laihian taloille. Susannalle sopivaksi todettiin vanhempi veli Matti Jaakonpoika ja Kumaalan Kumaraan varattiin nuorempi veli Tuomas.

Kiintoisaa on, että Matti naitettiin 25-vuotiaana 18.3.1716, mutta toisaalta sovittiin vuonna 1718, että 16-vuotias veli Tuomas astuu täysi-ikäiseksi tultuaan Kumaran isännäksi ja vihitään silloin vasta seitsemän vuoden ikäisen Kerttu Kumaran kanssa sitten, kun pappi katsoo sopivaksi, mikä tapahtui Kertun täyttäessä 16 vuotta. Huomioitakoon sekin, että Matti ehti avioitua nopeasti uudelleen 3.11.1754 Susanna Matint. Dobbran kanssa. Jälkipolvea ei tästä kuitenkaan siunaantunut.

Aivan kitkatta ei Matin hallinta Viikissä sujunut, vaan hän ajautui perintöriitaan appensa veljen Mikki Viikin lesken Vappu Potkan kanssa. Asia saatiin kuitenkin soviteltua vuoden 1724 talvikäräjillä.[17] Matti valitteli, että hänen tullessaan taloon, leski oli saanut vuoden 1717 jaossa ylöspidokseen ilman hänen suostumustaan enemmän niittyjä ja peltoja kuin talo kestää, minkä takia hän anoi muutosta. Matti vetosi mm. siihen, että hän oli maksanut talon velat, yhteensä 260 kuparitaalaria, jotka olivat kertyneet niin leskeltä kuin tämän edeltäjältäkin. Nyt päästiin sellaiseen sovintoon, että Matti maksaa leskelle 24 kappaa viljaa ja antaa tämän korjata vuosittain neljä kapanalaa peltoa ja neljä krinniä niittyä, millä kiista oli ratkottu ja tämä vahvistettiin tuomiolla kuninkaan 4.07.1695 asetuksen nojalla.

Erityistä huomiota kiinnittää se, että kurikkalaisen rengin ja sotamiehen poika pystyi kuittaamaan naimakaupan yhteydessä talon suuret velat ja pelastamaan sen. Talossa asuvan toisen lesken, eli Vappu Matintyttären taloudellinen tilanne kohentui suuresti kerjuuaikojen jälkeen, vaikkakin hän kuoli jo vuonna 1724. Nämä seikat käyvät ilmi vuoden 1724 syyskäräjiltä, kun Mikki Martinpoika Kuppaalasta vaati edesmenneen äitinsä Vappu Matintyttären jokin aika sitten lainaamia rahoja takaisin edesmenneen Mikki Sööringin leskeltä Aune Heikintyttäreltä ja tämän pojan leskeltä Susanna Hannuntyttäreltä. Laina oli ollut viisi tynnyriä 20 kappaa viljaa ja 13 kuparitaalaria kontanttia. Vastaajat huomauttivat, että Mikin laskuissa ei ollut mukana sitä satoa, jonka hän oli saanut korjata heidän pelloiltaan. Tämä huomioiden osapuolet sopivat, että velalliset maksavat Mikille 16 kuparitaalaria eli tynnyrin viljaaa ja vaatimus on sillä tyydytetty. Tämä vahvistettiin kunink. 4.07.1695 asetuksen 23 §:n nojalla. [18]

VIIKI, 3/4 mt. v:een 1672, 1 mt.1673-, nro 6 Laihian Perälässä Isännät vuoteen 1809 asti:

Lasse Vik	**1549**
Antti Lassenpoika	**1549-1573**
Seppi Antinpoika	**1574-1578**
Autiona	**1580-1598**
Klemetti Pertunp. Viiki	**1599-1613**
Pk Sifferi Klemetinp. Viiki (s. 1592)	**1623-1650**
Pk Aaprami Sifferinp. Viiki	**1651-1659**
Pso Kerttu Eskont. Eskola	
Isä Sifferi Klemetinp. Viiki uud.	**1660-1669?**
Pk Aaprami Sifferinp. Viiki uud.	**1670-1689**
Pk Antti Aapraminp. Viiki	**1689-1696**
Pso (1687) Vappu Matint. Hinssa	
Veli Mikki Aapraminp. Viiki	**1697-1709**
Pso (1688) Vappu Heikint. Potka	
Pk Sameli Mikinp. Viiki	**1709-1714**
Pso 1711-1715	
Leski Vappu Heikint. Potka	**1715**
Vävy Matti Jaakonp. Keski-Koivisto (Kurikasta)	**1716-1746**
Pso (1716) Susanna Antint. Viiki	
Pk Matti Matinp. Viiki	**1747-1759**
Pso (1747) Vappu Tuomaant. Paavola	**1759-1761**
Leski Vappu	
1. osa 5/12 manttaalia	
Isän veljpk Heikki Tuomaanp. Kumara	**1762-1790**
Pso (1754) Maria Matint. Iipponen	
Heikki Viikin perikunta	
	1791-1799

Viiki 1.A, 5/24 osamanttaalia:

Pk Heikki Heikinp. Viiki	**1800-1810** [20]
Pso (1789) Susanna Jaakont. Jaaksi	

Viiki 1.B, 5/24 osamanttaalia:

Veli Mikki Heikinp. Viiki	**1810-**[21]
Pso (1798) Maria Martint. Aila	

Viiki 2, 5/24 osamanttaalia:

äidin veljpk Martti Mikinp. Somppi	**1763-** [22]
Pso 1 (1765) Aune Juhont. Kinnari	
Pso 2 (1791) Vappu Taavetint. Hietanen	

Laihian Kumaalan Kumara isoonvihaan saakka

Kumaalan Kumaran vaiheet olivat aika vakaat vaikeuksista huolimatta. Talon hallinta ei ollut aivan yksivakaista, vaan sitä jaettiin muutaman kerran ja taas yhdistettiin. Vasta jako Kumaraan ja Luhtalaan v 1699 muodostui pysyväksi.

Armas Luukon analyysi alkuaan Kumaalan kuudesta talosta vaikuttaa pätevältä. Sen mukaan myöhempi Kumara oli ”Luhtala” (nimi esiintyy vasta vuodesta 1700 alkaen) ja kylän kantatalo Kumara katosi Nuijasodan jälkeen. Luukon mainitsema perussyy kuuden talon puolittumisessa kolmeen: raskaan sotaveron taakka, jota talot eivät kestäneet, pitänee hyvin paikkansa.[30] Taas kuuden talon synty kylään kuvastanee niitä hyviä

viljelysolosuhteita, jotka vallitsivat 1500-luvun alkupuoliskolla. Kumaala näyttää olleen viljelysolosuhteitten vaihteluille tavallista arempi kylä, joten jäljellejääneidenkin talojen olemassaolo oli väliin täpärällä.

Ensimmäinen Kumaran suvun edustaja, Olli Lassenpoika oli oletettavasti ottanut talon isännyyden vävynä ja oli vuosien 1546-1549 kanta-Kumaran isännän Lasse Ollinpojan poika. Kylän muita taloja asui myös Ollin veljiä.

Talo jaettiin Olli Kumaran pojille Tuomaalle ja Mikille, mutta Tuomaan aika jäi lyhyeksi ja Mikki yhdisti uudelleen talot ostolla vuonna 1655.[31] Luukon mukaan Mikki olisi ottanut isännyyden jo v. 1644 [30]. Tällöin hän sai luvan korjata peltojen sadon, mutta pystyi lunastamaan talon velat vasta vuonna 1654 ja huudatti talonosan v 1655.

Tuomas Jaakonpoika Kumaran vaikean tilan seurauksia puitiin vielä 80 vuotta myöhemmin. Hän joutui panttaamaan ennen kuolemaansa 4 kapanalaa peltoa Myntinloukosta Miettylän Niiles Laitiselle. Tästä Tuomaan veljen vävy Heikki Lassenpoika lunasti puolet, joka tuli myöhemmin Tuomas Jaakonpoika Kumaran osuudeksi. Vuoden 1727 syyskäräjillä Heikin poika Mikki Luhtala vaati Antti Matinpoika Laitiselta 2 kapanalaa mainitusta sarasta liitettäväksi takaisin Luhtalaan vedoten sen kuuluvan talon jaossa sovittuun osuuteensa. [36]

Toinenkin tärkeä niitty oli lipsahtanut Tuomaan aikana pois. Vuonna 1678 Heikki Lassenpoika toi oikeuteen todistajaksi 67-vuotiaan Kaisa Tuomaantyttären, joka vakuutti, että Madesjoen niitty oli 40 vuotta sitten tullut hänen saraltansa Martti Erkinpojan talolle. Heikki vaati niittyä takaisin. [39]

Jaosta Kumaraan ja Luhtalaan esitetään Luhtalan sukutilataulussa vuosi 1696. Tällöin Mikki Kumara lienee ryhtynyt asumaan jälleen Kumaran toista savua, jota oli verotettu ¼ manttaalista 1675-1681 Juho Mikinpoika Kumaralle. Jako on kuitenkin veroluettelon mukaan toteunut vuodesta 1700 alkaen. Tätä tukee ainakin kaksi seikkaa. Ensiksikin Erkki Kumaran lesken Marketan uusi mies Jaakko Pertunpoika Heikkilä kertoi vastanneensa vuonna 1699 koko manttaalista ja toiseksi Erkin leski Marketta Yrjänäntytär anoi perinnön jakoa lastensa ja anoppinsa Liisa Mikintyttären kesken appensa Heikki Lassenpojan jälkeen syyskäräjillä 4.10.1697[32], mitä ennen talon jakoa oli tuskin voitu toimeenpanna. Tulkintani on, että jaosta kahteen ½ manttaalin osaan veljesten Erkin ja Mikin kesken sovittiin alustavasti vuonna 1696, mutta jako toimeenpantiin isän Heikin ja pojan Erkin kuolemien takia vasta vuonna 1700, kun tilit oli saatu selviksi.

Erkki Heikinpoika oli omannut Kumaraan vanhimman lapsen perintöoikeuden Asia ilmeni vuonna 1732 Tuomas Kumaran nostamassa kanteessa. Hän valitteli vaivaa, jonka hänen vaimonsa isän äiti Marketta Yrjänäntytär aiheuttaa ja pyysi, että oikeus määrää vanhuksen muorin jommallekummalle pojalle Antti Erkinpojalle Perälässä tai Juho Jaakonpojalle Isokylässä. Marketta vetosi tähän esikoisoikeuteen ja omaan oikeuteensa hakea turvaa vanhimman poikansa tyttären talosta. [40]

Jaakko Pertunpoika Heikkilästä ja kuolonvuosista alkoi Kumarassa kolmen yhtiömiesisännän leimaama vaihe, jossa väliin mahtui viiden vuoden jaksolle talon oma poika Tuomas Erkinpoika. Kun miehet loppuivat omasta pitäjästä Napuen taistelun jälkeen, yhtiömiehet haettiin Ilmajoelta, ensin Tuomaan lesken uusi mies Kaappo Juhonpoika ”Kapala” Lopelta, jonka isännyys jäi emännän nopean kuoleman takia pariin vuoteen ja sitten entinen nihti ja tulevan vävyn isä Jaakko Jaakonpoika Kurikan Keski-Koivistosta, joka on merkitty Kumaran isännäksi myös Venäjän käskynhaltijan Schmid(en)feldtin vuonna 1719 toimeenpanemassa miehityshallinnon verotuksessa. [33]

Kumaran uudet järjestelyt ja Jaakon tulo tapahtuivat vuonna 1718. Osa tästä kävi selväksi, kun ”Leskivaimo Marketta Yrjänäntytär Kumaalasta vaati poikansa Juho Jaakonpojan välityksellä omasta ja siskojen Susanna ja Maria Jaakontytärten puolesta heidän Kumarassa sisällä olevaa 60 kuparitaalarin isänperintöä siellä asuvalta Tuomas Jaakonpojalta sen perinnönjakoluettelon perusteella, joka oli laadittu 10.10.1718. Ja vastaaja tuomittiin maksamaan mainittu summa kauppakaaren 8. luvun ja raastuvankaaren 16. luvun nojalla.” [34]

Tämä ei ollut ainoa vaadittava ulosmaksu, sillä myös Perälän Luoman vävyisännäksi siirtyneellä Antti Erkinpoika Kumaralla (s.13.11.1691) oli myös perintöosa ulosmaksussa.

Erikoista huomiota kiinnittää se, että kaksi vuotta sen jälkeen, kun hänen vanhempi poikansa Matti oli maksanut Perälän Viikilän velat, isä ja hänen nuorempi poikansa Tuomas maksoivat Kumaran kuiville veloista ja perintövaateista. Ja isä Jaakko oli yhtiömieheksi tullessaan vain eronnut sota- ja renkimies. Olihan hän toki Keski-Koiviston vävy, mutta vaimon osaperintö ei varmaankaan riittänyt yhteensä 1 ½ veromanttaalin lunastuksiin.

Tuomas Jaakonpoika Kymärän selvittely

Kumaran henkilöt selviävät hyvin asiakirjalähteistä aina Isonvihan jälkeen tulleeseen Tuomas Jaakonpoikaan asti. Mutta ilman vuoden 1761 asiakirjaa tiedot Tuomaasta ovat muodostaneet ansan sukututkijoille. Hän esiintyy kirkonkirjoissa ilman patronyymiä ja syntymäajaksi on annettu vuosi 1702. Ja Tuomaan äidin nimi oli kirkonkirjoissa Vappu Juhontytär. Koska Yrjäälän Kumarassa syntyi Tuomas Pertunpoika ja Vappu Juhontytär Kumaralle poika Tuomas 13.10.1701, hänet on yhdistetty täksi Tuomaaksi ja on oletettu, että leski Vappu avioitui uudelleen tuntemattoman Jaakon kanssa, joka olisi vain isäpuoli. Sitä vastoin ne, jotka ovat luottaneet haudattujen luetteloon, ovat todenneet Yrjäälän Tuomaan lapsena kuolleeksi ja jättäneet Kumaalan Tuomas Kumaran alkuperän auki. Mutta epäselvyyksiä ilmenee myös seuraavissa Kurikan tiedoissa.

Jaakko Jaakonpojan perhe eli enimmäkseen Kurikan Koivistoissa ennen muuttoa Laihialle. Mukana oli Jaakon leskiäiti Torti Yrjänäntytär s.1634 k. Liuhtarissa 10.1.

1701. Jaakko eli Kurikassa nihtinä ja itsellisenä ja oli s. 1663 k. Laihialla 27.01.1743, pso 16.10.1687 Vappu Juhontytär Keski-Koivisto s. 1665 k. Laihialla 5.12.1748. Vapun isä oli Juho Klemetinpoika Keski-Koivisto ja esiisät ovat tunnettuja useammassa polvessa. Kaikki muut perheenjäsenet syntyivät Kurikassa, mutta Jaakon syntymäpaikasta ja isästä ei ole täyttä varmuutta. Uskon sen olevan myös Kurikka Jaakon äidin perusteella. Äiti Torti oli nimittäin todennäköisesti Yrjänä Matinpoika Krekolan, alkuaan Torkon tytär. (Tähän viittaa Jaakon suojeluksessa Laihialla asunut sukulainen, Kumaran ja Viikin renki ja sotamies Antti Jaakonpoika Fogel (vaimo Sofia). Antti oli merkitty syntyneeksi v 1706. Antti Kumaran nostamat kanteet Laihialla paljastavat hänet kuitenkin 16.10.1702 syntyneeksi Keskikylän Jaakko Yrjänänpoika Hopan pojaksi.[35)] Taas Jaakko Hopan isä Yrjänä Yrjänänpoika maininitsi veljekseen Jaakko Yrjänänpoika Sorrin, joka oli Kurikan Krekolan poika. Torti olisi siis heidän siskonsa ja Antti Fogel Jaakon serkun poika.)

Jaakon lasten tiedot Kurikassa olivat seuraavat:

poika	**?**	**k. 03.11.1689**
Matti	**20.09.1690**	
Esaias	**?**	**k. XI trin.1692**
Priita	**18.09.1693**	**k. 28.04.1695**
Juho	**23.11.1699**	**k. ?**
Liisa	**02.05.1702**	**k. 09.07.1702**
Maija	**01.08.1703**	**k. ?**

Luettelo osoittaa Kurikan kirkonkirjojen aukollisuuden: kastettujen luetteloista puuttuu perheen 3-4 syntynyttä lasta ja haudatuista kaksi. Tuomas puuttuu kokonaan ja hänen syntymävuodeltaan löytyy tyttölapsi Liisa, joka kuoli 2 kk:n 1 vk:n ikäisenä! On oletettavaa Laihian syntymätiedon 1702 perusteella, että perheeseen syntyi kaksoset, joista kirjaamaton Tuomas jäi elämään. Vain Matti ja Tuomas elivät aikuisiksi.

Kumara 1/2 mt., nro 27 Laihian Kumaalassa

Isännät vuoteen 1809 asti:

Matti Mikinpoika **1546-1565**
Olli Lassenpoika Kumara **1566-1601**
(Kanta-Kumaran Lasse Heikinpojan poika)
Pk Jaakko Ollinpoika Kumara **1602-1620**
Pk 1 Tuomas Jaakonpoika Kumara (s. ~1590) **1621-1629**

Talo jaettiin veljien kesken v. 1630, virall. v. 1636:
Osa 1, ½ manttaalia
Pk 1 Tuomas Jaakonpoika Kumara (k. 1640) **1630-1640**
Leski Annan autio **1641-1654**
Osa 2, ½ manttaalia
Pk 2 Mikki Jaakonpoika Kumara (s. 1595) **1631-1654**
Mikki yhdisti talon uudelleen ostolla, 1 manttaalia: [31)]

Pk 2 Mikki Jaakonpoika Kumara (k. 1681) **1655-1674**
Osa ¼ manttaalia:
Pk Juho Mikinpoika Kumara **1675-1681**
Pso Barbro

¾ manttaalia v:een 1681 ja sitten yhd. 1 manttaalia:
Vävy Heikki Lassenp. Laurila **1675-1697** [38)]
Pso (1670) Liisa Mikint. Kumara
(Pk Erkki Heikinp. Kumara ei ehtinyt olla isäntänä)

Talo jaettiin v. 1699 Kumaraan ja Luhtalaan:

KUMARA ½ manttaalia:
Yhtiömies Jaakko Pertunnp. Heikkilä **1699-1708**
Pso Marketta Yrjänänt. Tuomari (Erkin leski)
(Isokylästä, Kumaalan Leikkaan emännän leski)
Pkp Tuomas Erkinp. Kumara **1709-1714**
Pso (1709) Liisa Yrjänänt. Potka
Lesken 2:o Kaappo Juhonp. Loppi (Kapala) **1716-1718**
(siirtyi vaimon kuoltua Ollilaan)
Yhtiömies Jaakko Jaakonpoika Koivisto **1719-1722**
(Kurikasta)
Pso Vappu Juhont. Keski-Koivisto
Pk, talon vävy Tuomas Jaakonpoika **1722-1772**
Pso (1727) Kerttu Tuomaant. Kumara
Pk Tuomas Tuomaanp. Kumara **1772-1799**
Pso (1754) Susanna Tuomaant. Jaaksi

13/24 osamanttaalia:
Pk Heikki Tuomaanp. Kumara **1800-** [37)]
Pso Susanna Juhont. Vähäjakku

13/24 osamanttaalia:
Pk Mikki Tuomaanp. Kumara **1800-** [37)]
Pso Anna Heiknt. Sui

LUHTALA ½ manttaalia:

Pk Mikki Heikinp. Kumara -> Luhtala **1700-1722**
Pso Vappu Paavont. Brännas
Pk Simuna Mikinp. Luhtala **1722-1760**
Pso Priita Matint. Ritari
Pk Juho Mikinp. Luhtala **1760-1786**
Pso Liisa Erkint. Lyyski
Vävy Heikki Iisakinp. Ranta **1786-1808**
(Ilmajoen Lahdenkylästä)
Pso Maria Juhont. Luhtala

LÄHDEVIITTEET JA NIIDEN KOMMENTOINTI:

1) Laihian syyskäräjät 1761 ES2096 § 58 ss. 1947-1961.
2) Vappu Tuomaantytär oli kirkonarkistojen mukaan Miettylänkylän Paavolan talon tytär.
3) Pöytäkirja on tällä kohtaa sangen vaikeaselkoinen (kirjuri ei näytä pysyneen monisanaisen asianajajan perässä). Yritän kuitenkin tulkita, mitä puolustus on yrittänyt selvittää.
4) Aunen muistia virkisti erityisesti näissä tapauksissa se, että hän oli ryhtynyt mainitsemiensa lasten kummiksi. Aune oli Potilan Perskarin talon tytär.
5) Laihian käräjät 18.12.1721 ES2095 s. 360.
6) Laihian Laihian talvikäräjät 18.1.1711 ES2094 s. 12-13.
10) Esimerkiksi Armas Luukko on tällä kannalla. Armas Luukko: Laihian historia II, Vaasa 1975 s. 43.
11) Mustasaaren talvikäräjät 3., 4., 4. & 7.2.1659 ES2077 s. X.
12) Laihian vapaaherrakunnan syyskäräjät 6. & 7.8.1655 ES2030 s. 205.
13) Laihian asutusluettelot (vahingot todetaan reunahuomautuksissa).
14) Laihian talvikäräjät 3.3.1654 ES2029 s. 356.
15) Laihian talvikäräjät 27.-28.2.1699 ES2088 ss. 344-345 (Nro 23).
16) Laihian talvikäräjät 18.1.1711 ES2094 s. 13.
17) Laihian talvikäräjät 10.2.1724 ES2096 s. 156.
18) Laihian syyskäräjät 15.10.1724 ES2096 s. 682. Aune Heikintytär oli Käyppälän Viikin tytär ja Susanna Hannuntytär Kuppaalan Mallilasta.
20) Laihian talvikäräjät 29.03.1811 § 142. Heikki Heikinp. Viiki esiintyi ja anoi kiinnekirjaa puolelle eli 5/24 osamanttaalille 5/12 osamanttaalin Viikin verotalosta nro 2 Perälän kylässä kihlakunnanoikeuden lainvoimaistamispäätöksen 12.04.1800 nojalla, johon liittyi erinäisiä kauppakirjoja, joiden mukaan hakija osittain perinnön kautta, osittain kauppakirjoilla 30.04.1799 ja 7.04.1800 oli ostanut sen sisaruksiltaan, Anna Heikintyttäreltä ja tämän mieheltä Mikki Latvalalta sekä Susanna Heikintyttäreltä ja tämän mieheltä suutari Juho Pietarinpojalta molemmille yhteensä lasketuilla lunastussummilla 61 riikintaalaria 5 killinkiä ja 4 runstykkiä ja kun kerran hakija on asianomaisen talon oston lailla vahvistanut ja kolmesti käräjillä huudattanut, nimittäin
1) 12.04.1800, 2) 15.09.1800 ja 3) 9.04.1801, ilman, että kukaan on sitä moittinut, vahvistettiin tämä 5/24 osamanttaalin osto Viikin 5/12 osamanttaalin verotalosta "i Käypelä by" etc. [Väärä kylännimi lukee selvästi pöytäkirjan lopussa, mutta kaikki mainitut henkilöt esiintyvät muissa asiakirjoissa Perälän Viikissä.]
21) Laihian syyskäräjät 29.03.1811 § 253. Mikki Heikinp. Viikin esittämä ote käräjäpöytäkirjan lainvoimaistamispäätöksestä 5/24 osamanttaalilta Viikin verotaloa nro 2 Perälän kylässä 20.03.1810, jonka mukaan, hän on ostanut puolet mainitusta osamanttaalista kaupalla 9.10.1809 veljeltään Matti Heikinp. Katilalta 111 riikintaalarilla 5 killingillä ja 4 runstykillä, ynnä toisen puolen perintönä. Huudatukset: 1) 20.03.1810, 2) 25.09.1810, 3) 22.03.1811.
30) Armas Luukko: Laihian historia II, Vaasa 1975 ss. 38-39.
31) Laihian vapaaherrakunnan syyskäräjät 6. & 7.8.1655 ES2030 s. 205:
Mikki Jaakonpoika Kumaalasta toimitti 1. huudatuksen ½ manttaalin perintöoikeudelle samassa kylässä, jonka hänen autuas veljensä Tuomas Jaakonpoika oli antanut joutua velkojien haltuun ja minkä talon hän oli laaditun maksukirjan mukaisesti täysin suorittanut velkojille eikä kenelläkään ollut kauppaa vastaan mitään sanomista.
32) Laihian syyskäräjät 4.10.1697 ES2087 s. 494.
33) Ryssänmanttaalikirja v. 1719. Juuret- tmk:n julkaisuja No 8 v.2003 s.25.
34) Laihian talvikäräjät 18.1.1726 ES2097 s. 48. Mainitut Jaakko Kumaran lapset: Juho (1699-1777) Isokylän Nyystin vävyisäntä, Maria (1707-1793) sotamies Matti Erkinp. Wiggin vaimo ja Susanna (s. 1704) sotamies Iisakki Iisakinp. Österbergin (Palssi) vaimo.
35) Laihian talvikäräjät 16.2.1728 ES2098 s. 299.
36) Laihian syyskäräjät 23.10.1727 ES2098 s. 807.
37) Luettelon loppu on vain suuntaa antava, koska riittäviä asiakirjoja ei ollut nyt käytettävissä. Kumaraa järjesteltiin ja jaettiin veljesten kesken erikseen. Esimerkiksi Vähäkyrön Puuruseen siirtynyt Jaakko Tuomaanpoika myi oman osansa Kumaran 13/24 manttaalin verotaloa 17.04.1800 tehdyllä kauppakirjalla veljellensä Heikki Tuomaanpoika Kumaralle. Kauppa vahvistettiin vuoden 1800 talvikäräjien §:ssä 43, mutta Jaakko Puurunen vaati vielä syyskäräjien §:ssä 25 Heikiltä 50 riikintaalarin maksua häiden kattamiseksi. Asia siirtyi, koska Heikki ei ollut saapuvilla ankaran sairauden takia. Jaakko sai tovin odotella, sillä häät Puurusessa pidettiin vasta 9.02. 1805! Myös rippikirjoissa veljesten osat ovat eri isäntäväen sivuilla vuodesta 1800 alkaen, mutta vanhan isännän Tuomaan ja nuoren isännän Heikin väki oli eroteltu samalla sivulla jo vuodesta 1794 alkaen. Täsmennän tietoja muussa yhteydessä.
38) Laihian talvikäräjät 11.02.1680 ES2080 s. 98. Heikki Lassenpoika huudatti Kumaran toisen kerran.
39) Laihian talvikäräjät 12., 13. & 14.02.1678 ES2080 s. 75.
40) Laihian syyskäräjät 28.08.1732 ES2100 välillä 831-852.

- Vihittyjen luettelot puuttuvat Laihialla vv. 1721-1733. Aikavälin tiedot ovat Laihian srk:n tilikirjoista. Vanhimmat ikätiedot ovat ruodutusluetteloista tai käräjäpöytäkirjoista. Muilta osin Laihian ja Ilmajoen kirkonarkistoista.

Port Payé
Finlande
PMM
61500/13

2

Juuret 3/2003 sisältö:

Matti Lehtiö	**Pääkirjoitus**	**s.3**
Matti Lehtiö	**Hiiripelto, hiiren vai hiiden kylä?**	**s.4**
Matti Lehtiö	**Tervajoen Flaamingin talot**	**s.6**
Matti Lehtiö	**Jalasjärven Vesterbergin kyröläisasukkaiden taustoista**	**s.10**
Jouko Niemelä	**Alavuden Ala-Härkölän isännästä Laihian Skarvin isännäksi**	**s.11**
Markku Pihlajaniemi	**Kohtalokas myrkkykeiso**	**s.14**
Jouko Niemelä	**Alavuden Sydänmaankylän kantatilojen perustamisajat ja perustajat**	**s.16**
Pauli Kukko	**Tekoja ja seuraamuksia**	**s.18**
Markku Pihlajaniemi ja Matti Lehtiö	**Uutta tietoa Jurvan asuttamisesta**	**s.21**
Matti Lehtiö	**Juupelin pojat**	**s.22**
Antti Reini ja Matti Lehtiö	**Vesiluoman Liisa puhuttaa edelleenkin**	**s.25**
Matti Lehtiö	**Isonkyrön Kallion talon asukkaiden juuret isonvihan yli**	**s.26**
Matti Lehtiö	**Uutta tietoa Upan sukuun**	**s.27**
Penni Airas, Markku Pihlajaniemi ja Tapio Piirto	**Yrjö Yrjönpoika ja Liisa Pietarintytär Panula**	**s.28**
Penni Airas, Markku Pihlajaniemi ja Tapio Piirto	**Kurinkan Midonkylän Säntti**	**s.32**
Tapio Piirto	**Antti Luukkaanpoika, isäntä kahdessa pitäjässä**	**s.38**
Matti Lund	**Viikin suuri perintöriita Laihialla vuonna 1761**	**s.39**